

CIVILISTIKA- dve načeli- 1) *AVTONOMIJA VOLJE* 2) *DISPOZITIVNOST*

PRIVATNA AVTONOMIJA- posameznikova možnost uveljaviti in oblikovati svoja pravna razmerja z pravnimi posli.

LASTNIKOVA POGODBENA SVOBODA je pravni položaj, ki lastniku omogoča, da po svoji volji upravlja svojo lastnino v okviru zakona in ob upoštevanju pravic tretjega.

Civilno pravo je tisto pravno področje, ki je najbolj odvisno od volje subjektov. Subjekt sam odloča ali in pod kakšnimi pogoji bo stopil v pravno razmerja in kako bo v njem ravnal.

Obstajajo še druga pravna pravila, ki stranko zavezujejo, nastanejo pa po volji tistih ki vstopajo v razmerja in ne po volji zakonodajalca. (primer- **PRODAJNA POGODBA**- razmerje nastane na podlagi volje obeh strank, ob soglasju o pravnem razmerju- sporazumeta se o **ESSENTIALIA NEGOTII** tega pravnega razmerja. V razmerje se spustita sama.)

Vprašanje ki se postavlja je katero pravno pravilo velja v določenem medsebojnem razmerju.

V civilnem pravu poznamo več kategorij pravnih pravil:

IUS COGENS- *kogentna pravna pravila*- zavezujejo vse pravne subjekte. Določajo kaj je dopustno in nujno. V civilnopravnih virih jih je malo- določajo nek okvir dovoljenega, vse ostalo pa je prepuščeno volji strank.

Skupno izražena volja strank ima enako moč kot zakonsko pravilo. (**PRODAJNA POGODBA**- pravne zahteve- sporazum o ceni in predmetu.)

Večina zakonskih norm se uporablja le takrat in v toliko, kolikor stranke s svojo voljo, kadar zakon daje volji pooblastilo, razmerja ne zastavijo drugače- to je *DISPOZITIVNA narava zakonskih določb*.

Bistvena značilnost civilnopravnega področja- je tisto pravno področje, ki ureja pravna razmerja, v katere vstopajo pravni subjekti kot **ENAKOPRAVNI PARTNERJI**- v medsebojni odnosih ni prisile.

Različni pogledi- civilno pravo sestavljajo OSEBNA (osebnostne pravice, družinsko pravo, pravica do časti in dobrega imena) in PREMOŽENJSKA (prenos pravic) razmerja.

ZGRADBA CIVILNEGA PRAVA

Civilno pravo ureja razmerja med posameznimi subjekti. Temelj civilnega prava je dispozitivna pravna norma, ki se uporabi: -ko je to posebej določeno -ko subjekti ne določijo drugače.

V primeru spora med strankama sodišče najprej izhaja iz volje strank, če pa njun dogovor ni bil popoln, se uporabi zakon. Volja ne sme preseči okvirov zakona niti ne sme biti nepopolna.

Zakon se uporabi: -SUBSIDIARNO (če se stranki ne izjasnita)

-PRIMARNO (če norma ne predvideva drugače).

RIP- **GAI**- v INSTITUCIJAH deli civilno pravo na 3 dele:

1) OBLIGACIJSKO PRAVO- najbolj obširno polje, ki ureja medsebojne obveznosti (pravice in dolžnosti) med subjekti, kjer se vzpostavljajo odnosi pravic in obveznosti. Pogodba je izraz volje obeh strank, v kateri določita medsebojne pravice in dolžnosti. V obligacijsko pravo spada tudi ODŠKODNINSKO PRAVO. Temelj odškodninske odgovornosti je krivda, objektivna odgovornost in odgovornost za drugo osebo. Enostranski pravni- obligacija nastane na podlagi izjave volje ene stranke.

REPARACIJSKE OBLIGACIJE- kot posledica premika premoženja brez pravne podlage od ene stranke k drugi.

2) STVARNO PRAVO- ureja odnos med posameznim subjektom (nosilcem pravic in dolžnosti) in stvarjo. Ureja lastninsko pravico in druge pravice, ki določajo pripadnost stvari in izvajanje oblasti nad stvarjo (zastavna pravica, služnost).

3) DEDNO PRAVO- ureja prehod premoženja po smrti določenega pravnega subjekta na njegove naslednike. Primarno dedovanje je dedovanje po zapustniku na podlagi oporoke. Sekundarno dedovanje pa je zakonito dedovanje, ko ni izjave volje zapustnika.

Danes dodamo še:

4) OSEBNOSTNO PRAVO- civilnopravno varovanje človekovih pravic in svoboščin

5) PRAVO INTELEKTUALNE LASTNINE- avtorsko pravo, pravo industrijske lastnine.

1-5 sodi v **MATERIJALNO CIVILNO PRAVO** - določbe ki določajo subjektom pravila obnašanja. Da se te materijalnopravne določbe lahko uresničujejo, je potrebno postaviti način za izpolnjevanje obveznosti. To se dosega s sodnim sistemom

FORMALNO CIVILNO PRAVO - je pomemben dopolnilni del materijalnega civilnega prava. So posebni postopki namenjeni vzpostavitvi tistega stanja, ki ga zagotavlja materijalno civilno pravo. - PRAVDNI POSTOPEK- večina pravic se uveljavlja v pravdi (tožnik, toženec, sodišče, sodba- *formalni civilni* ⇒ *pravdni* ⇒ *izvršilni*).

Sodba še ne pomeni uspeha stranke. Pomemben dodaten element je IZVRŠILNI POSTOPEK- služi za izvrševanje sodnih določb. Razmerja se lahko rešujejo tudi v nepravdnem postopku.

Nadaljna lastnost civilnopravnih razmerij je ARBITRAŽNI POSTOPEK- arbitraža prevzame funkcijo sodišča in izda arbitražno odločbo, ki je izenačeno s sodbo. Ta odločba ni obvezna, ampak se lahko stranki to dogovorita.

RAZMEJITEV MED JAVNIM IN ZASEBNIM PRAVOM

I. VPRAŠANJE LOČITVE CIVILNOPRAVNE SFERE OD SFERE JAVNEGA PRAVA. Razlike so predvsem v naravi, dometu in načinu oblikovanja pravnih pravil. V razvoju se pojavijo različna stališa:

1) INTERESNA TEORIJA- ULPIJAN- najstarejše stališče. Razliko utemeljuje na temelju interesa. Pravi, da je ZASEBNO PRAVO tisto, ki se nanaša na interes posameznika, JAVNO PRAVO pa je tisto, ki se nanaša na rimsko državo.

Slabost interesne teorije je ta da današnji interesi niso takšni da bi jih lahko uvrstili v eno ali drugo sfero. Država posega v civilnopravne določbe in ne dovoli posameznikom da bi sami urejali zadeve, po drugi strani pa posamezniki posegajo v javno sfero.

Ta teorija pa je pomembna zato ker vsi poznejši teoretiki gradijo na nekaterih njenih stališčih.

2) TEORIJA SUBJEKTOV- vprašanje strank v zasebnem in javnem pravu- JAVNOPRAVNO razmerje je razmerje, v katerega vstopa država preko svojih organov, ZASEBNOPRAVNO razmerje pa je tisto razmerje, v katerem so udeleženi subjekti posamezno.

Vendar pa je funkcija države v različnih pravnih odnosih različna: **a)** država lahko nastopa v funkciji oblasti in nastopa proti posameznikom (primer- plačilo davka). **b)** država pa lahko nastopa na trgu kot gospodarski subjekt (ker je enostavno primorana). Zato se je ta teorija spremenila:- za javnopravna razmerja gre takrat ko država v prevnem razmerjunastopa kot nosilec oblasti, -za zasebnopravna razmerja pa gre takrat ko gre za razmerja med posamezniki in za razmerja, v katerih nastopa država, ki tu ni nosilec oblasti. _

3) TEORIJA PRAVNEGA VARSTVA- za vsako pravno razmerje je značilno da doživlja neko pravno varstvo. Za civilnopravno sfero je značilno varstvo na temelju civilnega postopka, za javnopravno sfero pa varstvo v upravnem postopku.

Pomanjkljivost te teorije je ta da ni jasne razmejitve med pristojnostmi, lahko pa je razselitev opredeljena v postopkovnih predpisih.

4) TEORIJA O VSEBINI RAZMERJA- upošteva vse prejšnje komponente posameznih teorij skupaj (subjekt + interes + pravno varstvo).

Za civilnopravno (=zasebnopravno) sfero je značilna enakopravnost subjektov, ki v razmerja vstopajo- to pomeni da noben od subjektov nima pravno močnejšega položaja. Ta pravna enakopravnost pa ne izključuje ekonomske neenakopravnosti.

PRAVNI VIRI CIVILNEGA PRAVA- gre za razvoj teh pravnih virov

- konec rimske dobe- rimsko pravo je bilo kodificirano v DIGESTAH in SENTENCAH.

- v srednjem veku se pojavi zaton blagovnih razmerij in s tem zamre civilistika.

- potreba po civilnopranih pravilih se znova pojavi v 17.stoletju - začne se RECEPCIJA rimskega prava. Pravniki prevzamejo Justinijanov kodeks, zavzemajo se za ponovno uporabo rimskega prava. Hkrati s tem se pojavljajo težnje po enotni ureditvi civilnopravne sfere v enoten civilnopravni zakonik.

Prvi pomemben kodifikacijski rezultat je bil FRANCOSKI CODE DE CIVIL (NAPOLEON)- pojavi se potreba po ureditvi razmerij blagovnega prometa, trgovine in proizvodnje. Ta zakonik je zelo liberalen, saj dopušča široko avtonomijo in določa da je intervencijska vloga države zelo majhna.

V EVROPI ločimo v civilnem pravu dva sistema:- ANGLKOSAŠKI- ne pozna kodifikacij ampak se oblikuje običajno pravo -EVROPSKI: a) ROMANSKI b) GERMANSKI

V AVSTRIJI izide ABGB ali ODZ- OPŠTI DRŽAVLJANSKI ZAKONIK- je zelo pomemben za razvoj prava pri nas. Je zelo obsežen in sledi idealni zgradbi utemeljeni na rimskopravnem sistemu. Razdeljen je na

knjige, te pa na:- SPLOŠNI DEL, -STVARNO PRAVO, -OBLIGACIJSKO PRAVO, -DEDNO PRAVO, -RODBINSKO PRAVO.

Ko je bil sprejet je bila Slovenija del Avstro-Ogrske, zato predstavlja pomemben pravni vir za nas. Najbolj pomemben del ki je bil prevzet je terminologija.

Od 1811 doživi spremembe pod vplivom pravnih šol. 1916 objavijo NOVELO ZAKONA, ki velja le za avstrijski del A-O. Ta novela je pomembna zaradi nekaterih posegov v civilnopravno področje- rodbinsko pravo se odcepi od civilnega prava in postane samostojna pravna veja. Druge spremembe nastanejo zaradi modernizacije življenja.

NEMŠKI PRAVNI SISTEM- APR- Splošni Pruski Zakon- ima okrog 15000 členov- stopnja abstraktnosti pravnih norm je zelo nizka (določbe so zelo natančne- primer posamezen člen za vsako divjo žival). - BGB- ima močan vpliv na kasnejše civilne zakoni, tudi na našo zakonodajo.

YU- zaradi čudne delitve pristojnosti (nekaj pod federacijo, nekaj pod republikami) ni bilo mogoče urediti enotnega civilnega zakonika. Najprej je urejeno dedno pravo.

-**ZOR**-1978- obligacijsko pravo- obsežen zakon, ki ureja največje področje civilnega prava. Ker ni splošnega dela vsebuje tudi nekaj določb ki ponavadi sodijo v splošni del (pravni posli). Iz njega so oblikovana temeljna načela civilnega prava. Je relativno moderen zakon.

-**ZTLR**- 1980- lastninska pravica je bila omejena kot taka (v ustavi), tam kjer pa je bila dovoljena se je normalno razvijala.

SLOVENIJA- še danes veljajo nekatere določbe ODZ kot pravno pravilo, ki naj se uporabi v konkretnem primeru.

1978- sprejet je zakon o obligacijskih razmerjih- ZOR 1980- zakon o temeljnih lastninskih razmerjih- ZTLR -oba zakona nista popolni kodifikaciji civilnega prava. Obravnavata le temeljna razmerja, zato se za druga razmerja še naprej uporablja ODZ.

ODZ velja kot sekundarni pravni vir, v katerem so zajeta osnovna pravna pravila po katerih se presoajajo nekatera pravna razmerja.

Danes- sprejemamo nove predpise na civilnopravnem področju.

Obdelujejo dva predloga:

1) OZ- obligacijski zakonik 2) ZLST- lastnina in druge stvarne pravice
OZ- nova določba- določbe splošnega dela obligacijskega zakonika se uporabljajo kot splošne določbe civilnega prava.

3 osnovni viri so:- ZD (zakon o dedovanju) -ZOR (zakon o obligacijskih razmerjih)

-ZTLR (zakon o temeljnih lastninskih razmerjih).

2 predpisa:- ZOD (zakon o družbah) -ZOU (zakon o ustanovah).

Zakon je formalno pravni vir. Pri obravnavanju pravnih razmerij pa se uporabljajo še drugi pravni viri.

Poseben pomen na civilnopravnem področju imajo OBIČAJI- pomembni so predvsem za interpretacijo posameznih določb.

METODA IN INSTITUCIJE CP

Vsebina pravic in obveznosti ne sme nasprotovati kogentnim predpisom in pravilom morale.

NAČELO VESTNOSTI IN POŠTENJA- pravna razmerja naj bodo ustanoveljan na ta način, da ne posegajo v druge po nepotrebem.

Vprašanje EKVIVALENCE- kaj je pravično v nekem odnosu. Večna pogodba je vzajemne narave, medsebojne storitve naj bodo uravnotežene, objektivna ekvivalenca v pravu ni mogoča, ker je preveč subjektivna.

FIZIČNA OSEBA IN POSLOVNA SPOSOBNOST

Osebe v civilnem pravu so predvsem ČLOVEK, FIZIČNA oseba.

Poznamo pa tudi določene družbene tvorbe (družbe), ki so PRAVNE (juridične) osebe.

Oseba v najširšem smislu- udeleženec civilnopravnih razmerij (nosilec pravic in obveznosti)

CIVILNA OSEBNOST v širšem smislu- celoten pravni položaj ki ga ima nosilec pravic in obveznosti. Sestavljena je iz PRAVNE sposobnosti in VOLJNE sposobnosti (sposobnosti za DEJANJE).

VOLJNO sposobnost pa delimo na *POSLOVNO* in *KRIVDNO (DELIKTNO)* sposobnost.

Enoten pojem za *pravno* in *voljno* sposobnost je OSEBNA sposobnost. Nosilec pravic in dolžnosti je danes v kulturnih državah vsak človek ne glede na raso, starost, spol, barvo kože. **6.člen** Deklaracije o človekovih pravicah pravi "vsak ima pravico da ga povsod priznavajo pred zakonom kot osebo".

V ODZ Slovenije so poročene ženske postale manj sposobne (izenačena z nedoraslimi in bebci), redovniki pa niso imeli ne premoženja niti niso mogli skleniti zakonkse zveze.

1935- Nemčija- poseben zakon o varstvu nemške krvi in nemške časti določi da so vsi ljudje brez arijske krvi manjvredni.

PRAVNA SPOSOBNOST

- je sposobnost biti subjekt pravic in dolžnosti. V načelu je to abstraktna (splošna) sposobnost imeti vse pravice in dolžnosti, ki so po zakonu dovoljene in priznane. Če je nekdo sposoben biti subjekt pravic in dolžnosti to pomeni da ima možnost pridobivati in uživati vse te pravice. Imetnik lahko pravice pridobi in izvršuje z lastnim ravnanjem ali z ravnanjem zastopnika. Kdaj nastanejo na en in kdaj na drug način je vprašanje voljne sposobnosti.

Pravice in dolžnosti pa lahko nastanejo ne glede na voljo subjekta (insula in flumine nata).

VOLJNA sposobnost $\neq$ PRAVNA sposobnost- kdor ima voljno sposobnost ima tudi pravno sposobnost, kdor pa ima pravno sposobnost nima nujno tudi voljne sposobnosti. Če torej ni pravne sposobnosti nemoremo govoriti o voljni sposobnosti.

Vsak človek ima določen obseg pravne sposobnosti ne glede na to ali je sposoben za dejanje in ali v vsakem trenutku izpolnjuje pogoje za to da postane subjekt pravic in dolžnosti (pravna sposobnost je le abstraktna možnost).

Konkretna pridobitev pravice- LASTNINSKA PRAVICA- pridobi se le če sta izpolnjena dva pogoja: **1)** če gre za pogodbo je potreben *poseben pravni naslov* (TITULUS ACQUIERENDI) **2)** potreben je še *vpis v zemljiško knjigo* (MODUS ACQUIERENDI).

Za človeka velja načelo splošne in enake pravne sposobnosti (vsak je pravno sposoben).

To načelo enake in splošne pravne sposobnosti pa še ne pomeni da je lahko vsaka oseba nosilec pravic in dolžnosti.

Tukaj ločimo *posebno* in *splošno* pravno sposobnost.

SPLOŠNA PRAVNA SPOSOBNOST- za posamezno osebo na splošno ni zadržkov biti nosilec pravic in dolžnosti.

POSEBNA (DELNA) PRAVNA SPOSOBNOST- za posamezno osebo ni zadržkov za posamezen pravni posel- posebni pogoji so določeni za nastanek posameznr pravice in dožnosti.

-*Oporočna sposobnost* - le po določeni starosti (15 let) in če je oseba dovolj zrela (razsodna). Kdor ni star 15 let ali ni razsoden ne more napraviti oporoke, niti je ne more zanj napraviti nihče drug.

-*Dedna sposobnost* - sposobnost dedovati- po našem zakonu je dedno sposoben vsak (ta sposobnost je izenačena s pravno sposobnostjo).

-*Dedna nevrednost (relativna dedna nesposobnost)*- določena oseba postane po zakonu zaradi svojih dejanj nevredna da bi dedovala po konkretnem zapustniku (npr če ga ubije da bi dedoval).

-*Sposobnost za uresničevanje z Ustavo zagotovljene pravico do svobodnega odločanja o rojstvu otrok* - oseba mora biti fizično sposobna in razsodna

NASTANEK PRAVNE SPOSOBNOSTI- kdaj lahko govorimo o človeku, osebi.

NASCITURUS- tisti ki se bo rodil

FETUS- nima nobene pravne sposobnosti dokler je v telesu ženska in ni sposoben za zunajtelesno življenje. Pri nas je zavarovan le POSREDNO (ženska lahko po svoji volji doseže prekinitev nosečnosti) in POGOJNO (kazensko pravo varuje le žensko pred posegom v njeno pravico).

Kdaj postane oplojeno jajčece oseba, človek? Veg pogledov:-
katoliško (v trenutku oploditve, nastane kot generični individuum)
-drugi kristjani (ko postane sposoben živeti zunaj materinega telesa-
 viability, vite habilis) *-muslimani* (po 120 dneh nosečnosti)
-konfuciani (z rojstvom)

Za nekatere pravnike je mnogo bolj pomembno od oploditve same *vgnezdenje* (MIDACIJA, implantacija) oplojene jajčna celice v maternico (takrat se celice ne delijo več), kar se zgodi v 12-16 dneh po oploditvi (28-32 dneh po začetku zadnjega menstrualnega ciklusa).

Nobena pravna ureditev ne vrednoti zarodka enako kot rojenega človeka ne glede na stopnjo razvoja.

Po civilnem pravu zarodek ali plod ni oseba, nima pravne sposobnosti ki jo ima živorojeni plovek. Pripoznava pa se mu poseben pravni položaj ko gre za njegovo korist (šteje se da se je že rodil- pri dedovanju). Če se ne rodi se šteje kot da pravice sploh niso nastale. Če se rodi živ se šteje da mu gredo pravice od spočetja (125.člen) Zakonodaje priznavajo zarodku pravico do življenja, hkrati pa dovoljujejo prekinitev nosečnosti. nobena zakonodaja ne enači zarodka z rojenim otrokom, niti v civilnem niti v družinskem pravu, prav tako mu nobena ne priznava pravne sposobnosti.

KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH- v preambuli govori da je otroku potrebna skrb in varstvo po rojstvu in pred rojstvom.

Pravice, ki jih ima otrok, ne pripadejo zarodku po konvenciji povsem enako.

Pravna sposobnost se dobi z rojstvom. Če bi bil tudi zarodek imetnik pravic iz konvencije, bi morala konvencija to napisati.

Del pravnega varstva je pravna domneva, da se nasciturus šteje za rojenega pred rojstvom, če gre za dedovanje.

Zarodek se varuje pred škodljivimi vplivi s strani :- matere
 -zunanjega okolja.

OSEBA ALI SUBJEKT V PRAVU- je vsak, ki se rodi iz ženske. Ko se rodi, se vsi podatki vpišejo v *ROJSTNO MATIČNO KNJIGO*. Če se rodijo dvojčki, se vpiše vrstni red rojstev, kar pride do pomena pri dedovanju. V rojstni knjigi zapisano dejstvo velja za pravilno, dokler se ne dokaže nasprotno.

PRENEHANJE PRAVNE SPOSOBNOSTI- pravna sposobnost preneha s smrtjo (ko odmrejo možganske celice). Tudi smrt (in uro smrti) se vpiše v matično knjigo. Da lahko matičar to opravi, mora imeti **MRLIŠKI LIST**.

Smrt se dokaže z izpiskom iz **MRLIŠKE MATIČNE KNJIGE**. To se uporablja za postopek za dokazovanje smrti in za postopek za razglasitev pogrešancev za mrtve. Oba postopka ureja Zakon o nepravdnem postopku.

S smrtjo prenehajo osebne pravice (ugasnejo), premoženjske pravice pa lahko prenesemo (z dedovanjem).

Smrt je pomembno pravno dejstvo tudi za druge osebe (razveza zakonske zveze) ali če pride do smrti s civilnem deliktom (odškodninska odgovornost).

RAZGLASITEV POGREŠANEGA ZA MRTVEGA (82.člen) - Sodišče razglasi za mrtvega pogrešanca, kadar: **1)** je od njegovega rojstva pretekle že več kot 70 let, pa: -o njem ni nobenih poročil 5 let **2)** -ali je verjetno da ni več živ **3)** če je pogrešanec izginil pri potopu ladje, prometni ali letalski nesreči, požaru ali kaki drugi smrtni nevarnosti, pa o njem ni 6 mesecev po prenehanju nevarnosti nobenih poročil **4)** če je izginil med vojno pa po vojni ni 1 leto nobenih poročil.

DOKAZOVANJE SMRTI (93.člen) - če se smrt ne da dokazati z listinami, sodišče uvede postopek za dokazovanje smrti in izda odločbo, s katero se ugotovi smrt take osebe (dejanski pozitivni dokazi). Civilne smrti naše civilno pravo ne pozna. Tisti, ki so bili obsojeni na smrtno ječo, delo, so se šteli za mrtve kot pravni subjekt. Odvzela se jim je poslovna sposobnost.

VOLJNA SPOSOBNOST- sposobnost za dejanje. Deli se na:

POSLOVNO SPOSOBNOST (sposobnost sklepati pravne posle in se veljavno zavezati).

DELIKTNNA SPOSOBNOST = krivdna sposobnost, odškodninska sposobnost

PRIDOBITEV POSLOVNE SPOSOBNOSTI

Poslovna sposobnost je sposobnost pravnega subjekta sklepati pravne posle, zavezovati se na podlagi njih ter pridobivati pravice. Poslovna sposobnost se začne s polnoletnostjo. Kdor še ni dopolnil 18 let, je še pod roditeljsko pravico ali pod skrbnikom.

PRED 18 LETOM pa lahko pridobi popolno poslovno sposobnost : -s sklenitvijo zakonske zveze (**61-63.člen ZNP- spregled let- VERNIA ETATIS**) To poslovno sposobnost ohrani tudi če se še pred 18 letom razveže. Za sklenitev zz pa potrebuje soglasje CZSD - po odločitvi sodišča takrat ko postane roditelj (**117.člen ZZZDR**).

Popolnoma poslovno nesposobni- mladoletnik do 15 leta, vsak posel, ki ga sklene, je neveljaven, četudi ga po polnoletnosti odobri ali če ga odobrijo starši. Pa tudi oseba, ki ji je popolnoma odvzeta poslovna sposobnost.

Za poslovno nesposobne osebe ravnajo (pridobivajo pravice in prevzemajo obveznosti) *zakoniti* ali *uradni zastopniki* (SKRBNIKI). Delno (omejeno) poslovno sposoben postane po našem pravu mladoletnik, ko dopolni 15 let. Ta delna poslovna sposobnost se razlikuje pri otroku, ki je pod roditeljsko pravico (privoljenje je potrebno le za pomembnejše pravne posle), in pri otroku, ki je pod skrbništvom (privoljenje je potrebno za vsak pravni posel).

Mladoletnik, ki dopolni 15 let, lahko sam sklepa pravne posle, če zakon ne določa drugače. Za veljavnost teh poslov je potrebna odobritev staršev, če so tako pomembni, da lahko vpivajo na otrokovo življenje takoj ali po polnoletnosti.

Ob privolitvi posel KONVALIDIRA, postane veljaven, pred odobritvijo pa ne velja.

Posli, ki ob sklenitvi veljajo, pa se jih lahko spodbija, če starši ne dajo privoljenja. Mladoletnik lahko od takega posla odstopi in lahko zahteva razveljavitev pogodbe, ko postane polnoleten, to pa lahko zahtevajo njegovi starši že prej, ko je on še mladoleten.

Mladoletnik pod skrbništvom lahko, ko dopolni 15 let, sam sklepa pravne posle, vendar je za veljavnost sklenjenih pravnih poslov potrebna odobritev skrbnika.

Sam pa lahko sklepa nekatere pravne posle: -če je star 15 let in zaposlen, lahko sam upravlja in razpolaga z denarjem, ki ga pridobi z delom, ki je dopustno in družbeno sprejemljivo

- lahko sklene pogodbo o delu, stopi v delovno razmerje
- lahko razpolaga z avtorsko ali inovativno pravico
- sam lahko razpolaga s štipendijo
- lahko razpolaga z osebnimi pravicami (pravica do zasebnega življenja...)
- mladoletnik se lahko sam zaveže za storitev
- lahko opravlja posle, s katerimi samo pridobiva in se ne zavezuje.

To velja za *otroke pod roditeljsko pravico, pod skrbnikom ter za osebo, ki je delno odvzeta poslovna sposobnost* (za to osebo določi CSD obseg poslov, ki jih lahko opravlja).

ODVZEM POSLOVNE SPOSOBNOSTI

Poslovna sposobnost se odvzame osebi če ta ni sposobna skrbeti zase, za svoje pravice in koristi. Razlogi za odvzem so:

a) NAPAKE RAZUMA IN VOLJE (posledica duševne bolezni, duševne prizadetosti)

b) NAPAKE ZNAČAJA(-zapravljivost - če neka oseba trajno in nesmiselno brez razloga zapravlja denar in s tem spravlja v nevarnost svoje bližnje *-tožbarjenje (kverulant)* - ljudjem, ki neprestano vlagajo tožbe, se lahko poslovna sposobnost odvzame v celoti)

Kdor ima *poslovno sposobnost* ima tudi PRAVDNO SPOSOBNOST. Tisti, ki ima delno poslovno sposobnost ima pravnomočno sposobnost le v obsegu poslov, ki jih lahko sklepa.

c) TELESNA PRIZADETOST (gluhi in slepi)- poslovna sposobnost se odvzame deloma ali v celoti).

Oseba, ki ji je poslovna sposobnost odvzeta popolno je izenačena z mladoletnikom pod skrbnikom, mlajšim od 15 let.

Oseba, ki ji je poslovna sposobnost odvzeta delno, je izenačena z mladoletnikom pod skrbnikom, ki je že dopolnil 15 let.

CZSD je dolžan obvestiti o odvzemu poslovne sposobnosti bolnišnica ali zdravnik ter sodišče po uradni dolžnosti.

POSTOPEK ZA ODVZEM IN VRNITEV POSLOVNE SPOSOBNOSTI- ureja ga Zakon o Nepravdnem Postopku (**44.- 56.člen**)

Uvedbo postopka za odvzem poslovne sposobnosti lahko predlagajo:-
zakonec,

-zunajzakonski partner, -CSD, -državni tožilec, -oseba sama, ki se zaveda svojega dejanja.

Sodišče nato odloči na podlagi dokaza in pričanj izvedencev (psihiatrov), ali bo osebi odvzelo poslovno sposobnost ali ne, in če ja, delno ali v celoti.

Posel, ki ga sklene oseba, ki ji je v celoti odvzeta poslovna sposobnost, je neveljaven.

Posel, ki ga sklene dejansko nerazsodna oseba, čeprav ji poslovna sposobnost ni bila odvzeta, je neveljaven.

O nerazsodni osebi govorimo, ko oseba ni sposobna razumeti posledic svojih ravnanj in daljnosežnih posledic.

Če je oseba nerazsodna, pa ima v času sklenitve pravnega posla svetle trenutke (*lucidum intervalum*), potem je pravni posel veljaven.

KRIVDNA/DELIKTNA SPOSOBNOST

Oseba je deliktno (odškodninsko) odgovorna če je poslovno sposobna.

ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST -

1) *subjektivna odgovornost* - velja načelo obratnega dokaznega bremena- kdor povzroči škodo drugemu, jo je dolžan povrniti, če ne dokaže da je škoda nastala brez njegove krivde.

2)- *objektivna odgovornost* - za škodo od stvari ali dejavnosti, iz katerih izvira velja škodna nevarnost za okolico, se odgovarja ne glede na krivdo. Potrebno je le dokazati nastanek škode in to da gre za nevarno dejavnost.

STOPNJA SPOSOBNOSTI- Otroci in prizadeti imajo majhno ali nimajo sposobnosti.

Odrasli imajo različne stopnje deliktne sposobnosti, odvisno od okolja, razvitosti, inteligence, vzgoje... Če po zakonu ni določena izjema da se razsodi, je potrebno upoštevati osebnost.

Sposobnost je potrebno presojati pri vsakem članu posebej, razen če se ne določi avtomatično (otrok pod 7 let- starši ne odgovarjajo, če je otrok storil škodo zaradi zunanjih učinkov, na katere nihče nima vpliva). Če je otrok med 7 in 14 leti, velja **OBRNJENO DOKAZNO BREME**- starši se ekskulpirajo, če dokažejo, da niso oni krivi zaradi svojih dejanj).

Po dopolnjenem 14 letu postane mladoletnik odgovoren po splošnih pravilih o odškodninski odgovornosti.

STATUS ali OSEBNO STANJE

Vsak človek ima svojo individualnost (*STATUS PERSONAE*) in se po tem loči od drugih ljudi. Človek pripada določeni družini, rodbini (*STATUS FAMILIAE*).

Človek pripada določeni državi (STATUS CIVITATIS).

Lastnosti, ki človeka ločijo od drugih, so lahko: *-dane po naravi* (spol, starost, sorodstvo, narodnost, vera) *-jih predpiše pravo.*

Za pravo so nekatere lastnosti *pomembne* (starost, izvor otroka, sorodstvo), druge pa *nepomembne* (telesna podoba, rasa, veroizpoved).

Celota človekovih lastnosti, na katere veže pravo pravneposledice imenujemo

OSEBNO STANJE ali STATUS OSEBE. Če lastnosti ne veže na pravne posledice, ne gre za osebno stanje.

Pravno pomembne lastnosti se vpiše v razne KNJIGE:- *matični, -rojstni, -mrliški -poročni, -državljanski.*

MATIČNE KNJIGE- POROČNA KNJIGA- ne vpisuje se zunajzakonske skupnosti, saj bi se drugače le-ta ne razlikovala od zakonske skupnosti

ROJSTVA MATIČNA KNJIGA- vpiše se rojstvo, sklenitev in razvezo zakonske zveze, priznanje in ugotavljanje očetovstva in materinstva, posvojitvev, skrbništvo, podaljšanje roditeljske pravice, spremembe osebnega imena, sprememba državljanstva, razglasitev za mrtvega.

PRAVNE OSEBE

Fizične osebe se med seboj povezujejo z določenim namenom. s tem nastanejo **PRAVNE OSEBE**. Gre za posebne tvorbe, ki jim pravo priznava položaj subjekta tako v materialnih kot v procesnih zadevah.

FINŽGAR- *Pravna oseba* je organizacija, ki je po pravnem redu enota, ki je nosilec pravic in dolžnosti.

GAMS- pravna oseba ima organizacijsko zgradbo (enotnost nastopanja navzven) in določeno premoženje, s katerim odgovarja za obveznosti v pravnem prometu.

Premoženje pravnih oseb je ločeno od premoženja fizičnih oseb, ki jo zastopajo (pri nas to ni dosledno izpeljano). Pravne osebe brez premoženja ni.

RAZVOJ- RIMSKO PRAVO na začetku zavrača pravno osebo. Menijo, da je samo fizična oseba lahko subjekt civilnopravnih razmerij. Pojavijo se skupnosti, ki nastanejo kot rezultat potrebe po združevanju-**DRUŽINA**. Potrebe po združevanju za določene stopnje blagovnih odnosov pripeljejo do prvih pravnih oseb- **SOCIETAS**- sopogodbeniki imajo nek skupen cilj, sicer nastopajo v pravnem prometu kot posamezniki.

Kasneje se posameznim organizacijam priznava določen status. Prvi primeri pravih pravnih oseb se pojavijo v cesarski dobi- RIMSKOPRAVNA OBČINA-nastopa na enak način kot posamezniki, ima poseben status, je subjekt, različen od fizične osebe.

Kasneje se pojavijo tudi druge oblike pravnih oseb- FISKUS, KOLEGIJA, UNIVERSITATIS

Ta status zahteva pravno pojasnilo- FIKCIJO. *Pravna oseba je fikcija*. Na podlagi neke norme se takšni osebi pripozna določen položaj fizične osebe.

V SREDNJEM VEKU se pravne oseba ne razvijejo saj ni potrebe po združevanju gospodarskih faktorjev. Edino CERKEV in njene asocijacije so podobne pravnim osebam.

To obdobje traja kar nekaj časa. Razlog za to je ideja francoske revolucije- francoska revolucija poudarja individualnost, lastnino posameznikov. Nenaklonjenost združevanju se pokaže tudi v ODZ in Code Civil.

Pravna oseba postane zopet pomembna v času razvitega kapitalizma, ko pride do povezovanja kapitala. Pojavijo pa se prve delniške družbe in družbe z omejeno odgovornostjo (Code Civil, Handelsgesetzbuch) kot rezultat kapitalistične potrebe.

Do sodelovanja subjektov pa pride tudi zaradi neekonomskih ciljev- DRUŠTVA, USTANOVE.

V pravnem prometu se pojavijo tudi :-DRŽAVA (vedno bolj posega v pravna razmerja, postane subjekt nastopanja v pravnem prometu) -OBČINE

Pri nas se med leti 45 in 89/90 razvije socializem in družbene pravne osebe (samoupravno povezovanje, SOZD, TOZD, delovne organizacije, samoupravne interesne skupnosti).

Posebnost teh pravnih oseb je da imajo poseben položaj v civilnopravnih razmerjih- so privilegirane.

NASTANEK PRAVNE OSEBE -POZITIVNA PRAVNA UREDITEV- Ustava RS v 42.členu določa SVOBODO ZDRUŽEVANJA (dikcija zajema vse oblike človeških dejavnosti, gospodarskih dejavnosti). Pravna oseba nastane z določenimi pravnimi dejanji po volji in po zakonu.

Kdaj nastanejo pravne osebe, razlagajo 3 principi:

1) SISTEM SVOBODNEGA ZDRUŽEVANJA- subjekti sprejmejo *temeljne akte* (poslovni akt, izraz skupne volje), na katerem temelji pravna oseba, sprejem tega akta pa *priglasijo* pristojnemu organu. Zadošča razmotritev volje registracijskih organov.

Organi registrirajo pravne osebe v registre različnih pravnih oseb, to pa zato da se združitve *manifestira* navzven.

2) SISTEM KONCESIJE-pravo določa diskrecijsko pristojnost upravnega organa, ki bo odločal o (ne)primernosti ustanovitve nove pravne osebe (ali se bo določeni tvorbi priznal status pravne osebe ali ne). Ta sistem je redek, ker ga mnogi štejejo za nasprotnika svobode združevanja, zato izginja.

3) SISTEM NORMATIVNEGA AKTA, REGISTRACIJE- zakonski predpis določa osnovne pogoje za nastanek pravne osebe. Pogoje določa organ, ki pa ne more odločati diskrecijsko. Kontrola je torej zaupana določenemu organu, ki mora registrirati vsako osebo, ki izpolnjuje zakonsko navedene pogoje. Prav tako je določen jasn postopek za registracijo. V bistvu združuje oba prejšnja sistema. Ta sistem je najpogostejši.

DOMAČE POZITIVNO pravo temelji na sistemu normativnega akta ali registracije

NASTANEK- pravna oseba nastane z vpisom v register - REGISTRACIJO. Ta vpis podeli tvorbi status pravne osebe.

VRSTE PRAVNIH OSEB

a) -JAVNE OSEBE (osebe javnega prava)- organizacijo, nastanek, notranje odnose urejajo pravila civilnega prava - DRUŠTVO .
-ZASEBNE OSEBE (osebe zasebnega prava)- organizacijo, nastanek, notranje odnose urejajo upravni predpisi in zakon- SKLAD ZA RAZVOJ, EKONOMSKI SKLADI

Razlika je v postopku nastanka: -oseba JAVNEGA PRAVA nastane po volji strank (*društva, ustanova, gospodarska družba, skupnost stanovalcev*) -oseba ZASEBNEGA PRAVA izhaja iz zakonske določbe (*država, občine, agencije, direkcije, skladi*).

S stališča civilnega prava med njima ni razlik. Razlike obstajajo v notranji organizaciji.

PRAVNE OSEBE JAVNEGA PRAVA

- DRŽAVA-ima status pravne osebe, čeprav to ni nikjer določeno. To pravno osebo zastopa vlada. Pravne osebnosti nimajo ministrstva in državni organi. Izjema so nekatere agencije in direkcije. -OBČINE- je pravna oseba. Občinske strukture pa niso pravne osebe.

-JAVNI ZAVODI- predstavljajo problem, ker so ponekod določeni z zakonom, drugje pa nastajajo po določenem postopku in so vpisani v register.

Za vse pravne osebe je značilno, da imajo PRAVNO SUBJEKTIVITETO, možnost nastopanja v pravnem prometu in da so nosilci pravic in dolžnosti.

Vsaka pravna oseba mora imeti premoženje, s katerim odgovarja za svoje obveznosti.

Premoženje pravne osebe je ločeno od premoženja oseb, ki so se združile v pravno osebo.

D.O.O. in KOMANDITNA DRUŽBA odgovarjata z vsem svojim premoženjem, tudi s tistim, ki ni last pravne osebe. To sta izjemi od prejšnjega

načela. Pri nekaterih pravnih osebah pa ločitev premoženja ni popolno.

b) -KORPORACIJA (*universitas corporalum*)- gre za osebo, pri kateri je temeljna komponenta ČLANSTVO. Večina pravnih oseb ima obliko *korporacije* (društva).

Gre za združevanje oseb. Sem spada tudi država.

Klasično pravno gledanje- korporacija je tvorba, ki je neodvisna od njenega članstva. Smrt ali izstop enega od članov nima pravnih posledic.

Pri nas to sicer velja za večino korporacij (država, društva, gospodarske družbe (z izjemo d.o.o. inkomanditne družbe).

- *USTANOVA* (*universitaa bonorum*)- je rezultat osamosvajanja določenega premoženja. Določeno premoženje nima statusa pravne osebe. Gre za premoženje, ki ima določen namen (sklad za štipendije). V ustanovah so zaposleni subjekti, vendar ti delujejo tako, da se uresničijo cilji tega premoženja.

TEORIJE O PRAVNI OSEBNOSTI

pogledi so dokaj različni. Ni enotnega stališča, kaj pravna osebna je.

TEORIJA FIKCIJE- najstarejša teorija, njen oče je Savigny. Pravi, da je pravna osebnost to, da na podlagi fikcije pravni red določa enakost pravnih in fizični oseb. Pravna oseba nima svoje volje. Na pravno osebo je potrebno gledati kot na poslovno nesposobno fizično osebo.

TEORIJA O REALNOSTI- trdi da je pravna oseba *realna tvorba* s svojo voljo, ki je ločena od volje njenih članov, in svoj položaj v pravnem prometu kot samostojen nosilec pravic in obveznosti. Odločitve se sprejemajo na prej dogovorjen način.

IHERINGOV PRISTOP- zanikanje pravne osebe zanikanje realnosti. Pravna oseba je le neka *posebna oblika izražanja interesov* članov oziroma upravičencev. Ne pojasnjuje ločenosti premoženja.

PRAGMATIČEN PRISTOP- pravna oseba je tista *tvorba*, ki jo kot tako *določa zakonodajalec*.

SPOSOBNOSTI PRAVNIH OSEB

Vse fizične osebe imajo enako pravno sposobnost. Tega pa ne moremo reči za pravne osebe.

PРАВNA SPOSOBNOST - v evropskem pravu veljajo 2 temeljni usmeritvi:

1) POPOLNA (SPLOŠNA) PРАВNA SPOSOBNOST- pravna oseba je lahko nosilec vseh poslov in subjekt vseh pravic in dolžnosti, razen tistih, ki so vezane na posamezen subjekt (oporočnik, nekatere osebnostne pravice). Pravnim osebam se lahko pripoznajo določene osebnostne pravice (če niso vezane na posamezen subjekt):- *pravica do časti in dobrega imena*

-svoboda izražanja. Gre za močno izenačenje položaja fizičnih in pravnih oseb.

2) OMEJENA (SPECIALNA) PРАВNA SPOSOBNOST- izhaja iz temeljne opredelitve pravne osebe kot tvorbe, ustanovljene za doseg določenega cilja, zato ima pravno sposobnost le na področju, za katerega je bila ustanovljena. Je različna od fizične osebe. Cilji pravne osebe so določeni z AKTOM, ki je temelj za ustanovitev.

Naš pravni sistem - za pravne osebe ZASEBNEGA PRAVA velja princip *omejene pravne sposobnosti* - za pravne osebe JAVNEGA PRAVA velja princip *popolne pravne sposobnosti*.

Pravne osebe lahko opravljajo posle le v OKVIRU DEJAVNOSTI, za katero so ustanovljene. Temu je prilagojen ZOR- Določba **54.člena** je LEX GENERALIS- velja, če ni s posebnimi predpisi določeno drugače.

54/1 - *Pravna oseba lahko sklepa pogodbe v pravnem prometu v mejah svoje pravne sposobnosti.*

Z izrazom meje pravne sposobnosti se določa področje delovanja pravne osebe (pravna oseba je sposobna le za namen, za katerega je bila ustanovljena).

54/2 - pogodba, ki jo pravna oseba sklene preko meje svoje pravne sposobnosti (svoje registracije), je nična, nima pravnega učinka.

TEORIJA ULTRA VIRES pravi, da so posli, sklenjeni preko meje registrirane dejavnosti, neveljavni. Ta teorija je zelo omejujoča, kajti če bi jo uporabljali dosledno, bi pravni promet kmalu zamrl. Pri nas ta teorija *velja*, delno pa jo omehčata odločbi **4/4** in **4/5** .člena ZGD. Najštevilčnejše pravne osebe so tiste, ki nastajajo po pravilih prava gospodarskih družb.

ZGD- **4/1** - družbe smejo kot dejavnost opravljati vse posle razen tistih, ki se po zakonu ne smejo opravljati kot gospodarski posli.

4/3 - gospodarske družbe smejo opravljati pposle le v okviru dejavnosti, ki je vpisana v register.

Pravna sposobnost je tako omejena:- na gospodarske posle -le na posle, gospodarske posle, katerih dejavnost je vpisana v sodni register ob posamezni družbi.

ZGD pa pravno sposobnost pravnih oseb *razširi* z dvema določbama in s tem omejuje teorijo ultra vires:

4/4- družba sme opravljati tudi vse druge posle, ki so potrebni za njen obstoj in za opravljanje dejavnosti, ne pomenijo pa neposrednega opravljanja dejavnosti.

4/5- pravni posli, ki jih sklene družba s tretjimi osebami in s katerimi prekorači v registru vpisano dejavnost ali sicer dovoljene posle, so veljavni, razen če je tretja oseba vedela ali morala vedeti za prekoračitev. Navedba v registru še ne pomeni da je tretja oseba vedela ali bi morala vedeti za prekoračitev.

Tukaj gre za odstopanje od principa ultra vires. Te teorije ti dve določbi sicer ne ukinjata, jo pa relativizirata.

POSLOVNA SPOSOBNOST PRAVNE OSEBE

Dva pristopa:

-FIKTIVNA TEORIJA- pravna oseba ima kot mladoletni otrok zakonitega zastopnika. Pravna oseba je le fikcija, tvorba, ki nima svoje volje, niti je ne more oblikovati, zato rabi zakonitega zastopnika.

-REALNA TEORIJA- pravna oseba je sposobna oblikovati svojo voljo, ki je neodvisna od volje posameznikov, ki jo tvorijo.

Pravna oseba kot taka volje ne more svobodno oblikovati. Zato obstajajo v vsaki pravni osebi določeni organi, ki so kot taki določeni kot nosilci oblikovanja volje pravne osebe. Pravna oseba je toliko poslovno sposobna, kot je poslovno sposoben organ, ki jo predstavlja. O poslovni nesposobnosti pravne osebe pa govorimo takrat, ko pristojni organ volje ni sposoben oblikovati (ni kворuma).

Pri vsaki pravni osebi ločimo 2 funkciji organov pravne osebe:

1) ODLOČITVE O UPRAVLJANJU PRAVNIH OSEB (sprejemanje organizacijskih odločitev v zvezi s pravno osebo)

2) FUNKCIJA POSLOVODSTVA (opravljanje poslov)- oblikuje voljo.

Ti dve funkciji določa ZGD za vsako obliko pravne osebe posebej.

Isti organ lahko včasih združuje obe funkciji, lahko pa sta funkciji ločeni na več organov.

Za vsako pravno osebo je pomembno, da ugotovimo, kateri organ je pristojen za sklepanje poslov v pravne prometu (za poslovodstvo).

Na kakšen način pa organ, ki je za to pristojen, *oblikuje voljo*- voljo lahko oblikuje le fizična oseba, zato tudi organ sam ne more oblikovati volje brez fizične osebe.

Organ je lahko: **a)** INDIVIDUALNI **b)** KOLEGIJSKI

INDIVIDUALNI ORGAN- neka fizična oseba nastopa v funkciji organa in preko svoje voljne sposobnosti nastopa (oblikuje voljo) za pravno osebo. Pri tem načinu oblikovanja volje organa lahko pride do

KOLIZIJE- ko naj pravna oseba, ki jo zastopa fizična oseba, s to fizično osebo sklene pravni posel.

KOLEGIJSKI ORGAN- ne gre za enako oblikovanje volje kot pri posamezni fizični osebi. Do oblikovanje volje pride po posebej določenih procesnih proceduralnih pravilih- vse osebe oblikujejo voljo s sklepom.

Pri vsakem poslovanju pravne osebe je pomembno, da vemo :-*kdo je pristojen za nastopanje v prometu -kdo lahko oblikuje voljo pravne osebe .*

DELIKTNA SPOSOBNOST PRAVNE OSEBE

Deliktna sposobnost pravne osebe je načeloma popolna in neomejena. Pravna oseba ni sama sposobna ravnati deliktno. Je pa vsaka pravna oseba s svojim premoženjem popolnoma odgovorna za dejanja svojih članov.

PROCESNO PODROČJE- pravne osebe so sposobne biti stranke v različnih *civilnih* postopkih, *procesna dejanja* zanje pa opravljajo organi posloводства.

Posebnost našega ZKP- dopušča, da kot stranka v določenih pogojih nastopa neka premoženjska skupnost, ki nima statusa pravne osebe.

IDENTIFIKACIJSKI ZNAKI PRAVNIH OSEB -OPREDELITEV

PRAVNE OSEBE KOT SUBJEKTA V PRAVNEM PROMETU

- **IME** -vsaka pravna oseba ima ime, pod katerim nastopa v pravnem prometu. to ime za nekatere gospodarske družbe tudi FIRMA. V pravu pravnih oseb velja princip, da načeloma *ni možno*, da bi enako ime uporabljalo več pravnih oseb.

- **SEDEŽ** -gre za prebivališče fizične osebe, ki odgovarja za pravno osebo. Kraj sedeža je pomemben zaradi pripadnosti pravne osebe določenem pravu.

V Evropi veljata dva principa: **1)** vsaka pravna oseba lahko sama izbira sedež (ali v kraju, kjer so organi, ali tam, kjer je dejavnost). Na sedež se veže registracija pravne osebe

2) ??? Domače pravne osebe so vse tiste pravne osebe, ki so vpisane v register na ozemlje republike Slovenije.

PRAVNE NORME- civilno pravo obvladujeta 2 temeljni načeli:
1) AVTONOMIJA STRANK   **2) DISPOZITIVNOST**   Kaj to pomeni?-
 načeloma lahko subjekti civilnopravnih razmerij samostojno urejajo ta
 razmerja tudi v nasprotju z nekaterimi zakonskimi določbami.

ZAKONSKE NORME civilnega prava delimo na:

a) KOSENTNE ZAKONSKE DOLOČBE- so minimalni okvirji, ki jih morajo vsi subjekti ne glede na avtonomijo in dispozitivnost upoštevati. Tudi če se stranki strinjata med sabo, se o nasprotju takega pravila ne moreta veljavno dogovoriti. Te norme so značilne za razmerja ki učinkujejo napram tretji osebi.

b) NEDOLOČENE KOSENTNE DOLOČBE- izvirajo iz temeljnih načel, so zelo abstraktne. Primer LICITACIJSKE POGODBE- ne ureja jih nobena zakonska določba, sodna praksa pa lahko določi da nek dogovor ne velja, ker krši temeljna načela. Sodišče se lahko na podlagi pooblastila splošnega načela postavi v vlogo zakonodajalca in postavi kogentno pravno normo.

c) DISPOZITIVNE ZAKONSKE DOLOČBE- uporabijo se samo če se stranke ne dogovorijo drugače. Dogovor strank ima prednost pred dispozitivnimi zakonskimi določbami po načelu avtonomije in dispozitivnosti.

d) SODNO OBLIKOVANJE ZAKONSKIH DOLOČB- prisotno je pri pojasnevanju temeljnih načel. Sistem civilnega prava ni v celoti pokrival vseh civilnopravnih razmerij. Za ta razmerja, ki niso pokrita, sodišča v skladu s splošnimi normami oblikujejo pravna pravila. Če gre za delovanje splošnih načel ima tako pravilo značaj kogentnega pravila, če pa gre za zapolnjevanje pravne praznine ima značaj dispozitivnega pravna pravila.

PRAVNO RAZMERJE

Gre za pravno urejeno življensko razmerje. Gre za pravni odnos med pravnimi subjekti, katerih bistvene vsebine so pravice in njim odgovarjajoče dolžnosti.

PRAVNO RAZMERJE V ČASU

1) POGODBENO RAZMERJE- sklene se s pogodbo. Če se izpolnita obe obveznosti, ki izhajata iz pogodbe, potem ti dve obveznosti ugasneta. Bistvena tukaj je izpolnitev.

2) LASTNINSKA PRAVICA- obstaja za določeni pravni subjekt od ustanovitve naprej do takrat, ko za lastnika ugasne. bistven je obstoj v času.

3) TRAJNA POGODBENA RAZMERJA- vmesna kategorija. Značilno zanje je, da udeležencem ne prinašajo samo enkratne izpolnitve, temveč spolnitve, ki se ponavljajo v določenem časovnem obdobju (*zakup*) ali pa obstajajo trajno (*najem*). Prenehajo takrat, ko je to določeno ob ustanovitvi, na temelju medsebojega dogovora ali po odpovedi ene strani.

CIVILNO PRAVNO RAZMERJE- je tisti povezovalni element, ki med subjekti, ki vstopajo v pravni odnos, vzpostavlja medsebojno zvezo in določa pravila obnašanja. Je medsebojna vez med pravnimi subjekti- nosilci pravic in dolžnosti v civilnem pravu.

STRANKA pravnega razmerja- so vse kategorije subjektov ki jim civilno pravo priznava to lastnost.

Vsako civilno pravno razmerje je specifična vez med *vsaj dvema* subjektoma.

Ta vez opredeljuje odnos- prvi subjekt ima neko PRAVICO, drugi subjekt pa DOLŽNOST. V vsakem razmerju je en subjekt UPRAVIČEN, drug pa ZAVEZAN.

Danes je civilno pravno razmerje s pravom urejen odnos med subjekti, kjer sta bistvena elementa pravica in zaveza.

Poznamo 2 temeljna tipa civilnih pravnih razmerij, dva modela po katerih so opredeljena vsa razmerja:

- 1) pravno razmerje proti DOLOČENEM SUBJEKTU
- 2) pravno razmerje proti NEDOLOČENEMU KROGU LJUDI.

1) subjekta sta točno določena. Najnujnejši pogoj za obstoj takega razmerja je da ima A neko pravico do B, B pa ima neko zavezo ki se nanaša na pravico A. A lahko svojo pravico uveljavi le proti B in proti nikomur drugemu. B pa je zavezan le napram A. To je tipično obligacijskopravno (*RELATIVNO*) razmerje.

Primer takega razmerja je razmerje UPNIK - DOLŽNIK.

Možno pa je tudi to da imata oba subjekta pravico in dolžnost- PRODAJNA POGODBA- prodajalec ima pravico terjati denar, zavezan pa je dati stvar, kupec pa je zavezan plačati ceno, ima pa pravico terjati stvar.

2) primer- LASTNINSKO RAZMERJE- lastnik stvari je nosilec pravice.

Včasih je bila lastnina odnos med lastnikom in stvarjo, danes pa je treba izhajati iz definicije pravnega razmerja da to lahko obstaja le

med vsaj dvema subjektoma. Lastninska pravica je torej pravica lastnika napram nedoločenemu krogu subjektov. Lastnik ima pravico stvar uporabljati, prisvajati... Ostali subjekti pa so ta odnos lastnik-objekt dolžni spoštovati. To razmerje obstaja v latentni obliki napram nedoločenemu krogu ljudi.

Taka pravica je *ABSOLUTNA* (izključujoča)- do konkretizacije pravnega razmerja pride šele takrat ko neka oseba poseže v pravno razmerje (B vzame lastniku stvar). Ko pride do posega se oblikuje razmerje med lastnikom stvari in B. tako razmerje je razmerje med določenim subjekti (lastnik ima pravico zahtevati stvar nazaj, B pa je zavezan stvar vrniti). Značilno za to razmerje je to da se tu pravica lahko nanaša na enak način proti katerikoli osebi. Ta vrsta razmerja se pojavlja predvsem v stvarnem pravu.

Vsako razmerje civilnega prava je pravno urejeno z neko pravno normo. Zakon pa ni edini vir pravnih pravil. Ponavadi pa zakon ureja razmerja napram tretjim.

V razmerju proti določenemu subjektu pa obstaja poleg zakonskega vira še možnost drugačnega postavljanja pravil obnašanja. Pojavijo se *DISPOZITIVNA PRAVILA* obnašanja, ki ju stranki sami postavita in zato ta pravila postanejo pravo (velja le za njun odnos).

ELEMENTI PRAVNEGA RAZMERJA- PRAVNO RAZMERJE -pri njem gre za pravno urejeno življensko razmerje. Temeljna elementa pravnega razmerja sta *PRAVICA* in *DOLŽNOST*. Poznamo pa še 3 druge elemente:- *PRIČAKOVANJE*, *-BREME* *-PRISTOJNOST*. Ti trije elementi so vzporedni in niso nujni razpoznavni znak civilno pravnega razmerja.

PRAVICA- je nosilni element pravnega razmerja. Razlagajo jo 3 teorije, ki skušajo pojasniti učinkovanje pravice:

1) TEORIJA VOLJE (*voljno opredeljevanje pravice*)- je najstarejša teorija- pravica je od pravnega reda podeljena voljna oblast na podlagi katere gre subjektu določen pravni položaj ki mu določa temelj njegovega delovanja. Zakon pove kdaj ima nekdo pravic in kdaj nastane. Potem ta pravica preide v voljno sfero- subjekt na lastni podlagi zahteva določeno delovanje, po svoji volji oblikuje razmerje, sam odloča, ali bo svojo voljo uveljavljal ali ne.. Pravica je le možnost, ni pa prisila.

Kritika te teorije- vprašanje popolno nesposobnih oseb (nimajo svoje volje)

-osebne pravice se nanašajo na varovanje osebne sfere, zato težko rečemo da z voljno oblastjo varujemo lastno pravico.

2) *IHERINGH*- temeljni na pravici kot pravno varovanem interesu. Izhaja iz tega da pravno razerje samo varuje določene interese. Vsaka pravica varuje nek določen interes preko možnosti ravnanja v okviru prava (postavljeno ali dogovorjeno).

Varovalni mehanizem za doseg interesa ni le pravica ampak je lahko interes varovan tudi na drugih področjih.

Kritika- povzdiguje interes, izhaja iz pravnega varstva. Pjavi se vprašanje varovanja osebne sfere.

3) *INTEGRALNA TEORIJA PRAVICE (SINTETIČNA)* - skuša povzeti elemente 1 in 2 teorije.- Pravica je pravno priznana in varovana subjektivna moč volje, ki je usmerjena v neko družbo ali interes. Določi dva temeljna tipa pravic:- *LASTNINSKA PRAVICA -TERJATEV*

VSEBINA PRAVICE- to kaj pravica pokriva.

Ločimo: *ENOTNE PRAVICE*- iz njih izvira le ena določena zaveza.

SESTAVLJENE PRAVICE- iz njih izhajajo različne oblike zavez.

Vsaka pravica je sestavljena iz različnih upravičenj. Enotne pravice pokrivajo vsaj enoupravičenje

Element prenosnih poslov v pravnem prometu je vedno pravica.

Nekateri pravni posli pa niso usmerjeni v prenos pravice ampak le v prenos njenega upravičenja (*najemna pogodba*).

TOŽBENO UPRAVIČENJE- ima ga vsaka pravica. Vsak imetnik pravice lahko zahteva prisilno vzpostavitev pravice. To upravičenje ni samostojno, ampak je vgrajeno v vsako civilno pravico.

DOLŽNOST - vsaki pravici odgovarja dolžnost, ki se pokriva z vsebino te pravice. Ločimo 3 tipe dolžnosti:

- *RAVNALNA DOLŽNOST*- zagotovitev aktivnega ravnanja. Omejena je le na obligacijskopravno sfero, na terjatve.

-*OPUSTITVENA DOLŽNOST*- v obligacijskopravni, lastninski in osebostni sferi. Ponavadi veljajo za nedoločenkrog ljudi.

-*AKCEPTIRANJE PRAVNE POSLEDICE*- nasprotna stranka se sprijazni z oblikovanjem razmerja, ki ga enostransko ustvari upravičenec.

BREME- dolžnost višje kategorije. Stranka mora nekaj opraviti, kar je v interesu obeh strank, vendar druga stranka etga ne more zahtevati s tožbo. Opustitev ravnanja ima za posledico izgubo pravice ali ugodnega položaja.

OBRNJENO DOKAZNO BREME- kdo drugemu povzroči škodo, jo mora povrniti, če ne dokaže, da je škoda nastala brez njegove krivde.

PRISTOJNOST razvojpravnega razmerja je vezan na izjavo volje. Gre za to, kdo je pristojen za različna pravna dejanja (stranki ali zastopniki).

PRIČAKOVANJA- razumeli naj bi tak pravni položaj, ki zagotavlja pravno zavarovano možnost pripada pravice, tako terjatve kot stvarne pravice, ki počiva na tem, da je normalni dejanski stan pridobitve take pravice že delno uresničen in je mogoče z verjetnostjo pričakovati njegovo izpolnitev, uresničitev. Gre za pravico, ki nastaja. Nekateri zakonsko določeni pogoji za nastanek pravice so izpolnjeni, drugi manjkajo.

To ni GOLA NADA, ko se nastanek pravice le obeta, pa ni izpolnjen noben pogoj.

primer- pričakovanje kupca, kateremu je stvar izročena pod pridržkom polnega plačila kupnine, pričakovalec, zakaterega še ni izvršen vpis v zemljiško knjigo, za katerega je že vloženi predlog

UPRAVIČENJA -iz posamezne pravice lahko izhajajo različna upravičenja. Ta upravičenja pridobijo svojo samostojnost ko se odvojijo od pravice.

CIVILNOPRAVNE PRAVICE

Delijo se na ABSOLUTNE in na RELATIVNE- ta delitev počiva na obeh temeljnih modelih civilnopravnih razmerij in se z njima praktično pokriva (absolutne pravice odgovarjajo tipu razmerja med nedoločenim osebama, relativne pravice pa ustrezajo tipu razmerja med določenima osebama).

ABSOLUTNE PRAVICE (= IZKLJUČUJOČE)- določeno pravno varovano pravno dobro, ki je predmet pravice, zagotavljajo upravičencu v razmerju do vseh tretjih oseb. Primer : RAZVOJ LASTNINSKE PRAVICE- v začetnem obdobju je lastninska pravica zagotavljala absolutno oblast (lastnik je v odnosu do stvari lahko

izvajal vsa ravnanja, po svoji volji, stvar je lahko tudi uničil). -danes se absolutnost oblasti , ki jo pravica zagotavlja, močno omejuje.

Zaradi omejitvenih določb (ki so prisilne narave), ki jih mora spoštovati vsak nosilec pravice, težko govorimo o absolutni pravici, saj je vsak lastnik vezan na nekatera splošna pravila pri ravnanju s svojo lastninsko pravico.

Zato pravimo da te pravice niso več absolutne ampak **IZKLJUČUJOČE PRAVICE**. Absolutnost pravice ni danes nikjer več popolnoma neomejena. Pri nas določata omejitve **67.člen** Ustave in **4.člen** ZTLR.

ZNAČILNOSTI IZKLJUČUJOČIH PRAVIC: - Temeljna značilnost teh pravic je ta da imetniku pravice zagotavljajo tak pravni položaj, da lahko iz pravice, ki jo ima, izključi vse tretje osebe

- tej pravici odgovarja *dolžnost* , ki zavezuje vse tretje (nedoločene) osebe
- te pravice učinkujejo *ERGA OMNES*- napram vsem
- število tistih, ki morajo izključujočo pravico spoštovati (potencialni zavezanci) je neomejeno (zato je ta pravica *abstraktna*)
- dolžnost ki izhaja iz teh pravic je NEGATIVNA (zavezanci se morajo vzdržati vseh ravnanj ki bi neposredno posegle v izključujočo pravico
- tem pravicam odgovarja dolžnost vzdrževanja posega v določeno sfero
- obstaja njihov *NUMERUS CLAUSUS* (učinek teh pravic je tak da ne dopušča dvomov ali gre za izključujočo pravico); to je pravilo o zakonsko omejenem številu izključujočih pravic

TIPI IZKLJUČUJOČIH PRAVIC:

1) PREMOŽENJSKE- vse pravice stvarnega prava (*lastnina, služnost, zastavna pravica, pravica realnega (stvarnega) bremena*)

2) NEPREMOŽENJSKE = OSEBNE- tipične premoženjske so *osebne pravice* .

Lahko pa se tudi v nepremoženjskih pravicah pojavijo pravice, ki so vezane na 1 osebo (*osebne služnosti*).

OSEBNE PRAVICE- pravice ki so po svojih značilnosti taka da pripada točno določeni osebi

OSEBNOSTNE PRAVICE- varujejo temeljne pravice in svoboščine človeka, nanašajo se na človekovo osebnost in so namenjene njenemu varovanju (so hkrati tudi osebne pravice)

3) PRAVICE NA MATERIJALNIH DOBRINAH- *duhovne stvaritve* (proizvod človekove intelekta), niso stvari. Te pravice so sestavljene iz materialne (premoženjske- izkoriščanje pravice) in moralne

(osebne- točno določena oseba) komponente. Uvrščamo jih med premoženjske in osebnostne izključujoče pravice.

V primerjavi z drugimi izključujočimi pravicami pa imajo značilno lastnost- ČASOVNA in KRAJEVNA OMEJENOST- tako so omejene materialne komponente, moralne komponente pa niso časovno in krajevno omejljive.

Sem uvrščamo pravice : -*avtorske pravice, pravice izvajalcev*
 - *pravice industrijske lastnine* (patent, vzorec in model, blagovna in storitvena znamka)
 - *osebne družinske pravice*
 - *osebne avtorske pravice*
 - *prilastitvene pravice*
 - *stvarne pravice na tuji stvari*
 - *stvarna pričakovanja.*

LASTNINSKA PRAVICA- zagotavlja lastniku ekskluzivno oblast nad stvarjo. Lastnik pa lahko del te svoje pravice prenese z kakšnim pravnim poslom (služnost, raba stvari). Gre za omejitve ki izvirajo iz samega izvrševanja lastninske pravice. Nihče pa ne sme sam poseči v lastninsko pravico druge osebe. Če oseba poseže v lastninsko pravico lastnika, pride do konkretizacije razmerja. Dokler pa do posega ne pride ni kakih posebnih varovalnih elementov.

RELATIVNE PRAVICE- odgovarjajo tipu razmerja med določenima osebama. Subjekta pravic in dolžnosti sta ves čas točno določena.

Tukaj je lahko dolžnost, ki odgovarja pravici tudi POZITIVNA- večina relativnih pravic zavezuje k pozitivnem ravnanju (dajatev, storitev), nekaj pa jih zavezuje tudi k negativnem ravnanju (opustitev, trpljenje). Vsebinsko so točno določene (kaj je vsebina pravice), gre torej za konkretna razmerja. Vedno jih je mogoče oblikovati na novo z dogovorom. So izključno PREMOŽENJSKE pravice. Učinkujejo INTER PARTES.

Sem spadajo: -TERJETVE, ZAHTEVKI, UGOVORI.

Primer- SLUŽNOSTNA PRAVICA- vožnja preko sosedove parcele: A je služnostni upravičenec, B je lastnik zemljišča. Ta pravica učinkuje proti vsem in ne proti določenima osebama (če B svoje zemljišče proda, ostane a-ju služnost tudi vnaprej).

A in B pa bi lahko sklenila tudi obligacijsko pogodbo- med dvema točno določenima osebama -dogovorita se da bo A lahko uporabljal

zemljišče B-ja -če pa B proda zemljišče C-ju. potem A ne more več uveljaviti svoje pravice naapram C-ju.
Nekatere relativne pravice se lahko vpišejo v zemljiško knjigo in postanejo izključujoče.

RAZLIKA MED IZKLJUČUJOČIMI IN RELATIVNIMI PRAVICAMI

Pokaže se v dveh primerih:

1) VSEBINA PRAVNEGA VARSTVA- en tip pravic učinkuje napram vsem, drug pa le med dvema točno določenima osebama.
IZKLJUČUJOČE PRAVICE- temeljna oblika varstva je OPUSTITVENI ZAHTEVEK, s katerim zahteva imetnik izključujoče pravice od tistega, ki v pravico poseže, opustitev ravnanja ki pomeni kršitev te pravice. Izjema je le *lastninska pravica*, kjer je poleg opustitvenega zahtevka značilen še POVRNITVENI ZAHTEVEK.
RELATIVNE PRAVICE- poleg opustitvenega zahtevka je značilen še IZPOLNITVENI ZAHTEVEK- nosilec pravice zahteva izpolnitev tistega ravnanja ki je predmet relativne pravice.

2) STEČAJ- primer: Podjetje se ukvarja s prodajo in servisom vozil. Zabrede v dolgove in gre v stečajni postopek. Stečajni upravitelj ugotovi da se na dvorišču tega podjetja nahaja več vozil:- ena so kupljena s strani podjetja za nadaljno prodajo -druga so last strank ki so jih pripeljale na servis. Lastnik vozila (A), ki ga je pripeljal na servis ima izključujočo pravico, ki učinkuje napram vsem, zato bo imel A v stečajnem postopku IZLOČITVENI ZAHTEVEK iz stečajne mase.
Kupec (B), ki pa je pri tem podjetju avto že vplačal, ni pa ga še prevzel (po prodajni pogodbi pa se lastninska pravica prenese šele z izročitvijo), ne bo mogel zahtevati izločitve avta ampak bo imel enak položaj kot vsi ostali upniki. Ker je B nosilec relativne pravice, ne bo dobil vsega svojega zahtevka.

Nekatere relativne pravice pa lahko vsaj delno prehajajo v absolutne pravice (= ABSOLUTIZIRANJE RELATIVNIH PRAVIC), in to takrat, ko **a)** so določeni *posebni pogoji*

b) je to določeno v *prisilnih pravnih normah*

a) če se relativna pravica vpiše v *javno knjigo nepremičnin*, nastopijo s tem vpisom nekatere značilnosti absolutne pravice. Subjekti ki vstopajo v pravni promet morajo poznati absolutne pravice drugih subjektov in se ne morejo zagovarjati da jih niso poznali če jih prekršijo.

b) določba ki ureja položaj *najemnika* v najemni pogodbi- če je neka stvar že izročena najemniku, potem pa najemodajalec to stvar proda drugemu, ima najemnik še vedno nekatere pravice napram novemu

lastniku. Če pa pride do stečaja se lahko zgodi da prenehajo najemne pravice (če se stanovanja prišteje stečajni masi). Najemna pravica je torej relativna pravica, v nekaterih primerih pa dobi značilnosti absolutne pravice.

VRSTE PRAVIC - OSEBNOSTNE, NEMATERIALNE, OBLASTVENE, TERJATVE, OBLIKOVALNE, SODELOVALNE, PRILASTIVENE.

OSEBNOSTNE PRAVICE-gredo človeku kot takemu, glede na njegovo osebo, telesne in psihične sposobnosti. Te pravice so izključujoče, učinkujejo proti nedoločenemu krogi tretjih oseb. Gredo fizičnim in pravnim osebam. So nepremoženjske in neprenosljive ter nededljive. Nekatere lahko učinkujejo tudi po smrti osebe, na temelju določene pravice, ki gre tistim, ki so bili z umrlim v bližnji zvezi.

Varuje se jih z OPUSTITVENIMI ZAHTEVKI in z odškodnino, če je ravnanje tretje osebe povzročilo škodo.

NEMATERIALNE PRAVICE- Imaterialne pravice delimo na dve skupini:

-*pravice s premoženjsko vrednostjo* (avtorska pravica, pravica intelektualne lastnine),

-*pravice brez premoženjske vrednosti*.

Pravicam nematerialne narave lahko dodamo avtorsko pravico in pravico intelektualne lastnine, pravica do vzorca in modela, do blagovne in storitvene znamke. So sicer enotne pravice, ki pa so sestavljene iz 2 komponent: -osebnostna, -materialna. So časovno omejene.

PREMOŽENJSKA SFERA CIVILNEGA PRAVA- premoženjske pravice so stvarnopravne pravice, obstaja pa premoženjska narava pri vseh relativnih pravicah.

Tako govorimo o delitvi na OBLASTVENE (stvarnopravne) pravice in na TERJATVE (relativne).

OBLASTVENE (STVARNE) PRAVICE

Stvarne pravice so praviloma prenosljive, podedljive, lahko se jim odrečemo. Kljub prenosu ostane stvarna pravica ista. Stvarna pravica preneha samo če propade stvar, na katero se nanaša.

Narava vseh *stvarnopравnih pravic* je OBLASTVENA- zagotavlja oblast nad stvarjo. Nosilcu zagotavljajo določeno pravno oblast nad predmetom pravice.

A) RELATIVNE OBLASTVENE PRAVICE- so tiste relativne pravice, ki zagotavljajo oblast nad stvarjo. Učinkujejo med dvema določnima osebama, krog varstva pa lahko seže tudi širše. Za določen čas ustanavljajo oblast določenim subjektom. Take pravice so *najem, zakup, posodba* (čeprav so stvarne pravice, ne veljajo napram vsem)

B) OBLIGACIJSKE PRAVICE SO- *izključujoče* pravice, *premoženjske* pravice, pravice ki so *predmet pravnega prometa, podedljive* pravice.

C) STVARNE OBLASTVENE PRAVICE- objekt tega pravnega razmerja je izvrševanje pravic na stvari (*užitek* - ni prenosljiv niti podedljiv)

Temeljna STVARNOPRAVNA OBLASTVENA PRAVICA je LASTNINSKA PRAVICA (lastnik ima oblast nad stvarjo, stvar pa pripada subjektu).

Druge so STVARNE PRAVICE NA TUJI STVARI- zanje je značilna *omejenost oblasti* (zmanjša se oblast lastnika). Te pravice imajo prednost (prioritetne) pred oblastjo lastnika na področju pravice. Sem sodijo SLUŽNOSTI in ZASTAVNE PRAVICE, po novem zakonu pa še REALNO BREME.

SLUŽNOSTI- *osebne* (užitek, raba, stanovanje- so časovno omejene) in *stvarne* (odnos 2 stvari)

ZASTAVNA PRAVICA- na *premičninah* (pignus) in na *nepremičninah* (hipoteka). to je akcesorna pravica, ker je vedno vezana na neko drugo pravico.

TERJATVE -so RELATIVNE PRAVICE (proti določeni osebi).Na temelju terjatve čahko upravičenec zahteva od zavezanca določeno izpolnitev. Ko je ta obveznost izpolnjena, terjatev ugasne. Vsebujejo časovno komponento (z izvršitvijo ugasnejo). Tudi terjatev lahko učinkuje proti vsem (terja lahko le upnik od dolžnika, vsaka terjatev pa pripada določenemu upniku, ki lahko reagira zoper kogarkoli ki posega v njegove pravice). Terjatev je lahko predmet izvršbe, je prenosljiva (razen če to prepoveduje zakon ali pogodba).

So PREMOŽENJSKE PRAVICE- izjema so *OSEBNE TERJATVE* (terjatve zaradi nepremoženjske škode, niso prenosljive, če ni pripoznana s polnomočno sodno odločbo, lahko pa niso prenosljive na osnovi dogovora (*PACTUM DE NON CEDENDO*).

Nastanejo na podlagi:- pravnih poslov, -neposlovnih temeljev (škodni dogodek), -po zakonu.

OBLIKOVALNE PRAVICE = PRAVOTVORNA UPRAVIČENJA

Te pravice so blizu *terjatvam*, imajo pa nekaj posebnih značilnosti. Oblikovalne pravice so tiste pravice, ki v določenem pravnem razmerju *pooblaščajo enega od subjektov, da z enostransko izjavo volje oblikuje medsebojno pravno razmerje*.

Bistvo je v načinu enostranskega oblikovanja pravnega razmerja (zato so pravotvorna upravičenja). Stranka z enostranskim ravnanjem (sprejemno izjavo) oblikuje neko pravno razmerje, druga stranka pa je zavezana, da prevzame pravno posledico, ki izvira iz oblik razmerja.

primer- PRAVICA DO ODPOVEDI- *pogodba za nedoločen čas z enomesečnim odpovednim rokom* - vsak od subjektov lahko sam samostojno oblikuje pravno razmerje s tem, da ga odpove. S tem pravno razmerje preneha ne glede na voljo drugega subjekta. Ta pa se mora z učinki oblikovalnega upravičenja sprijazniti.

Oblikovalne pravice delimo na:

1) USTANAVLJAJOČE oblikovalne pravice (ali OPCIJE) so najbolj redke. Na neki pravni podlagi lahko z nekim pravnim oblikovanjem nastane novo pravno razmerje (*predkupna pravica, pomudba*)

2) SPREMINJAJOČE oblikovalne pravice so tiste, ki spreminjajo pravno razmerje.

Primer- A° *QUANTI MINORIS*- znižanje kupnine zaradi grajanja napake- kupec z enostransko izjavo zmanjša kupnino

3) UKINJAJOČE oblikovalne pravice pravno razmerje odpovedo.

Za oblikovalne pravice je značilno to, da prva stranka ne potrebuje soglasja druge stranke niti katerekoli tretje stranke (sodišče), da to pravico izpolni. Sodišče ugotavlja le to, ali je bila oblikovalna pravica izvršena (izvršena je lahko le, če so izpolnjeni vsi pogoji). Uveljaviti jih je mogoče le v določenem časovnem obdobju.

Oblikovalne pravice včasih niso bile SAMOSTOJNO PRENOSLJIVE. Danes pa to načeloma še drži, vendar z nekaterimi izjemami, če za prenos obstaja pravni interes- tudi tisti, ki oblikovalno pravico pridobi, mora

imeti interes da jo pridobi. Položaj tistega, proti kateremu se pravica uveljavlja, pa se na sme poslabšati.

VRSTE OBLIKOVALNIH PRAVIC

I.

OPCIJE- usmerjene so v nastanek novega pravnega razmerja (predkupna pravica, nazajkupna pravica).

IZBIRNE PRAVICE- pride do vsebinskega oblikovanja obligacijskega razmerja (znižanje kupnine ali zamenjava stvari)

PRAVICE, ki so usmerjene v prenehanje pravnega razmerja (ODPOVED ali SPODBIJANJE). Pravna posledica nastane neposredno na podlagi oblikovalnega upravičenja.

TOŽBENE PRAVICE- če se razmerja ne da spremeniti z enostranskim pravnem poslom (zakonska zveza, najem za določen čas)

II.

SAMOSTOJNE - prilastitev (ni vezana na nobeno obstoječe pravno razmerje)

NESAMOSTOJNE- izhajajo iz konkretnega pravnega razmerja (*ugovor zastaranja, opomin*)

III.

USTAVLJAJOČE OBLIKOVALNE PRAVICE-

UKINJAJOČE (NEGATIVNE)-obrača se proti obstoječemu razmerju (preklic ponudbe, odpoved, odstop od pogodbe, izstop iz družbenega razmerja)

Upravičenec uveljavlja oblikovalne pravice v obliki različnih izjav. Lahko pa zadostuje tudi neposredna potrditev volje v dejanskem ravnanju (*prilastitev, zavrženje*)

SODELOVALNE PRAVICE- gre za pravice, ki se nanašajo na sodelovanje pri oblikovanju volje, kot tudi udeležbo pri delovanju določene združbe kot pravne osebe, društva, skupnosti civilnega prava. Te pravice izhajajo iz položaja družbenika. Ni jih mogoče ločiti od pravnega položaja upravičenih subjektov.

Po svoji naravi niso oblastvene narave niti terjatve. Ne gre za pravice, ki bi zasledovale izključno uveljavljanje lastne pravice. Od oblikovalnih pravic se razlikujejo po tem, da ne gre za pravice, ki bi zasledovale izključno uveljavljanje lastne pravice. Gre za oblikovanje nove skupne volje.

primer- sodelovanje pri organih skupnosti, pri glasovanjih, pri vodenju skupnih poslov.

PRILASTITVENE PRAVICE- te pravice so stvarne narave.

Stvarna prilastitvena pravica na ničiji stvari podeljuje prilastitelju izključno upravičenje, da si stvar, ki jo je vzel v oblast, lasti, vzame v posest, s čemer pridobi na njej lastninsko pravico. Če pa ima na tej stvari nekdo drug lastninsko pravico, potem pridobitelj lastninske pravice ne pridobi.

Prilastitelj ima v primeru izvrševanja te pravice absolutno učinkujočo pravico, izključi vsakega tretjega od oblasti nad stvarjo.

Razlika se pojavi glede prilastitvenih pravic v primeru proizvodnje ali sestavin stvari, če je je taka prilastitev vezana na privolitev lastnika stvari.

PRIČAKOVANJE- je tak pravni položaj, ki zagotavlja zavarovano možnost pripada pravice (terjatve in stvarne pravice), ki počiva na tem, da je dejanski stan pridobitve take pravice že delno uresničen in je mogoče z verjetnostjo pričakovati njegovo izpolnitev, nastop, uresničenje. Tak položaj se lahko zastavi, prenese, obremeni. Primer take pravice- pričakovanje kupca, ki mu je stvar izročena pod pridržkom polnega plačila kupnine -pripad dediščine dedičem.

PRAVICE NA PRAVICAH

Gre za odnos z vsebino uporabe in za razmerje z upravičenjem, da je mogoče stvar uporabljati, izkoriščati. Predmet užitka ali zastavne pravice na pravici so praviloma lahko vse prenosljive pravice.

Pravice na lastninski pravici so omejene stvarne pravice, ki jih enačimo z oblastvenimi pravicami.

V bistvu gre pri pravici na pravici za posamezne samostojne obstojnosti temeljne pravice, pri čemer so ta upravičenja zardeljena med imetnika pravice in upravičenca. zato so pravice na pravicah nujno take narave kot pravice, na katerih obstajajo.

primer- užitkar ima pravico do obresti, dividend, užitek na pravici, zastavna pravica na pravici, stvarna služnost na nepremičnini.

PROTIPRAVICE- so pravice, ki omogočajo ali onemogočajo proti pravnemu subjektu naperjeno pravico drugega pravnega subjekta, z njimi naj se odvzame popolnoma ali delno učinkovanje uveljavljane pravice. Govorimo o UGOVORIH.

Z oblikovalnimi pravicami so si podobne v tem, da omogočajo spremembo pravnega položaja drugega.

Poznamo pa tudi zahtevke, ki imajo naravo nasprotnih terjatev.

MEJE PRAVIC- vsebino in s tem meje pravic določata zakon ali pogodba. Oblastvene pravice pa dopuščajo sočasno soobstojnost istih ali drugih oblastvenih pravic (več zastavnih pravic, več služnostnih upravičenj, dve terjatvi na isto izpolnitev. Tukaj meje pravic izhajajo iz njihove narave. Obstajajo pa tudi splošne omejitve, ki veljajo za vse vrste pravic, izhajajo pa iz skrajne sile, silobrana, iz načela dobre vere in poštenja.

Izvrševanje vsake pravice je nedopustno, če nima drugega namena kot povzročiti drugemu subjektu škodo. To je temeljna prepoved (meja pravic).

PRIDOBITEV, PRENOS

Lastnikov pravni položaj preide praviloma s prenosom lastninske pravice na pravnega naslednika z vso svojo vsebino, preidejo vse terjatve in vsa bremena in omejitve lastninske pravice.

Celoten pravni položaj preide na drugo osebo neposredno iz pogodbenega razmerja v primeru smrti med nasledniki (UNIVERZALNO NASLEDSTVO). Na dediče ne preidejo samo pravice in dolžnosti, ampak tudi vsa z razmerjem združena pričakovanja.

Tak pravni položaj pa lahko nastane tudi med živimi na temelju prevzemne pogodbe. V tem primeru prevzemnik nadaljuje pravni položaj dosedanjega subjekta razmerja do njegovega konca.

Vprašanje se je pojavilo pri osebnih družbah, alai je mogoče prenesti članstvo, odgovor pa je, da je možno članstvo prenesti na temelju pogodbe med izstopajočim in vstopajočim članom s soglasjem ostalih članov..

Danes NISO PRENOSLJIVI osebni in družinski pravni položaji.

Razmerje, ki je nosilno za posamezno stvarno pravico, preide hkrati s to stvarno pravico.

Pravni položaj v pravnoposlovnem poslu je praviloma prenosljiv s pravnim poslom med živimi s soglasjem druge stranke.

NAČINI PRIDOBITVE PRAVICE-poznamo **ORIGINARNI (IZVIRNI)** in **DERIVATNI (IZVEDENI)** način pridobitve.

IZVIRNI (ORIGINARNI) NAČIN PRIDOBITVE- ko pridobitev nastopi neodvisno od tega, ali pripada pravica v trenutku pridobitve nekemu drugemu. Gre za nastanek nove pravice. Taka je pridobitev v primeru prisvojitve ničije stvari, na temelju priposestevanja, pomešanja, zmešanja, predelave, najdbe, pridobitve avtorske pravice, članstva.

IZVEDENI NAČIN PRIDOBITVE- ko pridobiteljevo upravičenje temelji na upravičenem položaju pravnega prednika ne glede na odgovarjajoči pridobitni način. Tukaj govorimo o *pravnem nasledstvu (TRANSLATIVNEM)*. Izvedena pridobitev počiva na temelju prodaje stvari, terjatve ali prenosa pravice nasploh s strani dosedanjega imetnika. Prenesena pravica je identična s pravico pravnega prednika.

Lahko pa ima tudi izvedena pridobitev za posledico nastanek nove pravice- kot taka se predstavlja nova pravica kot izločitev in osamosvojitvev posameznih delnih upravičenj iz vsebine prednikove pravice. Govorimo o KONSTITUTIVNEM NASLEDSTVU. Ta nova upravičenja se predstavljajo kot izvedenke in njegove lastninske pravice. Izvedeni translativni prenos pomeni, da naslednik povsem vstopa v pravni položaj svojega pravnega naslednika.

PRAVNO NASLEDSTVO- lahko je posamično (singularno) ali skupno (univerzalno). Razlika je v tem, ali se nanaša dejanski stan, na katerem temelji, na posamezno pravico ali na skupino pravic. Tipičen primer za univerzalno nasledstvo je dedno nasledstvo, podobni pa so tudi prehod premoženja moža in žene na zakonsko skupnost, prirast deleža izključenega člana premoženja skupnosti. V civilnem pravu je *med živimi* mogoče samo posamično nasledstvo. Če gre za prenos več pravic, sa vsaka posebej prenese na način, kot zanjo velja.

Če gre za prenos NEPREMIČNIN ali stvarnih pravic na njih, je potebno za tak prenos stvarnopravno soglasje in vpis v zemljiško knjigo. Lastninsko pravico na nepremičnini je mogoče pridobiti na temelju sporazuma med strankama in na njem temelječega vpisa v zemljiško knjigo.

Če gre za prenos PREMIČNIN, je potreben sporazum o prenosu lastninske pravice in izročitev ali nadomestek izročitve premičnine.

Pri TERJATVAH se prenos izvrši z odstopom terjatve.

UŽITEK se lahko ustanavalja na posameznih pravicah.

Ko gre za pravno nasledstvo, izgubi dosedanji imetnik pravico, ne da bi ta zaradi tega prenehala obstajati, gre za spremembo v osebi imetnikov. Pravica preneha obstajati po volji imetnika, ko se ji ta

odpove, ne more pa se odpovedati osebnostnim in družinskim dolžnostim pravicam.

ODPOVED IN PRENEHANJE PRAVICE- izvrši se v večini primerov na temelju enostranskega pravnega posla in z izročitvijo v lastnino pri nepremičninah ali z vpisom v določeno knjigo pri nepremičninah.

Odrečenje terjatvi je mogoče samo na podlagi pogodbe (ne enostransko) in to z dolžnikovo privolitvijo.

Ločimo prenehanje pravic *na sploh* (ko ugasne in ko ne obstaja več) ter prenehanje pravice *z vidika določenega upravičenca* (obstaja v korist druge osebe).

V ČASU TRAJANJA pravice so načini prenehanja: -odpoved pravici, -neouveljavljanje, -smrt upravičenca, -izpolnitev, -pretek časa, -uničenje stvari.

a) odpoved pravici- pri relativnih pravicah se ji ni mogoče odpovedati enostransko)

DERELIKCIJA- opustitev lastninske pravice na nepremičnini

b) neuveljavljanje pravice = speča pravica

c) smrt upravičenca - osebnostne pravice, osebne pravice, premoženjske

d) uničenje stvari- oblastvene pravice

e) z izvršitvijo, z pretekom časa- oblikovalne pravice

NEPODEDLJIVE PRAVICE, užitek, omejena služnost in življenska renta prenehajo z upravičenčevo smrtjo. Podedljiv tudi ni zahtevak na denarno odškodnino, ki nima značaja premoženjske škode.

Nepodedljivi so zahtevki, katerih vsebina so storitve osebnostne narave.

OBLIKOVALNE PRAVICE ugasnejo s samim izvrševanjem. Nekatere od njih pa ugasnejo, če se ne uveljavljajo v določenem roku (izključevalni rok), ker upravičenec izgubi pravico z iztekom tega roka.

TERJATVE in drugi ZAHTEVKI prenehajo z dosego cilja, ki ga zasledujejo. Ugasnejo z izpolnitvijo. Terjatve pa lahko prenehajo tudi na drug način (prevzem dajatve namesto izpolnitve, položbo z odpovedjo, združitvijo terjatev v eni osebi). Prav tako terjatev preneha zaradi nezmožnosti izpolnitve, če dolžni za to ne odgovarja. Propad predmeta terjatve pomeni preoblikovanje terjatve v odškodninsko terjatev.

OBLASTVENE PRAVICE prenehajo s propadom stvari, katera je predmet pravice (pravice postanejo brezpredmetne).

LASTNINSKA PRAVICA in vse omejene pravice na stvari prenehajo s propadom ali uničenjem stvari.

AVTORSKA PRAVICA- potek zastaralne dobe ne pomeni prenehanja, saj ta potek utemeljuje le ugovor (nasprotno pravico)

Ugasnitev (prenehanje) pravice pa vedno ne pomeni tudi prenehanja učinkov, upravičenj, ki predstavljajo vsebino ugasle pravice. To pa ne velja takrat, ko posamezna pravica, ki izhaja iz pravice (matere) ne prenehajo.

ZAHTEVKI

Zahtevek pomeni pravico zahtevati od drugega storitev ali opustitev. Zahtevki so podvrženi zastaranju. Zastarajo v 5 letih. Zahtevek se nam predstavlja kot možnost uveljaviti določeno pravno zahtevo enega subjekta napram drugemu subjektu.

SAMOSTOJNI ZAHTEVKI- niso vezani na neko pred njimi obstoječo pravico. Največkrat so povezani z relativno pravico. Predstavljajo samostojno gospodarsko vrednost. Sem štejemo terjatve, vzdrževalne zahtevke. Samostojni zahtevki so praviloma tudi samostojno prenosljivi

NESAMOSTOJNI ZAHTEVKI- služijo uresničevanje druge absolutne pravice (oblastvene, družinske, osebne, imaterialne). Značilni so za izključujoče pravice.

Nekateri stvarnopravni zahtevki **NE ZASTARAJO**- pravica tožbe za vrnitev stvari, -opustitveni zahtevek

Jasno moramo ločiti lastninsko pravico kot absolutno oblastveno pravico in njeno uveljavljanje napram določenemu motitelju od zahtevkov, ki nastanejo na temelju lastninske pravice. Zastarajo samo zahtevki, na pa lastninska pravica sama.

UGOVORI- pri ugovoru gre za **PROTIPRAVICO**. Pri ugovoru gre za pravico proti zahtevku, katere namen je preprečiti izvajanje in uresničevanje zahtevka (stalno ali začasno). Ne glede na ugovor je mogoče zahtevek vedno izpolniti prostovoljno.

Ugovor preneha, ko se mu upravičenec odpove.

VRSTE UGOVOROV :

-**TRAJNI**- trajno preprečujejo uveljavljanje zahtevka Ugovor zastaranja, neutemeljenosti zahtevka, ustanovitev terjatve z nedopustnim ravnanjem

- **ZAČASNI (ODLOŽNI)**- začasno omejujejo uveljavljanje zahtevka . Ugovor roka, predkupne pravice, poroka

- **ZAHTEVKE OMEJUJOČI**- ti ugovori ne preprečujejo njegovega sodnega uveljavljanja, vodijo pa do sodne odločbe izpolnitve iz rok v roke ali so obsodbe omejenega jamčenja. Pogojujejo zahtevek.

Če terjatvi stoji nasproti trajni ugovor, se mnogokrat obravnavajo tako kot da bi ne nastale. Če terjatvi nasprotuje katerikoli ugovor, je ni mogoče pobotati. Zastavna pravica in hipoteka v takem primeru ugasneta.

Trajni in začasni ugovori onemogočajo, če so uveljavljeni, sodno uveljavitev zahtevka za vedno ali za določen čas.

Učinki ugovorov se razvijejo v tekoči pravdi. Upravičenec mora poskrbeti, da bo ugovor, ki ga je uveljavljal pred ali izven tekoče pravde, uveljavljen pred sodiščem.

Ugovor uveljavlja tisti, ki mu pravni red tak ugovor priznava ob izpolnjenih pogojih.

Od oblikovalnih pravic se ugovor razlikuje po tem, da že sam njegov obstoj, ne pa samo uveljavljanje ustanavlja določene materialnopravne posledice. Upravičenec lahko v tekoči pravdi svojega prejšnjega ugovora ne uveljavlja ponovno, če pa bi šlo za oblikovalno pravico, bi naknadno određenje že uveljavljenemu zahtevku v sami pravdi ne prišlo v poštev, saj bi bilo oblikovalno upravičenje izrabljeno s prvim izjavnim ravnanjem.

ZASTARANJE ZAHTEVKOV

Zastaranje ni temelj ugasnitve ampak samo, ustanavlja ugovor za zavezanca. Ugovor zastaranja je trajne narave.

Zahtevki so zastarljivi, zastarajo s potekom časa.

Ne zastarajo: -zahtevki iz pravic, ki so zapisane v zemljiški knjigi,
-zahtevki na popravo napak zemljiške knjige,
-zahtevki, ki merijo na prenehanje določene civilnopravnescupnosti, zahtevki iz družinskih razmerij,
-zahtevki sodediča,
-osebnostne, oblastvene, sodelovalne in oblikovalne pravice
- zahtevki, ki izhajajo iz osebnostne ali oblastvene pravice, katerih namen je vzpostaviti odgovarjajočo stanje poravic (nesamostjni zahtevki na izročitev, odpravo, opustitev motenj ali škodljivih posledic).

Nekatere pravice so omejene po izključevalnih rokih, ko ta rok nastopi, pravica ugasne.

Temeljno začne teči zastaralni rok z nastankom zahtevka, pri opustitvenih zahtevkih pa z izvajanjem nasprotnega ravnanja. Potek roka je odvisen od nastanka terjatve.

Če je potrebno naknadno odobriti določeno pravnoposlovno razmerje, začne zastaralni rok teči z odobritvijo.

Za nastanek odškodninskega zahtevka je dovolj da nastopi škoda, četudi njena višina še ni znana.

V primeru odstopov začne zastaralni rok teči od takrat, ko je upravičencu mogoče uveljaviti zahtevek.

Obenem z glavnim zahtevkom zastarajo tudi zahtevki iz postranskih obveznosti (zamudne obresti).

Zastaralnih rokov ni mogoče podaljšati.

POTEK ZASTARALNEGA ROKA

Ločimo med PRETRGANJEM (čas, v katerem je zastaranje teklo, ni vštet v zastaralni rok) in PREKINITVI (pomeni, da je že pretekli čas zastaralnega obdobja brez pomena. Po odpadu razloga prekinitve začne teči nov zastaralni rok) zastaralnega roka. Posledica zastaranja zahtevka je ta, da je zavezanec upravičen odkloniti izpolnitev svoje obveze.

Nedopustnost ugovora nastopi takrat, ko je dolžnik dajal videz o izpolnitvi zahtevka in je tako upnika odvrčal od pravočasne tožbe. V tem primeru se lahko naporam takemu ugovoru uveljavlja nasprotni ugovor (replika) nedopustnega izvrševanja pravice.

KONKURENCA ZAHTEVKOV-ko iz enega dejanskega stanja izvira več zahtevkov, ki imajo enako vsebino, gre samo za en zahtevek.

1) **KONKURENCA IZPODRIVANJANORM**- zakonska konkurenca zahtevkov. Na določeno dejansko stanje ima upravičenec 2 normi, pri čemer je ena od norm splošna, druga specialna. Lahko pa se zgodi, da ena pravna norma, nakateri temelji zahtevek, izpodrine drugo, tako da se uporabi samo ena. Specialna norma izpodriva generalno normo.

2) **ALTERNATIVNA (IZBIRNA, ELEKTIVNA) KONKURENCA**- ziz pravnega temelja za določno dejansko stanje lahko subjekt uveljavlja dva ali več zahtevkov ali zahtevek in oblikovalno pravico (IUS VARIANDI), s tem drugi zahtevki ugasnejo.

3) **KOMULATIVNA KONKURENCA**- Če iz določenega dejanskega stana izhajajo različni zahtevki na temelju različnih norm, ki merijo na različne izpolnitve, so ti zahtevki lahko uresničeni eden poleg drugega. (primer- krivdna telesna poškodba- oškodovanec utemeljuje

odškodnino na povračilo premoženjske škode, hkrati pa zahteva plačilo boleznine).

Upravičenec lahko vsakega med njimi posebej odstopi in vtožuje. Če vtožuje vse skupaj, gre za objektivno kopišenje tožbenih zahtevkov. Če vloži vse zahtevke skupaj, gre za kumulativno konkurenco.

4) Možni pa so primeri, ko je isti dejanski stan mogoče podrediti različnim pravilom, ki zahtevke utemeljujejo, po teh različnih normah utemeljeni zahtevki pa so vsebinsko enaki, usmerjeni v isto posledico.

Nespolnitev pogodbe lahko sočasno predstavlja dejanski stan nedopustnega ravnanja in sočasni odškodninski zahtevki.

Zahtevki na temelju najemne pogodbe - podan je zahtevki na vrnitev v najem dane stvari ali prenehanje najemnega razmerja, zahtevati pa je mogoče tudi vrnitev stvari stvari na temelju lastnikove lastninske pravice.

V teh primerih gre za konkurenco izpodrivanja norm. Upravičenec se lahko sklicuje na vse norme, ki pridejo v poštev. Tukaj gre za KONKURENCO ZAHTEVKOV. Vsi zahtevki so usmerjeni na isto izpolnitev, ki pa jo je mogoče zahtevati samo enkrat. Z izpolnitvijo enega zahtevka ugasnejo vsi drugi, če se vsebinsko med seboj pokrivajo. Znak konkurence zahtevkov je, da ima upnik več različnih zahtevkov za isto vsebino terjatve, katere izpolnitev pa lahko zahteva samo enkrat. Upnik lahko posamezne zahtevke vtožuje v različnih pravnih. Če mu z enim zahtevkom ne uspe, lahko v novi tožbi naperi drugega.

Če pa pride kljub samostojnosti zahtevkov do medsebojnega vplivanja, ne gre za konkurenco zahtevkov, ampak za več *temeljnih zahtevkov* ali za KONKURENCO NORM, ki utemeljujejo vtoževani zahtevki.

Z zahtevkom, ki je večkrat utemeljen, je mogoče razpolagati le enotno. Mogoče ga je odstopiti ali se mu odreči, ga enotno vtoževati.

OBLIKE ZAHTEVKOV

Za IZKLJUČUJOČE pravice:

a) VINDIKACIJA - zahtevki, ki je usmerjen na vrnitev stvari, uveljavlja ga lastnik stvari proti posestniku.

b) NEGATORNI, SPLOŠNI - zahtevki za opustitev določenih ravnanj. Gre za splošen zahtevki, ki je vgrajen v vse izključujoče pravice.

Za TERJATVE:

c) IZPOLNITVENI (INSTITUCIJSKI) - lahko je usmerjen na aktivno ali pasivno ravnanje.

d) ODŠKODNINSKI - zahtevki na povrnitev utrpljene škode.

- e) REPETICIJSKI - zahtevek na vrnitev tistega, kar je bilo prej napodlagi obligacije dano.
- f) IZLOČITVENI (LOČITVENI)- stečajni postopek, proda se premoženje, poplačajo se upniki. Če je v tem premoženju tuja stvar, lahko njen lastnik z tem zahtevkom zahteva izločitev svoje stvari iz stečajnega premoženja.
- g) RESTITUCIJSKI- zahtevek za postavitv v prejšnje stanje

UVELJAVLJANJE ZAHTEVKOV

Zahtevke se lahko uveljavlja v:-pravdni postopek, -izvršilni postopek, -nepravdni postopek, -arbitraža, -stečajni postopek, -samopomoč

1) PRAVDNI POSTOPEK- je večinski način reševanja zahtevkov. Je kontradiktoren. Osnovno gibalno je zahtevek stranke. Obstaja konflikt interesov strank. Zavezanec toži na nekaj.

TOŽBA: -DAJATVENA (tožnik zahteva od sodišča, da tožencu naloži neko ravnanje)

- UGOTOVITVENA- oseba, ki izkaže pravni interes, zahteva od sodišča, da ugotovi obstoj neke pravice ali pravnega razmerja.

- KONSTITUTIVNA- ko pride do oblikovanja šele s sodbo sodišča.

SODBA- včasih še ne pomeni konec spora. Sodišče le ugotovi vsebino pravnega razmerja (pravic in dolžnosti). Upravičenec dobi podlago za uresničitev svoje pravice.

IZVRŠILNI POSTOPEK- ureja načine, kako se vsebina sodbe uresniči v življenju.

- če je dolžan denar, se mu zaseže premoženje

- če je dolžan ravnanje, lahko to ravnanje opravi nekdo drug, stroške pa nosi dolžnik.

2) NEPRAVDNI POSTOPEK- ni različnosti interesov.

3) ARBITRAŽA- oblika meddržavnega sodišča. Vsaka stranka imenuje enega arbitra. Arbitraža pa je lahko tudi institucionalna.

4) STEČAJNI POSTOPEK- likvidira se pravna oseba, proda se njeno premoženje, upniki se poplačajo iz izkupička.

5) SAMOPOMOČ - civilno pravo dovoli nosilcu pravice, da sam ravna na način, ki je namenjen uresnitvi pravice- .

SAMOPOMOČ, ZAVAROVANJE

Vsak posameznik lahko v primeru, ko je prizadet v svojih pravicah, in ne bi mogel doseči pravočasne pomoči, če bi za pomoč prosil organe pravnega reda, upravičen, da ne ostaja nedejaven. Prizadeti lahko

sam brani svojo pravico in s tem posega v tuje pravne sfere in tuje pravne odbrine.

Ločimo dva primera dopustne obrambe:- obramba v sili, -skrajna sila, +-agresivna oblika samopomoči.

OBRAMBA V SILI (SILOBRAN) je tista obramba, ki je potrebna, da prizadeti od sebe odvrne nasproten protipraven napad ali da zavaruje drugega pred takim napadom. Gre za obrambo pred napadom. Napad mora biti protipraven. Napadalec pa je lahko tudi pravna oseba.

Obramba mora biti istočasna z napadom. Dopustna je le taka obramba, ki je nujna, da se odvrne napad.

V dopustni obrambi izvršeno ravnanje ni protipravno tudi v primeru, koje poškodavana kakšna pravica ali pravna dobrina napadalca.

SKRAJNA SILA- pomeni nevarnost posameznikovim dobrinam, zoper katero se prizadeti lahko brani s posegom v tuje premoženje, ne pa v človekove dobrine.

Obramba v teh primerih pomeni vrsto pomoči, ki za ogroženega ni protipravna. Nevarnost grozi neposredno od tuje stvari, zato ne gre za obrambo proti nedopustnemu ravnanju, ampak za obrambo in zavarovanje posameznikovega inetresa.

Branilec je lastniku odškodninsko odgovoren, če je nevarnost sam povzročil.

SAMOPOMOČ- vodi le do začasnega zavarovanja zahtevka. Njegovo dokončno ugotovitev moramo prepustiti sodnemu postopku.

Predpostavka samopomoči je zahtevak. Obstajati pa mora tudi nevarnost, da bi brez takojšnjega nastopanja bila onemogočena ali otežkočena uresničitev ali zavarovanje zahtevka.

Če ima zavezanec na razpolago trajni ugovor, odpade vsaka možnost samopomoči.

Če sta podani obe predpostavki, sme upravičene stvar odvzeti, uničiti ali poškodovati, sme pa tudi pridržati zavezanca, ki je begosumen.

Samopomoč ne sme prekoračiti meje, ki je potrebna za odvrnitev nevarnosti.

OBJEKTI PRAVIC

Objekt pravic je predmet, na katerega se določena pravica civilnega prava nanaša.

V teoriji predmete razvrščamo po različnih kriterijih. Osnovna delitev:

I} OBJEKTI 1.STOPNJE (na njih se pravice neposredno nanašajo)- učinkujejo proti nedoločenemu krogu ljudi.

II} OBJEKTI 2.STOPNJE- samo civilnopravna razmerja. So objekti, na katerih je mogoče ustanavljati razpolage, so predmet razpolagalnih pravnih poslov.

STVARI (OBJEKTI 1.STOPNJE) so predmet stvarnih pravic (te pravice so oblastvene in izključujoče). Pojem pravno ni v celoti urejen, prav tako ni enoten v različnih sistemih prava.

Nemški sistem - 90.člen Nemškega Civilnega Zakonika- *stvari so tiste, ki zapolnjujejo prostor* . stvari v pravnem prometu so le telesne stvari.

ODZ- **285.**- *stvar v pravnem smislu je vse, kar se razlikuje od osebe in kar služi za zadovoljevanje človeških potreb* . Za stvar se lahko štejejo tudi nekatere dobrine, ki nimajo značaja telesnosti (energija, signali...), zato je ta definicija širša.

Kasneje pa so dodali nov člen-**285.a** - živali niso stvari in pravice in dolžnosti glede njih so določene s posebnimi zakoni.

Pri nas - naša zakonodaja definicije stvari nima. Teorija prevzema opredelitev iz avstrijskega ODZ- FINŽGAR- *stvar je samostojen, prostorno odmejen del narave, ki ga je mogoče prisvojiti* .

BISTVENI ELEMENTI

- a) gre za nekaj, kar je različno od osebe
- b) služi ljudem za rabo, je človeku obvladljivo
- c) opredelitev stvari v pravnem smislu.

VRSTE STVARI

-TELESNE (stvari, ki zavzemajo svojo mesto v prostoru)

-NETELESNE (tiste dobrine, ki prostora ne zavzemajo- terjatve, pravice, intelektualne storitve)

TELESNE STVARI pa naprej delimo na :

PREMIČNINE ≠ NEPREMIČNINE Ta delitev je najpomembnejša delitev civilnega prava.

V našem pravu jasne delitve med premičninami in nepremičninami ni. Zato se naslonimo na opredelitev ODZ-**293**- stvari, ki se dajo

prestavljati brez poškodbe svoje tvarine (gospodarske substance), so *premičnine*, ostale stvari pa so *nepremičnine*.

Bistvo premičnin je možnost premikanja brez posega v njihovo stvarino.

Ta delitev je tako pomembna zato, ker iz nje izhajajo druge razlike med stvarmi.

PREMIČNINE

a) -NADOMESTNE (tiste, ki jih je mogoče v prometu razdeljevati po številu, teži, meri.) Lahko so predmet posojila

≠ NENADOMESTNE (umetniške stvarine, obleke, kosi pohištva)

Razlika pride do izraza ko se zaradi propada ali uničenja stvari naperi zahtevke- pri nadomestnih stvareh je mogoča naturalna restitucija, pri nenadomestnih stvareh pa pride v poštev samo denarno nadomestilo

b) - POTROŠNE- stvari, katerih redna uporaba obstaja v njihovi izrabi ali prodaji, stvari, ki so v skladišču. Potrošna narava je v tem, da enkratna uporabomeni popolno ali delno porabo stvari. Teh stvari ni mogoče dati v posodo ali v najem. Če so nadomestne nartave, so lahko predmet posojila. Če se na njih ustanovi užitek, je užitek lastnik.

≠ NEPOTROŠNE

c) DELJIVE- delitev je lahko dovoljena le v omejenem obsegu. Pravno je lahko deljiva tudi stvar, ki dejansko ni deljiva.

≠ NEDELJIVE- stvari, ki jih ni mogoče deliti na dele ali ki se ne dajo deliti tako, da bi imel vsak del svojo vrednost in vsi deli skupaj približno enako vrednost kot celovita stvar. Delitev v naravi nemogoča. Možna pa je civilna delitev ali delitev po rvednosti.

d) NARAVNA BOGASTVA- rude in druge mineralne surovine, ribe, divjad, morske živali... Te stvari niso last lastnika zemljišča, niso ničije stvari, ki bi si jih lahko vsak prilastil.

STVARI V SPLOŠNI RABI- stvari, ki zaradi svoje naravne lastnosti ali zaradi posebne namembe služijo splošni rabi (ceste, mopstovi, trgi, ulice, pristanišča). Ta stvar sploh ni predmet civilen premoženjska pravice. Vsakdo jih lahko uporablja na način, kot ga določa zakon.

e) SKUPNOST STVARI (knjižnica)- vprašanje je, ali gre za eno stvar, na kateri je mogoča enotna lastninska pravica, ali za toliko lastninskih pravic kolikor je stvari.

Civilno pravo ne pozna skupne stvari, ki bi bila sestavljena iz posameznih samostojnih stvari. Na posamezni stvari obstaja posebna lastninska pravica.

Pri ugotavljanju o tem, ali gre za posamezno stvar ali za skupnost stvari, gledamo na možnost dejanske uporabe.

MNOŽINSKE STVARI- treba jih je šteti za eno stvar in ne za skupnost (parčevljev).

f) SPECIES (*individualno določene stvari*)- stvar, ki je v svoji pojavnosti enkratna (diamant). Species se izčrpa (če se uniči, izgine iz pravnega prometa)

-*GENUS* (*generično določene stvari*)-stvar, ki se pojavlja v določeni količini in določeni vrsti. Opredeljena mora biti z količino in kvaliteto. *SPECIFIKACIJA*- vsak genus je nagnjen k prehodu v species. *Genera non perenut* - genes se ne izčrpa.

NEPREMIČNINA je stvar, ki se ne da prestavljati iz kraja v kraj.

Temeljna nepremičnina je *ZEMLJIŠČE*- je tudi osnovna enota nepremoženjskega prava

-je določen del zemeljske površine, ki je opredeljen z mejami.

Osnovni element pravnega prometa je *PARCELA*.

Temeljno načelo nepremičninskega prava je *SUPERFICIES SOLO CEDIT*.

V pravu ločimo:-*ENOTNE* (stvari, ki so glede na svojo gospodarsko funkcijo enovito sestavljene- po fizičnih lastnostih) -*SESTAVLJENE* (stvari, pri katerih prihaja do določene povezave med enotnimi stvarmi, ki so lahko bolj ali manj trajne. Ta povezava je pomembna takoj, ko neka sestavina izgubi lastnost samostojne stvari in preide v drugo stvar).

V pravu velja da so vse tiste stvari, ki postanejo neločljivo spojene z zemljiščem (sestavni del zemljišča). Dokler spojenost traja, nimajo lastnosti samostojnih stvari ampak se štejejo za sestavni del glavne stvari.

Določba nemškega prava - *BISTVENA SESTAVINA* zemljišča so stvari, ki so čvrsto povezane z njim (zgradbe, drevesa), in vse dokler so z zemljiščem trdno povezane.

Zato lahko govorimo le o *lastninski pravici NA ZEMLJIŠČU* in ne na *lastninski pravici NA ZGRADBI*. Predmet pravnega prometa je torej zemljišče kot celota.

Dokler ima neka stvar lastnost bistvene sestavine, toliko časa je del glavne stvari. Dokler ta vez ni pretrgana, na njej ne obstaja pravica in ni predmet pravnega prometa.

Pri nas - izjema iz časa nacionalizacije- stališče je bilo, da na območjih, ki so bilanamenjena za stanovanjsko gradnjo, nihče ne more imeti lastninske pravice.

Če se je na družbenem zemljišču zgradila hiša, je ta postala samostojna stvar.

Izjema od načela superficies solo cedit - STANOVANJE- gre za ETAŽNO lastništvo. Sprva je bilo stanovanje v stanovanjski zgradbi v *solastnini* vseh stanovalcev, kasneje pa se je ta ureditev izkazala za ne najboljše, zato se je postavila posebna zakonodaja, ki pravi, da lahko obstaja lastninska pravica *na določeni etaži* v stanovanjski zgradbi.

NEBISTVENE SESTAVINE - stvari, ki se lahko odtujijo od glavne stvari brez posledic (škode).

RAZLIKE MED PREMIČNINAMI IN NEPREMIČNINAMI:

a) PRENOS LASTNINSKE PRAVICE- vsebina lastninske pravice je enaka za vse stvari. Značilnost lastninske pravice je njena PUBLICITETNA FUNKCIJA (publiciteta lastninske pravice je pri premičninah POSEST, pri nepremičninah pa VPIS V ZEMLJIŠKO KNJIGO).

Nepremičnine so večinoma omejene na zemljišča. Pri njih je zelo važna obličnost pravnega posla.

b) ZASTAVNA PRAVICA- pri premičninah je to PIGNUS (ročna zastava), pri nepremičninah pa HIPOTEKA. Ta dva posla izhajata iz pravila publicitete

c) PREDKUPNA PRAVICA

d) PROCESNO PRAVO- določbe civilnega pravnega postopka določajo izključno pristojnost določenega sodišča- velja načelo FORUM IN LEX REI SITAE.

e) PRAVILA IZVRŠBE- funkcija pšremoženja je da z njim vsak subjekt odgovarja za svojo odgovornost.

f) NAJEM- nepotrošno stvar damo v *najem* in prodajalec mora vrniti isto stvar. Za potrošno stvar pa se sklene *posojilo* - posojiljemalec mora vrniti isto količino stvari iste vrste.

SESTAVINE

Stvar je lahko enotna (tudi množinske stvari-hlače) ali sestavljena iz posameznih stvari. Posamezni deli stvari delijo usodo celotne stvari. Prodaja in izročitev posamezne stvari obsega tudi vse njene sestavine.

Posamezne sestavine se lahko tako spojijo, da trajno izgubijo svojo samostojnost kot posamična stvar. Postanejo *NEODDELJIVI SESTAVNI DELI* ali bistveni sestavni deli stvari.

Ločimo :-BISTVENE (tiste, katerih izločitev od celote, odvzem bi bila negospodarna)- ne morejo biti predmet posebnih pravic, dokler niso dejansko določene, ne morejo biti v lastnini drugega subjekta kot je lastnik celotne stvari. Na bistveni sestavini niso možne zastavne

pravice in pravice uporabe. Teh sestavin ni mogoče ločiti od glavne stvari, ne da bi ta bila poškodovana ali spremenjena.
 primeri- stvari, ki so z zemljiščem trdno povezane -zgradbe, proizvodi zemljišča (dokler so združeni z zemljiščem), seme, zidovi, vodnjaki, mostovi, zemljiške služnosti

≠ NEBISTVENE sestavine- lahko so samostojen predmet pravic
 primeri- avtoguma, uta, ostale služnosti

PRITIKLINA- določena premična stvar je podrejena za doseganje nekega določenega gospodarskega namena, je povezana z drugo stvarjo, ni pa njena sestavina. Ta gospodarska vez je šibkejša kot pri sestavini, *ni fizična* ampak zgolj GOSPODARSKA. Take stvari načeloma delijo usodo glavne stvari. Lahko so samostojen predmet pravic. Lastninska pravica na glavni stvari in na pritiklini pa je lahko različna (zemljišče + kmetijsko orodje). Če pri zastavni pravici ni posebej določeno, se ta razširi še na pritiklino.

PLODOVI, KORISTI

Ločimo NEPOSREDNE (NARAVNE) PLODOVE -proizvodi stvari, ki jih pridobivamo od stvari glede na njeno naravo (volna ovc, mleko teliček, zemeljski plodovi, ki jih je mogoče z obdelovanjem zemljišča znova pridobiti). Plodovi (neposredni) podjetja so dohodki.

POSREDNI (PRAVNI) PLODOVI- so doneski, ki jih prinaša stvar na temelju določenega pravnoposlovnega razmerja (najemnina, zakupnina). O pravnih plodovih govorimo, kadar gre za doprinose, ki jih ustavrja določena pravica za upravičenca. Take so obresti.

NEPOSREDNI PRAVNI PLODOVI- so naravni plodovi stvari, na katero se pravica nanaša.

PLODOVI PODJETJA- dohodki so neposredni plodovi podjetja, kadar je lastnik sam gospodar. Če pa da podjetje v zakup, predstavlja zakupnina posredme plodove, dohodki pa so neposredni plodovi zakupnika.

NETELESNE STVARI-

INTELEKTUALNE STVARITVE - IMATERIALNE TVARINE

Pri umetniškem ustvarjanju govorimo o AVTORSKEM DELU- na njem obstaja *avtorska pravica*, ki služi zaščiti te dobrine napram tretjim

osebam. Predmet avtorske pravice je *duhovna stvaritev* in ne fizična oblika (melodija, ne note). Ima značaj absolutne pravice.
Industrijska lastnina predmet zaščite je IZUM (duhovna stvaritev).

PREDMET RAZPOLAGANJA (DOBRINE 2. VRSTE)- je pravica ali pravno razmerje. Pravni posli, ki pomenijo razpolaganje s pravnim razmerjem, so:- odstop od pogodbe, prenovitev, globalna cesija.

PREMOŽENJE

Premoženje je skupek pravic v razmerju do določenega subjekta. Sem spadajo vse pravice, ki imajo premoženjsko vrednost, materialne pravice, stvarne pravice terjatve, ki imajo denarno vrednost (delež na skupnem premoženju, družbeništvo v kapitalski družbi). Ne spadajo pa osebne in družinske pravice, družbeništvo v skupnosti.

Vsak subjekt odgovarja za svoje dolžnosti, ki jih prevzema in ki mu jih nalagajo civilne in pravne norme z vsem svojim premoženjem.

Pomembno je tudi, kaj sodi v premoženje določenega subjekta- sem spadajo vse pravice, ki imajo *premoženjsko vrednost* in ki so *prenosljive*. Ne spadajo pa obveznosti.

Premoženje kot celota načeloma ni predmet pravnega prometa ampak je le neka kategorija, ki služi za jamstvo v pravnem prometu.

Izjema - UNIVERZALNA SUKCESIJA- dedno pravo- gre za prenos celotnega premoženja zapustnika na dediča. Podoben proces se pojavi pri združitvi gospodarskih družb.

SINGULARNA SUKCESIJA- pravni naslednik vstopi v razmerje do neke pravice na zapustnikovo mesto. Prenos celotnega premoženja se ne more izvršiti na temelju enotnega pravnega posla, ampak se lahko izvrši le tako, da se vsaka pravica prenese na način, ki je za njen prenos zahtevan.

POSEBNO PREMOŽENJE-načeloma ima vsak pravni subjekt samo eno premoženje. Ppleg glavnega premoženja pa poznamo še različna posebna premoženja.

Razlog za nastanek posebnega premoženja je lahko zadovoljitev upnika, namen, da se upravlja posebno premoženje za določenega lastniškega naslednika, pri ustanovitvi premoženjske skupnosti zakoncev lahko vsak zakonec ohrani posebno premoženje

PREMOŽENJE VEČ OSEB-skupno premoženje zakoncev, skupnost dedičev, naključna skupnost lastnikov

Skupno premoženje nastane tako, da ena stvar pripade skupaj več osebam. Pravilo je, da z predmeti in pravicami iz skupnega

premoženja razpolagajo samo vsi člani skupnosti skupaj. Izjema je skupno premoženje zakoncev.

PRAVNI POSEL

Pojem pravni posel je abstrakten pojem. S pravnim poslom razumemo ravnanje enega ali več pravnih subjektov, katerih namen je civilnopravni nasledek (ustvariti spremembo v pravnih odnosih med posameznimi pravnimi subjekti).

PRAVNI POSEL je sredstvo za ustvarjanje, spreminjanje, ukinjanje, oblikovanje, uresničevanje pravnih razmerij. Je vedno odsev volje strank, tej volji pa pripozna določene učinke pravni red.

Na temelju pravnih poslov oblikujejo posamezni subjekti svoje pravne odnose z drugimi pravnimi subjekti. Vsa pravna razmerja, ki jih ustvarja posameznik, temeljijo na *pravnih poslih*.

Pravne posle delimo na več vrst, vsi pa temeljijo na AVTONOMIJI VOLJE (človek sam odloča, kaj bo storil in kaj ne).

Ravnanje, v obliki katerega se predstavlja in uresničuje želja spremeniti odnos je IZJAVA VOLJE (VOLNA IZJAVA). Pomembno je, da je volja, ki meri na ustnovitev (nastop) pravnih posledic na določen način spoznavna in razumljiva vsaj tistemu, ki mu je namenjena. Pri pogodbi gre za vzajemno medsebojno voljno ravnanje obeh pogodbenih strank.

REALNO RAVNANJE- pravni red poleg izjave volje zahteva še dodatne pravne akte (izvršilna dejanja). Poleg sporazuma o prehodu lastninske pravice zahteva še izročitev stvari pridobitelju. Ta izročitev je realno ravnanje in je sestavni del pravnega posla. Realno ravnanje pa lahko tudi samo pridobi funkcijo izjave volje-odsvojitelj izroči stvar brez besed, to pa predstavlja uresničevanje predhodnega pogodbenega razmerja.

Pravni posel je učinkovit v trenutku, ko so izpolnjene vse pravno-poslovne sestavine in potrebne predpostavke.

Poznamo pa tudi pravne posle, pri katerih nastanejo hotene posledice samo na temelju voljnega ravnanja. Tukaj ravnanje ni usmerjeno na to, da bi ustvarili pravne posledice z izjavo volje glede določenih pravnih nasledkov, temveč ravnanje, ki pogojuje nastop željenih posledic na ta način, da "izjavitelj" vzpostavi določeno dejansko stanje (zavrženje premične stvari, prilastitev ničije premičnine).

Pri odločanju v pravnih poslih lahko ločimo *dve skrajnosti*:

-država nadzoruje vse -človek je absolutno svoboden, država se vanj ne vtika.

Vprašanje, ki se postavlja, je, kako daleč naj država seže v zasebna razmerja (država posega na področja zdravstva in sociale, šolstva, gospodarstva). Velja pravilo da naj se država iz življenja posameznika umika, da naj mu pusti avtonomno voljo, ki je značilnost civilnega prava.

Ravnanje, s katerim se uresničuje želja ustvariti določen pravni učinek je izjava volje (voljna izjava).

KOGENTNE PRAVICE- stvarno pravne norme so kongentne, zato so take tudi pravice.

Obligacijska razmerja so DISPOZITIVNA- subjekt se svobodno odloča o pravnih razmerjih.

Najbolj množičen pravni posel je POGODBA.

BISTVENI PREDPOGOJI IN SESTAVINE PP- SPLOŠNI, ki so komulativni (osebna sposobnost strank, prava poslovna volja, možnost in dopustnost, izjava, oblična ali neoblična.

POSEBNI- so alternativni (nujne sestavine, določene sestavine, navadne sestavine)

SESTAVINE PRAVNEGA POSLA

BISTVENI PREDPOGOJI IN SESTAVINE PRAVNEGA POSLA (Štempihar):

- a) BISTVENI PREDPOGOJI- SPLOŠNI-** za vsak pravni posel
- POSEBNI -samo za določeno vrsto ali določen pravni posel

SPLOŠNI PREDPOGOJI- osebna sposobnost strank (zlasti poslovna)

- prava poslovna volja
- možnost in dopustnost glede predmeta in vsebine pravnega posla
- izjava (oblična ali brezoblična)

POSEBNI PREDPOGOJI- ESSENTIALIA NEGOTII (nujne, bistvene sestavine)- stranki jih ne moreta izključiti, obstajajo po sili zakona. So bistvene po volji zakonodajalca, sopredpogoj veljavnosti pravnega posla, brez njih pravni posel ne velja. Pri enostranskih pravnih poslih se druga stranka o teh sestavinah ne izjavi.

- ACCIDENTALIA NEGOTII (določene sestavine)- te sestavine veljajo pri posameznem pravnem poslu le če se tako dogovorita stranki. Njun dogovor pa ni nujen. Ne smejo nasprotovati bistvenim sestavinam. So pogoj, rok, pogoj.

- NATURALIA NEGOTII- so sestavine, ki po svoji naravi sodijo v pravni posel in so del vsebine pravnega posla, vendar le če jih stranki ne izključita po svoji volji.

VRSTE PRAVNI POSLOV

1) *glede na število udeležencev* - ENOSTRANSKI -tisti, ki jih prevzame samo en subjekt (oporoška, javna obljuba) -DVOSTRANSKI (darilna pogodba)

POGODBE- pravni posli, pri katerih ob nastanku nujno sodeluje več subjektov. Željeni pravni učinki naj bodo ustanovljeni na temelju medsebojno skladnih izjav volje. Pogodba ustanavlja pravne posledice le med subjekti, ki jo sklenejo. Izjema je pogodba v korist tretjega.

SKLEPI- gre za z besedami izražena ravnanja, ki predstavljajo oblikovanje volje določene skupnosti oseb, družbe, korporacije. Z njimi se urejajo notranja razmerja združbe in pravila ravnanja članov. Veljajo za vse člane združbe. Ne urejajo pa ravnanj združbe do tretjih oseb.

Razlika med pogodbo in sklepom je v tem, da sklep, ki je bil sprejet skladno s pravili združbe, veže tudi tiste člane, ki mu niso potrdili.

2) *glede na čas učinka*- INTER VIVOS (sklepajo jih fizične in pravne osebe in učinkujejo med živimi) -MORTIS CAUSA (učinkujejo po smrti)

3) *glede na predmet, na katerega se nanaša* -OPOROKA, -TRADITIO -OPUSTITEV STVARI

4) ZAVEZOVALNI PRAVNI POSLI -tisti, s katerimi se ena stranka zaveže drugi stranki nekaj dati, storiti, opustiti. Primarna pravna posledica je ustanovitev spolnitvene dolžnosti. Upnik pridobi na temelju dolžnikove zaveze pravico zahtevati spolnitev (terjatev). Stranko zavezujejo, nasprotna stranka ima nasproti tej stranki neko terjatev. Taka medsebojna povezanost nastane ponavadi na podlagi pogodbe, lahko pa nastane na podlagi enostranskega pravnega posla (darilna pogodba). So praviloma kavzalni. So neodplačni, če ni protidajatve. Odplačni pa so, tisti, iz katerih izhaja, da odgovarja obveznost enega obveznosti drugega k protidajatvi.

RAZPOLAGALNI PRAVNI POSLI-usmerjeni so na neko že obstoječo pravico, ki jo spremenijo, prenesejo, obremenijo, odpravijo. Predmet takih poslov je pravica ali pravno razmerje. So ponavadi abstraktni. Vsaka prejšnja razpolaga izključuje poznejšo, ki je z njo v nasprotju.

PRIDOBITNI PRAVNI POSLI- tisti, na temelju katerih pravni subjekt pridobi pravice (prisvojitvev ničije stvari)

5) OBVEZNOSTI- tisti posli, ki so usmerjeni na ustanovitev, spremembo, oblikovanje ali prenehanje razmerja (kupoprodajna pogodba, najemna, delovršna, delovna, posojilo). Morajo biti kavzalni.

STVARNOPRAVNI POSLI- tisti posli, ki se nanašajo na ustanovitev, spremembo, prenos ali prenehanje stvarne pravice (prens lastninske pravice).

DRUGI POSLI

6) KAVZALNI - razviden in odločilen je namen pravnega posla (causa). Za svoje razumevanje ne potrebujejo še dodatnega pravnega pomena. Praviloma so takšni zavezovalni pp. Večina kavzalnih pp so odplačne narave. Kavzalni so razpolagalni in obveznovalni pravni posli.

ABSTRAKTNI - ni kavze, namena ali pa ni relevanten. Veljajo neodvisno od veljavnosti temeljnega pravnega posla. Taki so razpolagalni pp, vendar pa poznamo tudi abstraktne zavezovalne posle (samostojna zaveza dolga in konstitutivno priznanje dolga). Abstraktni pravni posli se lahko ustanavljajo samo v obliki in na načine, kot predivdeva zakon. Praviloma so oblične narave.

7) ODPLAČNI- če iz njih izhaja, da obveznost enega odgovarja obveznosti drugega k protidajatvi - večina kavzalnih pp.(kupoprodaja, najem, zakup, delovna, delovršna)
NEODPLAČNI- če na temelju poslovne volje in protidajatve, so zavezovalni posli, darilo, posodba, neodplačna hramba, pooblastilo, posojilo (odplačno in neodplačno).

8) OBLIČNI ≠ NEOBLIČNI

IZJAVA VOLJE

Pravni posli temeljijo na AVTONOMIJI, svobodi strank, da svobodno oblikujejo svoja razmerja, da se odločijo, ali sploh vstopijo v razmerje in da sami določijo obliko pravnega posla.

To avtonomijo stranke uresničujejo z IZJAVO VOLJE- učinkuje šele izjavljena volja. Izjava volje pa mora biti PREJETA, dospeti mora do *naslovljenca*, in šele takrat, ko do *adresata* prispe, začne učinkovati.

Izjava ima dve funkciji: -izraža voljo, je sredstvo za zunanjo EMANACIJO (izraz) volje

-je sredstvo komuniciranja.

Pri izjavi volje morata sodelovati dve stranki:- IZJAVITELJ -ADRESANT.
 Ločimo izjavo, podano *drugi osebi* in izjavo, podano *širšemu krogu ljudi*.

Izjava mora biti učinkovita, navzven zaznavna, brez napake in podan mora biti poslovni namen.

RAZLAGA IZJAVE VOLJE- je glavni problem v zvezi z izjavo volje. Izjavitelj nekaj izjavi, ta izjava pa je lahko dvoumna, večpomenska, lahko pa se tudi različno razlaga.

Enotnih pravil razlage za vse primere ni.

SPREJEMNA IZJAVA VOLJE- je taka izjava volje, ki je naslovljena na določene pravne subjekte.

Predmet razlage je sama izjava. ugotoviti je potrebno, ali ima določena izjava določen smisel ali ne.

PROMETNI OBIČAJI- so pomoč za razlago- z njimi se razumejo določene navade, ki so se razvile v določenih krogih udeležencev pravnih razmerij. Ti običaji nimajo narave pravne norme.

Pri razlagi volje je potrebno ugotoviti, ali je pravo vsebino izjavljene volje sploh mogoče ugotoviti. Če to ni možno, je taka izjava volje (neupoštevna, pravno irelevantna), nima učinka.

Za razlago volje se razvijeta dve teoriji:

1) **TEORIJA VOLJE**- važna je resnična volja in hotenje stranke. Ni važno, kaj je stranka izjavila, važno je, kaj je mislila (hotela). Tudi če se v izjavi zmoti, to ne vpliva na izjavo.

2) **TEORIJA IZJAVE**- resnična volja je notranja zadeva, ki ni spoznavna navzven. Ni važno, kaj stranka znotraj hoče, važno je tisto, kar lahko spoznamo navzven. Upošteva se samo izjava.

Možno je, da izjavitelj uporabi za določeno stvar napačen izraz, adresant pa slučajno razume, da gre za isto stvar. Problema ni, saj oba soglašata o predmetu. Velja pravilo *FALSA DEMONSTRATIO NON NOCET* (napačna oznaka ne škoduje, če vsebina ni sporna). Pri izjavi je najrelevantnejši jezikovni pomen. Gre za jezikovno razlago- uporablja se tako kot se glasijo.

Pri razlagih spornih določil se ni treba držati dobesednega pomena uporabljenih izrazov, temveč je treba iskati skupen namen pogodbenikov in določilo razumeti tako, kot ustreza načelom obligacijskega prava. Ugotoviti je potrebno, kaj je hotel.

3) **TEORIJA OBJEKTIVNOSTI**- po pravilih obligacijskega prava skušamo ugotoviti pomen izjave. Upošteva se interese obeh strank.

PRIPISLJIVOST- v različnih kontekstih se postavi vprašanje, kaj lahko eni stranki pripišemo (*izjavitelju*, da je hotel, *adresantu*, da je lahko razumel).

PROCES RAZLAGE- prvo vprašanje je, kakšen pomen dajeta izjavi obeh strank. Pomembni so lahko prejšnji stiki med strankama, običaji, predhodne izjave, osebne posebnosti izjavitelja.

Vse naštetu velja za izjavo namenjeno *DOLOČENEMU krogu ljudi*.

Če pa je izjava namenjena *ŠIRŠEMU krogu ljudi*, pogledamo, kako bi jo razumel povprečni človek.

To ureja **100.člen** -če je bila pogodba sklenjena po vnaprej natisnjeni vsebini ali je bila pogodba kako drugače pripravljena in predlagana od ene pogodbene stranke, je treba nejasna določila razlagati v korist druge stranke.

Nejasna določila v NEODPLAČNI POGODBI je treba razlagati v smislu, ki je manj težak za dolžnika, v ODPLAČNI POGODBI pa v takem v smislu, da so vzajemne dajatve v pravičnem razmerju.

Vse te norme so predmet MATERIALNE RAZLAGE (gre za pravila, ki skušajo pri interpretaciji pomagati).

Druga pravila- **58/2** - če se zakoniti zastopnik poslovno nesposobne osebe v 30 dneh od poziva ne izreče, da odobrava pogodbo, se šteje, da je odobritev zavrnil.

Od materialne razlage pa ločimo DOPOLNJUJOČO RAZLAGO- ko vemo za pravni posel ali učinek izjave (če stranki naturalia negotii ne izključita, pride do pomena dopolnjujoča razlaga- nismo jih izključili, zato veljajo, čeprav niso zapisane). Posledice določenih ravnanj vežemo direktno na zakon in ne na voljo strank.

Volja mora praviloma dospeti do adresata, izjemoma pa lahko učinkuje brez tega (volja, naslovljena na širok krog ljudi ob določenih predpostavkah oblikuje zavezo).

Ker sta si funkciji volje včasih nasprotni, se je treba odločiti za razlago volje.

Izjava volje učinkuje tako, da ustvari, spreminja, ukinja pravno razmerje. Biti mora ugotovljiva. Upošteva se načelo tehtanja, vrednotenja (če pa gre za različne interese, je potrebno najti kompromisno rešitev).

Izjavo je potrebno razlagati normativno, objektivno, pri tem pa je potrebno upoštevati splošna načela civilnega prava.

INTERPRETACIJA IZJAVE VOLJE

NORMATIVNA RAZLAGA- Zakon o Dedovanju določa pravila za razlago oporoke.

DOPOLNJUJOČA RAZLAGA- zakon postavlja določene posledice. Sestavine ni potrebno posebej določiti, ker jih vsebuje že zakon, stranki pa jih lahko izključita. Interpretacija se primarno veže na zakon in ne na razlago volje.

PREDMET RAZLAGE- predmet razlage je izjava sama. Naloga razlage je da ugotovi, ali ima določeno izjavno ravnanje določen smisel ali ne. Razlaga pa ni potrebna, če oba, izjavitelj in prejemnik izjave izjavo razumeta v enakem smislu.

PROMETNI OBIČAJI- gre za določene navade (poslovne, prometne), ki so se razvile v določenem krogu udeležencev pravnoposlovnih razmerij. Ti običaji nimajo narave pravne volje.

VOLJNE IZJAVE, NAMENJENE NEDOLOČENEMU KROGU LJUDI- sem spadajo registri, objava sklepov korporacij. tukaj se ne upošteva spoznavna možnost naslovnika.

JURISPRUDENCA- metoda razlage pravnih poslov. Tudi sam pravni red lahko v določenih primerih sodniku nalaga, kako naj razume neko izjavo.

POSLEDNJEVOLJNE RAZPOLAGE- zapustnikova volja mora biti izjavljena v obliki, ki jo zahteva zakon. Pri oporoki ne moremo govoriti o oporočiteljevi odgovornosti o zmoti objave, ket ta ni neposredno zavezan drugemu subjektu.

ZAVESTNOST IZJAVE

Če se izjavitelj ne zaveda pomena svojega ravnanja, ima na razpolago spodbijanje iz razloga zmote.

Ustrezna izjava volje je podana, ko je podano ravnanje, ki ima objektivni smisel veljavnosti. Smisel pa je potrebno ugotoviti z razlago.

SKLEPČNA (KONKLUDENTNA) RAVNANJA

Druga stranka mora tako ravnanje razumeti. Priti mora do KONSENZA obeh strank.

govorimo o izjavi volje na podlagi sklepčnega (konkludentnega) ravnanja- besedna izjava ne ustvari določene volje neposredno, ampak dopušča sklep na temelju neposredno izrečenega. To je MOLČEČA IZJAVA VOLJE.

MOLK-kdor molči, se šteje, da se strinja, če ni zanikal, ko bi moral in mogel govoriti. v bistvu gre pri molku za izjavo v obliki molka. Molk lahko veljavno ustanovi pravno posledico, ne more pa je uresničiti. Če zakon zahteva izrecno izjavo, potem izjava v obliki molka ni mogoča.

ZMOTA

MISELNI PRIDRŽEK (ENOSTRANSKA SIMULACIJA)- voljna izjava je niččna, ker si je izjavitelj tajno pridržal, da izjavljenega noče izjaviti. Pridržek je tajen, saj ga ne more spoznati tisti, kateremu je izjava namenjena. Pridržek se mora nanašati na izjavljeni pravni učinek.

IZJAVE V ŠALI- kadar izjavitelj izjavlja v šali, pa upa, da bo ta napaka spoznavna, mora drugemu, ki se je zanesel na veljavnost njegove izjave, povrniti škodo , ki je temu nastala zaradi zaupanja. Izjavitelj ni hotel zavesti naslovnika trajno, ampak samo začasno, pri tem pa je upal, da bo naslovnik spoznal njegovo neresnost. Če naslovnik to neresnost spozna, taka izjava nima pravne posledice. Taka izjava naj

bi bila nična, neveljavna. Če je izjavitelj spoznal, da je naslovnik šalo vzel resno, je na temelju načela dobre vere in poštenja naslovniku dolžan neresnost takoj pojasniti.

SIMULIRANI PRAVNI POSLI (DVOSTRANSKA SIMULACIJA)-o takem pravnem poslu govorimo takrat, kadar sta si izjavitelj in naslovnik izjave soglasna o tem, da naj izjavljeno ne velja, kolikor sta stranki želeli ustvariti samo zunanji vtis o sklenitvi pravnega posla, tako naj po njuni volji ne nastopi pravni učinek, ki izhaja iz navideznega pravnega posla. Izjavitelj nima namena spraviti naslovnika v zmoto.

Za simuliran pravni posel ne gre, če ga stranke nepravilno pravno opredelita ali ko eden od udeležencev nastopa preko zastopnika.

POLOŽAJ TRETJEGA, KI GA HOČETA PRVA DVA PREVARATI S SIMULIRANIM PRAVNIM POSLOM- Tretji, ki je prevaran zaradi simuliranega pravnega posla, lahko uveljavlja neobstojnost (ničnost) tega pravnega posla.

ENOSTRANSKA ZMOTA :

ZMOTA V IZJAVI- o zmoti govorimo takrat, ko ima nekdo predstave o stvareh, razmerjih in odnosih, ki ne odgovarjajo dejanskim. Izjavitelj v primeru zmote izjavil nekaj drugega, kot je hotel izjaviti. Pravni učinek ne nastopi odgovarjujoče volji izjavitelja, ne temelji na njegovi voljni odločitvi.

Ločimo: -VSEBINSKO ZMOTO-zmota obstaja v sami izjavi volje
- ZMOTA V IZJAVNEM RAVNANJU (POMOTA) -izjave te vsebine sploh ni hote izjaviti.

Vrste zmote: -ZMOTA O VSEBINI- stvar ali oseba je druga kot je mislil izjavitelj, zato ima izjaviteljeva izjava drug pomen od tistega, ki ga je hotel izjaviti.

-ZMOTA O KALKULACIJI-izjavitelj se zmoti pri izračunu, ki ga nato predstavi naslovniku.

-ZMOTA O PRAVNIH POSLEDICAH POSLA- značaj zmote v izjavi ima samo takrat, če se izjava dejansko nanaša neposredno na posledice razmerja.

ZMOTA V MOTIVU-ta zmota nastane že v fazi oblikovanja volje in tako vpliva na sklep voljnega ravnanja in s tem tudi na izjavo. Zmota obstaja v netočnih predstavah o katerikoli okoliščini, ki je pomembna za izjaviteljev sklep. Če bi imel izjavitelj drugačno predstavo, bi prišel do drugačnega sklepa. Zmota v motivu je načeloma neupoštevna, ne opravičuje spodbijanja.

SPODBIJANJE (SPODBIJANJE)-če je izjava volje spodbojna, jo izjavitelj lahko izposbija in se tako oprosti posledic in učinkov

nastalega pravnega posla. Ali bo spodbijal pa je odvisno od njega samega. *SPODBOJNA PRAVICA* je *oblikovalna pravica* tistega, ki se moti. Spodbijanje se opravi z izjavo napram prejemniku izjave z zmotno vsebino. Ta izjava je brezoblična.

Posledica spodbijanja je ta, da je treba šteti spodbijani posel od nastanka dalje za neobstoječ (ničen). Spodbijalec doseže s spodbijanjem to, da spodbijani posel ne velja.

Povrniti je potrebno *NEGATIVNI INTERES*- škodo, ki je nastala zaradi tega, ker je drugi zaupal veljavnosti izjave (škoda zaradi zaupanja).

Nasprotna stranka ne more od spodbijalca zahtevati, da bi mu ta ustvaril tak položaj, kakršnega bi imel, če bi spodbijani posel bil veljaven, ne more zahtevati *POZITIVNEGA (SPOLNITVENEGA) INTERESA*.

Spodbijanje zaradi zmote kot posledice protipravne grožnje ali zvijače je vezano na vzpostavitev posla, kadar gre za nastop ene ali več pravnih posledic iz menjalnih ali stvarnopravnih poslov. Pri spodbijanju v teh primerih gre za povrnitev neupravičene obogatitve. V primeru trajnih poslov, iz katerih izhajajo premoženjska razmerja ali stalno sodelovanje se postavlja vprašanje, kako se oblikuje vzratna odprava trajnega razmerja.

DVOSTRANSKA ZMOTA

DVOSTRANSKA ZMOTA O SUBJEKTIVNEM POGODBENEM TEMELJU- gre za drugačno vsebino razmerja kot na temelju zmote o lastnostih. Gre za primere, ko sodelujejo pri postavljanju vsebine pogodbenega razmerja obe stranki in to v soglasju glede vsebine izjav.

Pri obojestranski zmoti mora izhajati temelj voljnega soglasja s strani obeh strank kot nepravilen glede na izjavno ravnanje. Obe stranki izhajata iz neustreznih predstav o vsebini in razvoju pričakovanj na temelju pravnega posla. Temelj nepravilnim predstavam ne morejo biti zmote o lastnostih.

V primeru obojestranske zmote enostransko spodbijanje ne pride v poštev, ker bi upoštevala zgolj položaj ene od motečih strank. Tukaj se motita obe stranki na enak način o istem.

SUBJEKTIVNI POGODBENI TEMELJ je podan, kadar sta stranki oblikovali konkretne predstave o okoliščinah, ki ga predstavljajo. Nepopolne predstave ne morejo vplivati na subjektivno oblikovanje volje.

O subjektivnem temelju govorimo takrat, kadar imata obe stranki določeno skupno pričakovanje ali predstavo, kar ju je vodilo že pri sklepu pogodbe, in da nobena od njiju ob vednosti nepravilnosti o predstavah in pričakovanjih ne bi sklenila pogodbe ali je ne bi sklenila v takšni obliki.

ZVIJAČA, PROTIPRAVNA GROŽNJA izjavitelj lahko odstopi od svoje izjave, če jo je oddal zaradi zvijačnega ravnanja poslovnega nasprotnika ali tretjega ob vednosti nasprotnika ali v primeru protipravne grožnje. Razlog za to je, da v teh primerih ni podana svoboda njegovega voljnega sklepanja. Pri zmoti je podan razlog motnje v sferi izjavitelja. V teh primerih pa je izjavitelj žrtev nedopustnega ravnanja poslovnega nasprotnika ali tretjega. Pri možnosti spodbijanja izjavnega ravnanja obstaja razlika med grožnjo in zvijačo.

Če gre za ZVIJAČNO RAVNANJE, je spodbijanje možno takrat, kadar gre za ravnanje na strani *samega sopogodbnika* ali je le ta vedel ali bi moral vedeti za to. Nastal posel velja, dokler ga izjavitelj ne spodbija. Ravnanje je zvijačno takrat, kadar ima namen vplivati na voljo prevaranega. Ravnanje pa mora vplivati na izjaviteljevo zmoto. Pri zvijačem ravnanju gre za spodbuditev zmote vmotivu.

Izjavo, ki jo je dal pod PROTIPRAVNO GROŽNJO spodbija izjavitelj v vsakem primeru, ne glede na to, od koga grožnja prihaja in ali druga stranka zanjo ve ali ne. Spodbijanje ima za posledico da pravni posel ne velja od ustanovitve dalje.

Če je izjavitelj v obeh primerih spolnitev že opravil, lahko toži za vračilo na podlagi neupravičene obogatitve. Prevarani ali ogroženi ima pravico zahtevati odškodnino in postavitev v prejšnje stanje.

POZITIVNI SPOLNITVENI INTERES- če prodajalec zvijačno zamolči napako ali zvijačno predstavlja lastnost, ki jo stvar nima, lahko kupec zahteva odškodnino zaradi neizpolnitve. ni mu potrebno spodbijati kupoprodajne pogodbe, saj gre za zahtevek iz kupoprodajne pogodbe.

OBLIKA IZJAVE

Načeloma so najbolj pomembne oblike konsenzualnih kontraktov proste zahtev po določeni obličnosti. Kadar se danes zahteva posebna oblika pri ustanovitvi pravnega posla je to zaradi posebnega pomena za udeležene stranke ali zaradi tretjih (oporoka, ženitna pogodba, sklenitev zakonske zveze, dednopravne pogodbe).

Poleg neoblične oblike poznajo pravni redi tudi druge oblike:
-PISMENA OBLIKA- gre za imenski podpis pogodbene listine s strani tistega, ki daje izjavo. Ostalo listino lahko napiše kdo drug. Pismena oblika ima namen opozoriti stranke na javno oblikovanje dogovora, kar naj pozneje prepreči spore. Razmnoženi podpis ima vse funkcije lastnoročnega podpisa.

Otežkočena izjava volje obstaja pri pismeni oporoki- ne zadošča samo lastnoročni podpis, ampak mora celotno oporoko napisati zapustnik.

-PISMENA OBLIKA NA TEMELJU NOTARSKEGA POSVEDOČENJA PODPISA

Posledice nesoštovanja obličnostnih zahtev so te, da je praviloma pogodba, ki ni sklenjena v predpisani obliki, nična.

Stranke lahko same dogovorijo določeno obliko pravnega posla. Tak dogovor naj bi bil sklenjen v pismeni obliki. Če stranke sklenejo, da mora biti pravni posel sklenjen v določeni obliki, v dvomu tak posel ne nastane, dokler ne pride do opismenitve. Če je pogodba sklenjena ustno kljub dogovoru o pismenosti, se šteje, da sta se stranki odrekli obličnosti pogodbe in da sta potrdili brezoblično sklenitev pogodbe.

IZJAVA IN SPREJEM IZJAVE

Izjava je proces, ki se odvija v času. Ločimo trenutek, v katerem je predstavljena kot končna voljna izjava, od trenutka, v katerem postane izjava učinkovita. Na sam trenutek izjave so vezane predpostavke glede izjavitelja (njegova pravna in poslovna sposobnost). Če izjavitelj po izjavi izgubi sposobnost, to ne vpliva na izjavo.

V primeru zmotnega ravnanja lahko izjavitelj zmoto odpravi s takojšnjim nasprotnim ravnanjem. V tem primeru ni potrebno spodbijanje.

Za PISMENO OPOROKO rečemo, da je poslednja volja izjavljena s samim zapisom in podpisom izjave.

Za SPREJEMNE IZJAVE MED ODSOTNIMI je vprašanje, od katerega trenutka dalje učinkujejo te izjave. Ponavadi učinkujejo od trenutka, ko dospejo v roke naslovnika. Če pa tako izjavo izjavitelj predčasno ali sočano prekliče, taka izjava ne velja.

Da je izjava učinkovita, pomeni, da ustvari pravne posledice, na katere se nanaša.

Če pa ima izjava samo značaj PRAVNOPOSLOVNE PONUDBE, nastopijo dogovorjene posledice šele takrat, kadar so zbrani vsi dejanski elementi razmerja. Kadarkoli nastopijo pravne posledice, ima dospelost izjave pomen, da je od trenutka izjave dalje izjavitelj ne more več preklilcati ali odstopiti od nje, S tem trenutkom izjava zavezuje.

Prenašanje izjav S POMOČJO POSREDNIKOV (spolnitvenih pomočnikov)-spada v okvir izjav med nenavzočimi. Izjava dospe naslovniku v trenutku, ko jo sel posreduje naslovniku

USTNA IZJAVA-od pismene se razlikuje po tem, da dospe takoj ko je izgovorjena, Učinkovita je le če jo naslovnik sprejme povsem tako, kot je bila izjavljena. Za ustne izjave velja teorija razumevanja.

IZJAVA PO TELEGRAFU je oddana z oddajo telegrama po pošti.

PISMENA IZJAVA MED NAVZOČIMI velja takrat, ko izjavitelj naslovniku izroči zapisano in ne s samim zapisom.

PREDPOSTAVKE VELJAVNOSTI PRAVNEGA POSLA

OBVEZNA PRAVILA- za veljavnost pravnih poslov zahteva pravni red vsaj obstoj določenih zahtev in to glede *nastanka* (sposobnost udeleženih, odsotnost napak volje), *načina izjavljanja poslovne volje* (oddaja, sprejem izjave), *vsebine*. Če ena od teh sestavin manjka, je pravni posel ali ničn ali spodbojen.

TIPSKA PRISILA- na določenih področjih civilnega prava so veljavni samo tisti pravni posli, ki odgovarjajo postavljenim pravnoposlovnim tipom. Stranke lahko ustanovijo pravni posel samo v obliki in z vsebino, ki je predpisana za določeno razmerje. Tipska prisila velja v premoženjskem pravu na stvarnem ter dednem področju. V pogodbenem pravu pa obstaja POGODBENA SVOBODA, kar pomeni, da je večina pravil obligacijskega prava dispozitivne narave, velja načelo dogovora strank.

PREPOVEDANI POSLI- pravni posel, ki nasprotuje zakonitim predpisom je ničn. O prepovedi je kmogoče govoriti takrat, kadar je določeni pravni posel v pravnem sistemu sicer po svoji naravi mogoč, vendar je glede na določene okoliščine, pod katerimi je bil ustanovljen, nedovoljen (prepovedan). Take prepovedi so postavljene večinoma v posebnih zakonskih določilih.

O *čisti prepovedni normi* se v teoriji govori takrat, kadar veže zakonito pravilo na vzpostavitev določenega pravnoposlovnega razmerja določeno kazen.

Prepovedi, ki imajo za posledico ničnost, se nanaša na ravnanje ene stranke.

Med zakonitimi prepovedmi razlikujemo med: *-absolutnimi* *-relativnimi* prepovedmi.

ABSOLUTNE PREPOVEDI- take, ki učinkujejo napram vsakomur.

RELATIVNE PREPOVEDI- ustanavljajo neučinkovitost razpolage samo proti določeni osebi.

Med prepovedi pa ne spadajo zakonske ali sodne omejitve avtonomije strank glede konkretnega pravnega subjekta.

POSILI PROTI DOBRIM ŠEGAM IN NAVADAM

PRIMERI NEDOPUSTNIH POSLOV- načelo, ki ga vsebinsko omejuje prekomerno omejevanje osebne in gospodarske svobode. Take primere lahko predstavljajo *zavarovalni posli*, pri katerih se nanaša zavarovanje praktično na celo premoženje. V tem primeru ni na razpolago sredstev za poplačilo ostalih upnikov. Tak je gostilničarjev dogovor o dobavi zgolj njegovega piva., prekomerna kupna dolžnost na temelju pogodbe o dedni stavbni pravici.

Tako dolžnikovo ravnanje naj bi imelo protipraven značaj (proti dobrim šegam in navadam). Sem spadajo tudi posamezne prepovedi konkurence.

Ti primeri pomenijo zaradi posegov v svobodo delovanja že kot sami dogovori njihovo ničnost:

- primeri, ko je ena stran zaradi ravnanja druge stvari oškodovana in prikrajšana. Protipravnost temelji na tem, da si je drugi izgovoril nadpovprečne koristi, s čimer nastaja neobičajna različica med obema dajatvama (izkoriščanje monopolnega položaja).

- pri vzajemnih razmerjih bi bilo neodgovarjujoče razmerje med dajatvijo in protidajatvijo dovolj, da govorimo o protipravnosti takega ravnanja. Zahteva se pristop določenega subjektivnega momenta, ki je podan v namenu zavestno izkoristiti sopogodbениkov slab gospodarski položaj. Taki so posli, sklenjeni z podkupnino, obljuba, da bo prišlo do sklenitve posla na temelju podkupnine.

- pogodba je lahko protipravna, kadar obe stranki pogojujeta z njo oškodovanje tretjega ali pa tak učinek nameravata ali vsaj predvidevata. Gre za pogodbe, s katerimi sta si obljubili nadpovprečno zavarovanje, s tem pa so odvzeta sredstva za zadovoljitev tretjega. Taka je prikrita izročitev vseh premičnin v zavarovanje dolga, globalna cesija vseh bodočih terjatev dolžnika svojemu kreditodajalcu.

- ravnanje proti dobrim šegam in navadam predstavlja tudi zavržni motiv obeh strank pri ustanavljanju pravnega posla (posojila za nakup mamil za tihotapljenje blaga.). Enostranski pravni posli so nični zaradi nedopustnega namena stranke, ki posel ustanavlja.

- obstajajo ravnanja, ki morajo po zahodni kulturi temeljiti na povsem svobodnem posameznikovem odločanju, ne smejo torej biti odvisna od materialnih koristi. V nasprotnem primeru lahko govorimo o KOMERCIALIZACIJI strogo osebnih ravnanj in položajev. Taka je sklenitev zakonske zveze, sprememba verske pripadnosti, obljuba nagrajevanja za opustitev takega ravnanja.

- neodplačne in poslednjevoljne naklonitve za namen, ki ni v skladu z dobrimi šegami in navadami.

- nedopustna so lahko tudi ravnanja proti družinski ureditvi ali poklicnemu etosu.

Nični so lahko pravni posli, če grobo rušijo bistvo zakonske zveze.

ODERUŠKI POSLI- poseben primer protipravnih poslov. Tak primer posla je podan samo in vedno takrat, kadar so spolnjene zanj posebne predpostavke.

Za opredelitev oderuškega posla se zahteva: -nemogoče razmerje med dajatvijo in protidajatvijo pri vzajemnih pogodbenih razmerjih. -prisilnost ali nesposobnost presojeti okoliščine razmerja.

Stranka oderuh pa mora okoliščine na strani druge stranke tudi izkoristiti., ravnati mora v smeri prekomernega izkoriščanja.

OBLIKE NEVELJAVNOSTI

Pravni posel je učinkovit, kadar nastopijo pravne posledice, ki se zasledujejo na temelju dogovora. Neučinkovit je torej takrat, kadar pričakovanih posledic ni, kadar jim pravni red jemlje veljavo.

Ločimo različne stopnje neveljavnosti:

- NIČNOST- je najvišja stopnja neveljavnosti. O njej govorimo takrat, kadar je določen pravni posel glede vseh razmerij in posledic neučinkovit in kot tak ostaja trajno neučinkovit.

- VISEČA NEUČINKOVITOST- pravni posel je lahko delno neučinkovit, saj lahko postanejo pravni posli naknadno učinkoviti na podlagi odobritve. To so pravni posli, ki jih skleneja mladoletniki brez privolitve zakonitega zastopnika.

- VISEČA UČINKOVITOST -pravni posel je sprva učinkovit, pozneje pa izgubi svojo veljavnost (učinkovitost). Na temelju nasprotnikovega spodbijanja spodbijanje učinkuje za nazaj.

- RELATIVNA NEUČINKOVITOST- pravni posli, ki so neučinkoviti samo napram določenim osebam, sicer pa so veljavni.

NIČNI PRAVNI POSLI Pravne posledice ničnega pravnega posla ne nastopijo niti med udeležanima strankama niti proti tretjim. Za vzpostavitev ničnosti pravnega posla ni potrebno nobeno posebno ravnanje. Na ničnost pravnega posla se lahko sklicuje vsakdo. V tekoči pravdi jo mora sodišče upoštevati po uradni dolžnosti.

Začetno nični posel praviloma ne more postati naknadno učinkovit. Ničen pravni posel ni neobstoječ, ampak obstaja, samo ne ustvarja pravnih posledic, na ketere meri. Ima pa določene odškodninske posledice.

Stranke lahko iz kateregakoli razloga nične posle naknadno odobrijo.

DELNA NEVELJAVNOST - o delni neveljavnosti (neučinkovitosti) govorimo takrat, kadar gre pri izjavah strank za nedvoumno ustanovitev enotnega pravnega posla, ne pa za več samostojnih pravnih poslov.

Vprašanje je, ali delna ničnost povzroči neučinkovitost pravnega posla. Treba je ugotoviti, ali ne bi preostali del pravnega posla bil sklenjen tudi samostojno, brez ničnega dela. Za enovitost pravnega posla je velikega pomena vsebina dogovora strank.

Ob deljivosti mora biti izpolnjena tudi predpostavka, da je mogoče razdeliti sicer enotno priznani pravni posel na posamezne delne posle, ne da bi se s tem spremenila njegova narava. Delni posli, ki ostanejo po ničnosti dela, morajo še vedno imeti sami za sebe značaj pravnega posla. Taki deli lahko obstajajo naprej kot samostojni pravni posli.

Pravni posel je mogoče razstaviti na dele, kadar so mogoče za posamezne dele tudi samostojne ureditve. Deljivost pravnega posla pa je lahko podana tudi pri vzajemnih pogodbah, ko je mogoče pravni posel razdeliti na posamezne dele.

O delni ničnosti govorimo tudi takrat, ko je mogoče domnevati, da bi posel veljal na temelju volje strank tudi brez vsebine ničnega dela (merilo hipotetične volje strank).

POPRAVA NIČNIH POGODB = KONVERZIJA

Nični pravni posel je mogoče ohraniti kot drug pravni posel, če le ta odgovarja zahtevam drugega pravnega posla in če je mogoče domnevati, da bi bila od strank hotena veljavnost drugega, če bi se vedelo za ničnost prvega.

Govorimo o konverziji pravnega posla. Pravni red s tem pomaga strankam da lahko ohranijo gospodarske posledice vsaj v določeni meri, ki bi jih sicer dosegle z neveljavnim pravnim poslom. Gre za enake ali vsaj podobne posledice, ki jih stranke tako dosežejo po drugi poti s pravnim poslom, za katerega so predpostavke dosežene. Stranke morajo tako možnost za drug pravni posel tudi sprejeti, morajo se strinjati z drugim pravnim poslom.

Pri takem oblikovanju volje ne gre za razlago volje ampak samo za obliko naknadne pomoči pri oblikovanju vsebine pravnega posla. Zato tako oblikovanje pogodbene vsebine ne pomeni nasprotja avtonomije strank. Konverzija tukaj ni dopustna. Konverzija ne pride v poštev, kadar so nameni, ki jih zasledujejo stranke, nespremenljivi s strani pravnega reda, če so protipravni.

Če pravni posel v dogovorjeni obliki nasprotuje samo zakoniti prepovedi, ga je mogoče spremeniti samo, če namen prepovedi ne nasprotuje temu drugemu pravnemu poslu. Taka sprememba je mogoča samo, če so podane sestavine drugega pravnega posla že v sklenjenem a ničnem pravnem poslu. Sprememba je mogoča le če so sestavine drugega pravnega posla že podane v prvem, ničnem pravnem poslu.

Pri konverziji ne gre za delno ničnost ali za njen poseben primer, ampak gre za popolno ali delno možnost dosečip ravni uspeh namesto z ničnim poslom z drugim poslom, ki naj strankam ustvari pričakovan interes. Pri oblikovanju pravnega posla pa ima določen pomen hipotetična volja strank.

Ni mogoče spremeniti odstopne izjave o spodbijanju. Sodnik ne more vključevati svojih predstav vrednotenja v okvir hipotetične volje strank.

RELATIVNA NEVELJAVNOST

Tukaj gre za prenos, ji je sam po sebi veljaven, ni pa veljaven v odnosu do določenega subjekta. To pomeni, da ima ena ali druga stranka napram izpolnitvi odgovarjujoč ugovor.

Pri tako oblikovanem dejanskem stanju gre za zaščito obeh strank predvsem v primerih, ko obstajajo zakonite prepovedi razpolaganja. Neveljavnost (prepoved) razpolaganja lahko obstaja samo proti določeni osebi.

SPODBOJNI PRAVNI POSEL

ENOSTRANSKI PRAVNI POSEL- spodbujen pravni posel je od ustanovitve dalje veljaven in veljaven ostane, če ga upravičenec ne spodbija. Če pa je spodbijan, velja, kakor da bi od ustanovitve dalje bil neobstoječ, ničen, neveljaven, zato odpadejo vse posledice, kot da bi nikoli ne nastopile. Ne odpravi pa se sam pravni posel. Dokler je pravni posel mogoče spodbijati, je začasno veljaven.

Sodbijanje se vrši z izjavnim ravnanjem upravičenca napram nasprotniku, spremeni se dosedanji pravni položaj. Spodbijna izjava ima naravo enostranskega oblikovalnega pravnega posla. Največkrat zadošča za nastop oblikovalne posledice neoblična spodbijna izjava. Obličnost se zateva pri spodbijanju v dednem pravu.

Samo spodbijno izjavo je potrebno nasloviti proti določeni osebi. Ta izjava je sprejemne narave (učinkuje med odsotnimi v trenutku svoje dospelosti na naslovnikov poslovni krog).

Nasprotnik spodbijanja je druga poslovna stranka.

Enostranski pravni posel, ki ne temelji na sprejemni izjavi, je spodbojen proti tistemu, ki je dosegel na njegovem temelju kakšno korist ali položaj. Spodbijanje pooblastitve gre tako napram pooblastitelju.

Iz spodbojne izjave mora jasno izhajati, da izjavitelj noče več pustiti veljati spodbojni pravni posel. Posel mora biti vzratno ničn.

Nasprotnik mora vedeti, za kaj gre. Spodbijanje ne more biti izjavljeno pogojno ali s pridržkom. Zadostuje pa sklepčno ravnanje. Spodbijanje je veljavno le če spodbijalec nakaže temelj spodbijanja.

SPODBOJNA IN OBLIKOVALNA PRAVICA- pri spodbojnem pravnem poslu je odločitev o tem, ali naj velja ali ne, prepuiščena spodbojnemu upravičencu. Ta ima oblikovalno pravico. Spodbojna pravica je vezana na izjaviteljevo osebo, ki je oddala svojo voljno izjavo zaradi voljne napake. Zato ta pravica ni prenosljiva niti zastavljiva.

Spodbojna pravica preneha, če se ji upravičenec odreče ali s prenehanjem spodbojnega pravnega posla. Za odrečenje velja brezoblična izjava nasprotniku spodbijanja. Prav tako preneha ta pravica v primeru prenovitve ali obnovitve pravnega posla.

PRAVNI POLOŽAJ PO SPODBIJANJU- posledica spodbijanja je ta, da nastopi položaj glede pravnih posledic, kot da bi od začetka ne obstajale. Spodbijanje odpravi že nastale pravne posledice.

Možno je spodbijati tudi samo del pravnega posla, na katerega se nanaša spodbojni temelj.

Spodbojen je lahko tudi enostranski pravni posel (odstop od pogodbe, izjava spodbijanja)

VIŠEČI NEUČINKOVITI POSLI- o njih govorimo takrat, če pravni posli niso učinkoviti, ker neka okoliščina, ki je nujna za učinkovitost in ki leži izven samega enotnega posla, ni podana, manjka ali še ni nastopila. Taki so predvsem posli, ki so sklenjeni ob pomanjkanju potrebne poslovne sposobnosti in brez potrebne privolitve zakonitega zastopnika, posli, ki potrebujejo za svojo učinkovitost sodelovanje ali privolitev tretjega.

Viseči posel postane s naknadno privolitvijo dokončno učinkovit. Če privolitve ni, postane dokončno neveljaven. Polna učinkovitost nastopi v trenutku, ko je uresničen celoten dejanski stan pravnega posla. Če pravni posel velja na temelju odobritve tretje osebe, ki je

podeljena naknadno, je njegova veljavnost vezana na trenutek njegove sklenitve.

PRAVNI POSLI, KI POTREBUJEJO ODOBRITEV

V posameznih primerih je veljavnost pravnih poslov odvisna od soglasja drugega subjekta. Govorimo o razpolagalni pooblastitvi, ki predstavlja privolitev, na temelju katere pooblaščenec lahko dobi pravno moč razpolagati v lastnem imenu s premoženjem tistega, ki ga je pooblastil.

VNAPREJŠNJA PRIVOLITEV- pred sklepom pravnega posla

NAKNADNA ODOBRITEV- naknadno podeljeno soglasje. Dokler taka odobritev ob sklenjenem pravnem poslu ni podana govorimo o viseči neučinkovitosti.

Obe vrsti soglasja se vršita na temelju voljnih izjav ali pa gre za enostranski sprejemni posel. Izjavno ravnanje mora biti naslovljeno poslovnemu nasprotniku. Imata značaj oblikovalnih pravnih poslov. Za izjavno ravnanje načeloma se ne zahteva ista oblika kot je predpisana za pravni posel, ki ga je potrebno odobriti. Če gre za enostranski pravni posel, ki mora biti odobren, mora biti dano soglasje praviloma samo vnaprej kot privolitev.

V primeru privolitev je mogoče spodbijati pravni posel do začetka njegovega izpolnjevanja. Odobritev pa učinkuje v trenutku, ko se pravni posel začne izpolnjevati. Vzratnost (povratnost) pomeni, da veljajo pravne posledice odobrenega posla od tega trenutka. Učinek odobritve je mogoče izključiti, ker gre za avtonomno ravnanje strank.

Privolitev je naknadno preklicljiva, odobritev pa ne.

Spodbijati je mogoče privolitev in odobritev iz zmote ali prevare.

Razpolaganje neupravičenega na temelju odobritve lahko postane naknadno učinkovito. Gre za KONVALESCENCO (KONVALIDACIJO) razpolaganja. Razpolagajoči naknadno pridobi oblast razpolaganja, s tem je napaka njegove razpolaganja odpravljena. Pravne posledice tukaj veljajo od trenutka, v katerem je bilo razpolaganje ozdravljeno.

POGOJ IN ROK PRI PRAVNIH POSLIH

POGOJ PRI PRAVNEM POSLU- stranki lahko določita, da naj sklenjeni pravni posel velja samo v primeru nastopa nekega negotovega

bodočega dejstva (dogodka). tak pravni posel je ODLOŽNO POGOJEN (odložni pogoj).

ODLOŽNI POGOJ- gre za nastop pravnih posledic pogojno sklenjenega posla ko nastopi kot pogoj postavljeno dejstvo.

RAZVEZNI POGOJ- pravne posledice nastopijo takoj ob sklenitvi pravnega posla, prenehajo pa z nastopom razvezujočega dejstva.

Stranke so med visečnostjo pravnega posla že zavezane: -ne smejo ničesar narediti, kar bi onemogočilo izpolnitev obveznosti, ki bi nastopile naknadno, -ne more zahtevati izpolnitve dogovorjenega. Kot pogoj postavljeno dejstvo je lahko dogodek zunanjega sveta, sopogodbenskovo ali tretje ravnanje, socialni akt. Če take pogoje postavlja ena stranka, govorimo o POTESTATIVNEM POGOJU.

POGOJ VOLJE (veljavnost pravnega posla je odvisna od naknadne odobritve posla). Tukaj ne gre za dokončno sklepanje pravnega posla, saj izjavitelj sploh še ni oddal nobene veljavne izjave volje.

PRAVNI POGOJ- gre za predpostavko veljavnosti, ki temelji na določilu pravnega reda. Na veljavnost pravnega pogoja stranke nimajo vpliva. Lahko pa postavijo drug pogoj.

DOPUSTNOST POSTAVITVE POGOJA ALI ROKA- pogoja ali roka ni mogoče postaviti ob vsakem pravnem poslu.

Pogoja ni mogoče postaviti v dveh vrstah pravnih poslov:

- sklenitev zakonske zveze + nekatera dejanja v skrbstvenih zadevah, sprejem menice, dediščine, volila, mesta upravitelja dediščine. Pogoj tukaj ne bi bil združljiv z javnim interesom.

- enostranski oblikovalni pravni posli- odobritev.

Mogoče pa je pogojiti privolitev in pooblastitev. Taki enostranski ravnanji sta učinkoviti samo če nastopi pogoj. Nedopusten pogoj ali določitev roka napravi pravni posel nič.

ODLOŽNI POGOJ- pri odložno pogojenem pravnem poslu nastopi od pogoja odvisna učinkovitost z nastopom pogoja. Za to ni potrebna nobena izjava poslovne volje.

Pravne posledice nastopijo šele z nastopom pogoja, vendar ne prej.

O odpadu pogoja govorimo, kadar nastopi dogodek, ki preprečuje, da bi pogoj lahko nastopil.

Nastop pogoja, tudi če ni nastopil, se priznava v primeru, kadar je stranka, v škodo katere je bil nastop pogoja določen, preprečila dejansko uresničitev pogoja z ravnanjem v dobri veri in poštenju.

Nastop ne velja v primeru, kadar je stranka, v korist katere naj pogoj nastopi, njegovo uresničitev dosegla proti dobri veri in poštenju.

PRAVNI POLOŽAJ MED VISEČNOSTJO- stranke, ki so tak pravni posel sklenile, so vezane na ta pravni posel, tako da nobena stranka ne more svoje izjave preklicati enostransko. Pravni posel je že sklenjen in je samo odložen nastop njegovih posledic.

Če pogoj nastopi, lahko tisti, ki je pravico pridobil pod odložnim pogojem, zahteva od druge stranke povračilo škode, če je druga stranka za čas visečnosti s svojim ravnanjem ovirala ali zadrževala nastop pravice, odvisne od pogoja.

PRIČAKOVANJE PRIDOBITELJA- pogojna sklenitev pravnega posla ima za posledico, da ima tisti, v čigar korist se pravni posel pod odložnim pogojem sklepa, zagotovljen položaj, od katerega ima korist v primeru, če pogoj nastopi. Njegova pridobitev ne more biti ovirana, saj je odvisna zgolj od nastopa pogoja.

RAZVEZNI POGOJ- pravni posel, ustanovljen pod razveznim pogojem, velja takoj ob ustanovitvi. Njegova učinkovitost pa preneha z nastopom razveznega pogoja. Pri trajnih pogodbenih obveznostih pride ob nastopu razveznega pogoja do vzratnega razvoja trajnega razmerja. Tisti, ki je pridobil pravico pod odložnim pogojem ne sme med visečnostjo onemogočiti svoje povračilne dolžnosti, sicer je odškodninsko odgovoren. Pri razpolaganjih v času visečnosti razveznega pogoja je pridobitelj pravice omejen.

ROK

Pri ustanovitvi pravnega posla je lahko za njegovo veljavnost postavljen začetni ali končni rok. Začetni rok je podoben odložnemu pogoj, končni rok pa razveznemu pogoj.

ROKOVNA TERJATEV- terjatev, ki nastane takoj, zapade pa šele v določenem poznejšem trenutku. Upnik ne more spolnitve zahtevati prej, dolжник pa lahko prej spolni, spolnjenega pa ne more zahtevati nazaj.

RAVNANJA, SORODNA PRAVNOPOSLOVNIM-Pravni red veže v mnogih primerih pravne posledice na ravnanja, ki niso naravnava na to, da bi vzpostavila veljavno pravno posledico, pa vseeno vsebujejo določene elemente pravnih razmerij.

Med premoženjskopравnimi ravnanji poznamo pravna *ravnanja v ožjem smislu*. Delijo se na:

- **REALNI AKTI**- z njimi se zaznamujejo taka pomembna civilnopravna ravnanja, ki so usmerjena na ustvaritev neposrednega pravnega učinka, ne izražajo pa nobenega odnosa do razmerja ali njegovih

posledic. Taka ravnanja so vzetje v posest, izročitev stvari, vzpostavitev nove stvari na temelju predelave, najdba. Za realne akte se praviloma ne zahteva poslovne sposobnosti niti ne veljajo pravila o napakah volje, privolitvi, odobritvi, zastopanju. Nimajo obvestilnega namena.

- **PRAVNOPOSLOVNIM PODOBNA RAVNANJA**- sem spadajo predvsem sporočila in zahteve, ki se nanašajo na zahtevke in pravna razmerja. Tak je *OPOMIN*- z njim opozarja upnik dolžnika na izpolnitev obveznosti. Nanašati se mora na obstoječe razmerje. Izraža izjaviteljevo voljo, da mora dolžnik izpolniti svojo obveznost.

Podobna je upnikova **DOLOČITEV ROKA** dolžniku- predstavlja samo upnikovo voljo, da dolžni izpolni v določenem roku. Sama postavitev roka nima značaja voljne izjave.

Sem štejemo tudi izjavo, naslovljeno na zastopnika in izjavo o odobritvi ali neodobritvi zastopanjevega ravnanja, graja napak v primeru kupoprodajne pogodbe, obvestilo o zastavi stvari.

Vse te izjave imajo določen obvestilni namen. Vsebinsko se nanašajo na pravna razmerja. V primerih teh ravnanj nastpijo pravne posledice ne glede na to, ali so bile hotene ali ne. Za nastop pravnih posledic se mora zahtevati, da ima izjavitelj sposobnost zaznati pomen ravnanja in njegove posledice.

RAZPOLAGA- razpolaga je posebna oblika pravnoposlovnega oblikovanja razmerja stranke. Z razplago se neposredno ustvari pravice drugih oseb. Razpolagateljeva pravica se s tem zatre ali omeji. Z razpolagami razumemo le posle med živimi.

Razpolaga je glede na predmet lahko stvarnopravna (tiče se telenih stvari- prilastitev, zastavitev, obremenitev s služnostj ali stvarnim bremenom) ali obligacijskopravna (odstop terjatve, zastavitev, odpust, odrečenje, plačilo).

Razpolaga je mogoča samo z obstoječimi stvarmi in z lastnimi stvarmi ali pravicami. Glede tujih stvari se je mogoče samo *obvezati*.

RAZPOLAGA je zmanjšanje aktiv, **OBVEZA** pa je zvišanje pasiv. Obveze so neglede na čas enako močne. Moč razpolage pa se ravna po času.

ODREČENJE- pogodbeno ali enostransko razpolaga, na temelju katere pravica ugasne, ne preide na drugo osebo.. Pri terjatvah imenujemo pogodbeno odrečenje **ODPUST**. Za veljavnost odrečenja je potrebno nasprotnikovo privoljenje

SKLENITEV POGODBE

SKLENITEV- Na temelju pogodbe se tisti, ki jo sklenejo, medsebojno zavežejo. Pogodba je dvostranski pravni akt, ki ureja razmerja.

Pogodba je dvostranski akt, ki postavlja pravnoveljavna razmerja glede udeleženih subjektov v razmerju. Norma, ki jo postavijo sopogodbениki, velja le za njih same in ne za druge osebe. V pogodbi postavljena ureditev temelji na volji, ki jo postavita pogodbeni stranki sami.

Pogodba nastane takrat, kadar temelji na pravnoposlovni volji obeh strank in to na temelju njunega soglasja. Pogodba zahteva dve izjavi volje, ki se morata skladati glede pogodbene vsebine. Le obe izjavi hkrati predstavljata pravni posel.

Glede na naravo izjavnega ravnanja v zvezi z nastankom pravnega posla ločimo glede na obe izjavi med PONUDBO in SPREJEMOM PONUDBE. Ponudba je predlog, katerega napravi druga stranka s sprejemom za sdoglasno veljavno normo.

POGODBENA PONUDBA - ta ponudba ima svoje predpostavke. Podana je samo takrat, kadar je vsebinsko podana tako, da nastane pogodbeno razmerje na temelju soglasne izjave brez dopolnitev. Iz ponudbe mora izhajati, da ponudnik želi skleniti pogodbo, če bo ponudba sprejeta. Ponudba ni cenik v lokalu, ker manjka določitev predmeta in količine, ni pošiljanje cenikov, razstave proizvodov, izdelki v izložbenem oknu.

Pogodbena ponudba mora biti naslovljena na določenega naslovnika, prejemnika, s katerim želi ponudnik skleniti pogodbo. Ponudbo se lahko postavi na neopredeljen krog naslovnikov z navedbo, da velja za vsakega od njih.

ČASOVNA OMEJENOST PONUDBE- načeloma ponudnik sam odloči, koliko časa bo ponudba veljala. Če je naslovniku postavil rok, je ponudbo mogoče sprejeti samo v tem roku. Če rok ni določen, ločimo dve možnosti:

- za ponudbo med navzočimi (tudi po telefonu) velja, da mora naslovník ponudbo sprejeti takoj. Telegrafska ponudba je sprejeta z telegrafskim odgovorom istage ali naslednjega dne.
- pri ponudbi med nenavzočimi pa velja ponudba za čas, v katerem je mogoče v normalnih okoliščinah pričakovati odgovor na ponudbo. Ponudba vedno ugasne, kadar jo naslovník odkloni. Ne ugasne nujno, če ponudnik umre pred sprejemom ali če postane nesposoben.

Od zavezanosti na ponudbo se razlikuje zavezanost ponudnika na njegovo ponudbo. Za ponudbeno ravnanje velja nepreklicljivost ponudbe. Ponudba ni učinkovita, če pride pri odsotnem naslovníku sočasno z ponudbo tudi preklic ponudbe.

SPREJEMNA IZJAVA- sprejem pogodbe se praviloma opravi z na ponudnika naslovljeno sprejemno izjavo. Pogodba je sklenjena takrat, če je sprejemna izjava učinkovita. Sprejemna izjava je med odsotnimi učinkovita šele s trenutkom prihoda in sprejema v naslovnikov krog. Učinkovitost pogodbenega nastanka je odvisna predvsem od pravočasnosti sprejema in od tega, da sprejemnik jasno izrazi neomejeno soglasje s ponudbo. Sprejemna izjava je pravočasna, če je v primeru navzočnosti podana takoj, v primeru nenavzočnosti pa takrat, če pride sprejem v ponudnikov krog pravočasno (dokler ponudba velja).

Če je sprejem ponudbe zamujen, tak sprejem nima za posledico nastanek pogodbenega razmerja. Lahko pa ima tak zamujen sprejem lastnosti nove ponudbe. Izjema od tega je, če je sprejem zamujen, pa bi izjava pri normalnem teku dostavnega časa naslovniku dospela pravočasno.

Sprejemno izjavo je mogoče šteti kot tako le v primeru, kadar izraža urejeno soglasje do pogodbene ponudbe. Sprejem z dopolnitvami ali spremembami velja kot zavrnitev, ki je lahko zvezana z novo ponudbo.

SOGLASJE STRANK = KONSENZ-nastanek pogodbe zahteva od obeh strank soglasje k pogodbeni in z njo postavljeni ureditvi. Soglasje mora zahtevati celotno pogodbeno vsebino.

Sporazum (konsenz) pomeni soglasje izjav v smislu dejanskega razumevanja izjav obeh strank. Vedno je odločujoča skladnost izjav na temelju razlage in ne soglasje na temelju notranje volje strank. Zmota ene od strank o vsebini izjave, ki jo je podala, ne ovira nastanek pravnega posla, ampak daje stranki, ki se je pri izjavi zmotila, pravico da svojo izjavo spodbija. Zmota je torej podana ob siceršnjem konsenzu strank (obe izjavi se skladata, ena od strank pa se moti o njeni vsebini).

Pogodba ni sklenjena toliko časa dokler se stranki nista soglasni glede vseh njenih temeljnih sestavin.

DISENZ - nesoglasje obojestranskih izjav. Ločimo med:

- **ODPRTIM DISENZOM** -kadar se stranki povsem zavedata nesoglasja voljnih izjav

- **PRIKRITI DISENZ**- volji strank se ne skladata o neki sestavini pravnega posla, o kateri bi se stranki morali dogovoriti.

Do takega položaja lahko pride pri sklepanju pravnih poslov iz različnih razlogov. Če stranke odpravijo dogovorno pomanjkljivost pri določanju pogodbene vsebine, pogodba ne temelju obojestranskega sporazuma velja.

SPREJEM PONUDBE NA TEMELJU PRAVNOPOSLOVNIH RAVNANJ

Sprejemna izjava je ponudniku lahko posredovana tudi drugače kot z neposredno sprejemno izjavo, na načine, ki so se izoblikovali po prometnih običajih (pismeno naročilo knjige na temelju poslanega

kataloga...) Bistveno pri sprejemu je da prejemnikova izjava pride do izraza.

V poštev prideta dve skupini sprejemnih ravnanj:

- 1) SPOLNITVENA RAVNANJA- pismena ali telefonska naročila hotelske sobe, naročilo blaga na temelju poslanega kataloga ali cenika. tukaj je sprejem podan z npr. vnosom naročnikovega imena v določen seznam. Sem lahko štejemo tudi nakup prek avtomata (ponudba je sprejeta z spustitvijo denarja v avtomat).
- 2) PRILASTITVENA RAVNANJA- sprejemnik začne uporabljati stvar, ki mu je bila dana v ponudbi ali ravna z njo kot lastnik. tukaj ne gre za izjavo volje.

Sprejem ponudbe preko spolnitvenih ravnanj pomeni olajšanje sklepanja pogodb. Ko prične naslovnik izpolnjevati, pridobi tudi pravice iz pogodbe. Prejemnik ponudbe izjavlja svojo voljo skleniti pogodbo s pomočjo izpolnitvenih ravnanj na ta način, da začne izpolnjevati obveznosti, ki zanj izhajajo iz pogodbe. Tako izpolnitveno ravnanje pa mora odgovarjati pričakovani izpolnitvi. Če pošlje prodajalec drugo blago kot pričakovano, se pogodba ne sklene. Če se prejemnik moti, lahko sprejem spodbija.

Če pride do sprejema pogodbe na podlagi prilastitvenega ali porabnega ravnanja, je v interesu ponudnika da pride do sklenitve pogodbe, saj pridobi na ta način povračilni zahtevk. Prejemniku so taka ravnanja dopustna kadar sprejme pogodbeno ponudbo. S takim ravnanjem izjavlja, da se pogodba ustanavlja in da jo pusti v veljavi. Ker je sprejem ponudbe na temelju voljnega ravnanja pravnoposlovne narave, zahteva sprejem poslovno sposobnost ravnalca v trenutku, ko ravnanje izvršuje.

SKLENITEV NA TEMELJU SOCIALNO TIPIČNEGA RAVNANJA- ob pojavu splošne ponudbe, ki jo lahko sprejme vsakdo, ne da bi bila za to potrebna izjava volje, se pojavijo druge oblike sklenitve pogodbe. Gre za primere izpolnitve različnih oblik ponudbe preskrbe, v glavnem na temelju določene tarife. Taka sprejemna izjava je mogoča tudi če ni nikogar, ki bi jo sprejel.

Sem spadajo mesečna karta, najemnina parkirnega prostora.

POGODBENA UREDITEV

S sklenitvijo pogodbe začne veljati ureditev, ki sta jo postavila sopogodbenika. Stranke so vezane na nepreklicnost svojega ravnanja.

Veljavnost pogodbe pomeni vezanost strank na ureditev, ki so jo same postavile.

RAZŠIRJAJOČA POGODBENA RAZLAGA- Primer, ko vsebine pogodbe, o kateri sta se sporazumeli stranki, ni mogoče ugotoviti. Če manjkajo dodatna določila, ki so potrebna za uveljavljanje razmerja, ima pogodba praznine, ki jih je potrebno zapolniti. Če pa za tako zapolnjevanje praznine ni na voljo ustreznih določb, pride do nadomestila praznine tako, da se sprejeta ureditev razvije dalje na temelju svojih lasznih predpostavk in njihove smiselne povezanosti.

Ta pogodbena razlaga ni razlaga posameznih izjav volje, ampak razlaga objektivne ureditve, kakor jo postavlja pogodba.

Razširjujoča pogodbena razlaga ne more voditi v nasprotje temu, kar so stranke soglasno dogovorile.

Razširjajoče razlage naj posredujejo tisto, kar bi se stranke hotele dogovoriti, če bi na manjkajočo okoliščino izrecno mislile. Gre za skupni izravnalni interes (to, kaj in kako bi si ga predstavljali obe stranki).

SPREMEMBA, PRENEHANJE POGODBE

Pogodbeno razmerje je mogoče spremeniti na temelju drugega pogodbenega razmerja med udeleženi subjekti. Tako je mogoče tudi odpraviti ustanovljeno pogodbeno razmerje. Na temelju novega pogodbenega dogovora izgubi prejšnje razmerje svojo veljavnost. Če ne gre za trajno razmerje, je treba že opravljene izpolnitve do trenutka odprave povrniti, ker je njihov pravni temelj pozneje odpadel.

Stranke spremenijo obstoječe razmerje tako, da stopi na mesto dosedanjih izpolnitvenih dolžnosti povračilne dolžnosti. Te je treba izpolniti takoj. Če gre pri taki pogodbi za vrnitev zemljišča, morajo biti izpolnjene zahteve o obličnosti.

PRIPOZNANJE- ima utrdilno moč. Je izjava volje. Gre za pripoznanje prvotne pogodbe, prvotna obveza obstaja kot taka naprej. Nanaša se na pravice ali pravna razmerja.

IZVENSODNA PORAVNAVA- to je odplačna pogodba, s katero se spor ali dvom o pravicah z obojestranskimi žrtvami odpravi. Če žrtev ni obojestranska, gre za darilo, odrečenje ali pripoznanje. Pravica mora biti sporna ali dvomljiva. Poravnava se lahko nanaša samo na predmete, ki so podvrženi razpolagi strank. Poravnava ni dopustna o zahtevkih, ki se izvajajo iz nedopustnih poslov. Ni vezana na določeno obliko.

PORAVNAVA je prenovitvena pogodba, kadar se z njo spremeni ali pravni naslov ali glavni predmet obveze. Drugače je poravnava komulativna obnovitev. Poravnava je odplačen pravni posel. Ne more se nanašati na osebnostne pravice.

SPLOŠNI POSLOVNI POGOJI

RAZLAGA SPLOŠNIH POSLOVNIH POGOJEV- poslovni pogoji naj bi se v vseh primerih razlagali enako. Če je razlag več, ima prednost tista, ki je za stranke ugodnejša.

POGODBA IN SPLOŠNI POSLOVNI POGOJI- pri splošnih poslovnih pogojih gre za opredeljevanje vsebine pogodbenih razmerij, ki jih postavljajo za svoje stranke razne ustanove (banke, zavarovalnice, proizvajalci), in na temelju katerih sklepajo pogodbeno razmerja s svojimi strankami.

Značilno je, da so splošni poslovni pogoji postavljeni in oblikovani od ene stranke enostransko, druga stranka pa nima nanje nobenega vpliva in je prisiljena, da nanje pristane, če želi skleniti določeno pogodbeno razmerje s postavljalcem splošnih poslovnih pogojev.

Pri splošnih poslovnih pogojih gre najprej za oblikovane pogodbene vsebine. Pogoji so postavljeni vnaprej. Ena stranka torej postavlja pogoje drugi stranki. Lahko pa splošni poslovni pogoji postanejo predmet osebnih pogajanj med strankami.

Tisti, ki splošne poslovne pogoje postavlja, ni zakonodajalec, zato ti pogoji nimajo normativnega značaja. Pogoje mora postavljalac pogojev izjaviti jasno ob sklepanju pogodbe, da so ti pogoji sestavina pogodbene vsebine. Prav tako mora drugi stranki omogočiti seznanitev s pogoji.

Če stranki, ki želita uporabiti vsaka svoje poslovne pogoje, o uporabi ne dosežeta soglasja, pogodba v dvomu ni sklenjena.

ZASTOPANJE

NEPOSREDNO ZASTOPANJE-zastopnik sklepa pravne posle za zastopanega. Zaradi zastopnikovega ravnanja nastopijo enake pravne posledice kot če bi pravni posel sklenil zastopani sam. Zastopanje je mogoče tako pri oddaji kot pri sprejemu voljne izjave. **SPOSONOST ZASTOPANJA**- sposobnost zastopati drugega pri določenem ali pri vseh pravnih poslih. Zastopniku jo podeli zastopani (pooblastitev). Lahko pa ima temelj v zakonu (zakoniti zastopnik- starši..) ali v aktu pristojnega organa.

ODMEJITVE NEPOSREDNEGA ZASTOPANJA

Posredni zastopnik sklene pravni posel v svojem imenu. Iz tega posla je samo on upravičen in zavezan, vendar ravna v interesu svojega

poslovnega gospodarja. Dolžan pa je na temelju razmerja s poslovnim gospodarjem temu izročiti vse, kar je na temelju pravnega posla pridobil. Posrednik nastopa v lastnem imenu proti tretjemu. Posredni zastopniki so predvsem komisionarji.

ZAUPNIŠKO (FIDUCIARNO) RAZMERJE Ločimo ga od zastopanja. Tudi tukaj gre za upravljenje tujih interesov. Za to razmerje gre takrat, ko dajalec zaupanja zaupa svojo dobrino nosilcu zaupanja s tem, da mu jo izroči, tako da nosilec izvaja preneseno pravico v lastnem imenu, ne sme pa jo uporabljati za lastno korist.

Zaupnik razpolaga v lastnem imenu ko mu je zaupana dobrina prenešana v njegovo razpolagalno sfero. Zaupnik ne potrebuje pooblastila, saj mu je poslovni gospodar sam prepustil razpolaganje s pravico.

Zaupnik je zavezan dajalcu da z zaupano dobrino zasleduje samo ustrezn namen zaupniškega razmerja. Dobrino mora vrniti po dosegu namena zaupniškega razmerja.

VAROVALNO ZAUPNIŠTVO- dobrina je lahko zaupana fiduciarju za doseg določenega namena, ker mu fiduciant ni izpolnil svojega dolga. Danes se zaupništvo razlikuje od pooblastila po tem, da pooblaščenec lahko razpolaga s pravico v lastnem imenu.

ZASTOPNIK, SEL

ZASTOPNIK stopi na mesto zastopane pri sklepanju pravnega posla. Ima večjo svobodo odločanja. Ločimo med **AKTIVNIMI** in **PASIVNIMI** zastopniki.

POSREDNIK -trgovski, zasebni -samo posreduje za drugega sklepanje pravnih poslov. Deluje samostojno.

SEL- posreduje voljno izjavo svojega nalogodajalca. Nima moči odločanja. Ne potrebuje niti omejene poslovne sposobnosti.

PREDPOSTAVKE UČINKOVITEGA ZASTOPANJA- ni učinkovitega zastopanja brez utemeljene zastopniške moči zastopnika. Zastopnika postavi zastopani ali pravni red. Temelj, na katerem sloni zastopnikova moč je **POOBLASTITEV**. Obseg zastopnikove moči izhaja iz pooblastila, iz urditve pravne osebe ali iz zakona. Pooblastilo se lahko nanaša na opravljanje enega, več ali vseh pravnih poslov (**GENERALNO POOBLASTILO**).

Zastopnik ne more opravljati zastopniških pooblastil v primeru samokontrahiranja z gospodarjem in tudi ne v primeru zastopanja gospodarja napram osebam, ki jih tudi sam zastopa.

Zastopnik nima pooblastilne moči za lastno, ampak za tujo korist. Njegova dolžnost je varovati tuje interese. Obseg pooblastila

zastopnika mora biti razpoznaven iz listine ali določila zakona. Prestop pooblastilnosti pa ne pomeni neučinkovitosti pravnega posla za zastopanega.

SKUPNO ZASTOPANJE- ko je zastopniška moč podeljena skupno več osebam, skupnim zastopnikom.

Kot naslednja zahteva za učinkovitost aktivnega zastopanja se zahteva **RAVNANJE V IMENU ZASTOPANEGA, V TUJEM IMENU**. Zastopnik mora ravnati v imenu zastopanega. To pomeni, da iz njegovega ravnanja jasno izhaja, da posledice ne bodo zadele njega temveč zastopanega. V dvomu velja izjava za lastni posel izjavitelja.

Lahko pa se pojavi primer, ko poslovni nasprotnik ve, da izjavitelj ni pogodbeni stranka, ne ve pa, kdo je tisti tretji. Če se sopogodbenik spusti v pravni posel, pa mu oseba drugega sopogodbenika ni znana, potem se tak pravni posel pusti v veljavi. Če kupec v takem primeru noče biti s stranko kupnoprodnega razmerja, govorimo o **PRIKRITEM POSLU ZA NEZNANEGA**.

RAVNANJE POD TUJIM IMENOM- gre za ravnanje pod imenom druge osebe. Nastane vprašanje, za koga naj ravnanje velja (-za ravnalca, -za nosilca imena). Izjava med navzočimi naj ustanavlja lastni pravni posel.

Če šteje naslovnik izjave izjavitelja za nosilca izjave skladno po načelu *falsa demonstratio non nocet*, se tistega, ki ravna pod tujim imenom, šteje za zastopnika, pravni posel pa velja za nosilca imena.

PREDPOSTAVKE O ZASTOPNIKOVI OSEBI

Zastopnik naj bi bil vsaj omejeno poslovno sposoben, saj gre za pravni posel, ki jih opravlja v korist zastopanega. Če voljne izjave sprejema ali izdaja poslovno nesposobni, so te izjave **NIČNE**. Lahko pa je poslovno nesposoben izjavni ali sprejemni sel.

Zastopnikova voljna izjava je **SPODBOJNA**, če se moti o vsebini izjave ali bistveni vsebini predmeta pravnega posla ali če je izjava podana pod vplivom sile ali grožnje.

Zastopnikova izjava je **NIČNA**, če je le navidezna (s pridržkom) ali če je v dogovoru s poslovnim nasprotnikom simulirana.

Če je izjava nepravilno opredeljena, velja, če sta jo zastopnik in sprejemnik izjave razumela v istem smislu.

Če ima zastopani pri tem, ko daje navodilo zastopniku napake volje, lahko tak pravni posel spodbija.

pogodbeni nasprotnik pa lahko spodbija pravni posel zaradi zastopnikovega zvičajnega ravnanja.

PRAVNE POSLEDICE ZASTOPANJA- če ravna zastopnik v imenu zastopanega in v okviru svoje zastopniške pooblastitve, veljajo

posledice pravnega posla za zastopane. Zastopani pridobi na tem temelju položaj pogodbene stranke. Izjavo za ustanovitev pravnega posla je namesto njega podal zastopnik. Zastopani ima pravico spodbijanja, ker izjava učinkuje zanj.

PRAVNI POSLI, KI NE TRPIJO ZASTOPANJA- varstvo osebnostnih pravic, -oporoka, -zakonska zveza.

POOBLASTITEV

Pooblastitev je akt pooblastila, ki ga podeli zastopani (pooblastitelj) svojemu zastopniku (pooblaščenec) na temelju pravnega posla. Je enostranska izjava volje, s katero poslovni gospodar izjavi svojemu zastopniku svojo voljo, da zanj opravlja posle v določenem obsegu. Pooblastitev je torej enostransko ponudbeno ravnanje.

Pooblastitev ne izhaja sama po sebi iz notranjega razmerja.

Pooblastilno sposobnost mora imeti zastopnik samo v primeru neposrednega zastopanja.

OBSEG POOBLASTILA se praviloma ravna po vsebini pooblastitve.

PODPOOBLASTILO- zastopnik ga lahko poda drugemu, če mu to dovoljuje zastopniška moč. Govorimo o večstopenjskem zastopanju.

Podpooblastilo temelji na dveh dopolnjujočih se pooblastitvah. Če je ena od njih neučinkovita, podpooblastilo ni podano. Zastopnik lahko pooblastilo prekliče.

POOBLASTILO

Pooblastitve z izjavami za javnost teorija ne šteje kot sprejemnih izjav. Tako izjavljanje postane učinkovito ko ga javnost spozna in sprejeme.

Podelitev pooblastila se izvrši na temelju sprejemne izjave pooblaščenega. Je enostranski, oblikovalni posel. Lahko se ji doda pogoj.

Prejemnik izjave je pooblaščenec (notranja pooblastitev) ali kdo tretji, proti kateremu pooblastilo deluje (znanja pooblastitev- med najmanj tremi osebami).

Pooblastitev pomeni, da ima pooblaščenec moč ustvariti za pooblastitelja pravne posledice in to v obsegu pooblastitve. Izjavo poslovne volje, ki obstaja v pooblastitvi, po kateri naj ravna pooblaščenec, lahko stranke spodbijajo zaradi napak poslovne volje.

PRENEHANJE POOBLASTILA

RAZLOGI PRENEHANJA- pooblastitev preneha zaradi poteka časa, za katerega je bila ustanovljena, z nastopom razveznega pogoja, zaradi izvršene oprave določenega pravnega posla, v primeru odpovedi pooblaščenega in preklica pooblastitelja, v prenehanju temeljnega pravnega posla, na katerem temelji pravni posel, s smrtjo

pooblaščenca ali z nastopom njegove poslovne nesposobnosti, s stečajem nad pooblastiteljevim premoženjem.

PREKLIC POOBLASTITVE se izvrši na temelju enostranske oblikovalne izjave nasproti pooblaščenca ali tretjemu.

Preklic pooblastitve na temelju izjave za javnost se prekliče na enak način kot je bila izjava podana.

Pooblastitev je NEPREKLICNA, kadar izhaja njena neprekljicljivost iz pravnega posla, na katerem temelji. Preklic je nujno dopustiti, kadar je pooblaščenec predpostavljeno zaupanje globoko prekršil.

RAVNANJE BREZ POOBLASTITVE

POSLEDICE ZA ZASTOPANEGA IN POSLOVNEGA NASPROTNIKA-Kadar nekdo opravlja pravna dejanja za drugega brez ustreznih pooblastil, posega v poslovni krog zastopane. S tem vzbuja pri sopogodbenu vtis, da je posel veljaven za zastopane. Mogoče je, da je pri takem ravnanju posel naknadno odobren.

Ločiti moramo med POGODBO in ENOSTRANSKIM PRAVNIM POSLOM.

V primeru pomanjkanja pooblastitve lahko poslovni gospodar naknadno odobri *pogodbo*. Pri tem morajo biti spolnjene vse zahteve po obliki. Dokler odobritev ni dana, je pogodba viseče neučinkovita.

Če zastopani kasneje nasprotuje pooblastitvi in uveljavlja njene napake, mora zastopani kljub pomanjkanju odobritve dopustiti, da pravni posel velja proti njemu.

Če hoče nasprotnik povzročiti konec zanj neugodne visečnosti, mora zahtevati od zastopane izjavo o odobritvi. Proti zastopniku izjavljena odobritev ali odklonitev je neučinkovita.

V primeru molka ni mogoče spodbijati zaradi zmote.

ENOSTRANSKI PRAVNI POSEL ki ga je sklenil zastopnik brez pooblastitve je neučinkovit. Pri naknadni odobritvi ima odobritev povratni učinek (kot da bi imel zastopnik pooblastitev že v trenutku sklenitve pravnega posla). Če zastopani ne odobri ravnanja nepooblaščenega zastopnika, pravni posel ni učinkovit.

POSLEDICE ZA ZASTOPNIKA- zastopnik ne odgovarja, kadar poslovni gospodar naknadno prekliče odobritev pooblastitve. Zastopnikova odgovornost se ravna po tem, ali je poznal sam pomanjkljivosti svojega zastopniškega ravnanja ali ne.

Če je vedel- odgovarja ali za izpolnitev pogodbe ali za odškodnino zaradi neizpolnitve. Če nasprotnik zateva spolnitev od zastopnika, pridobi s tem zastopnik položaj pogodbene stranke. Če pa se nasprotnik odloči za odškodnino, nastane enostransko pogodbeno razmerje.

Če ni vedel- Nasprotnik mora nadomestiti škodo za zaupanje in sicer do meje spolnitvenega interesa.

DOPOLNITEV JAMČENJA- gre za jamlčenje zaupanja, ko druga stranka zaupa na obstojnost volje odgovarjujočemu pravnemu odnosu.

POOBLASTITEV V OBLIKI LISTINE- izdaja listine ni pravni posel ampak je enostransko poslovno ravnanje, ki zahteva za izdajo poslovno sposobnost. V primeru izdaje, grožnje ali zvijače je pooblastilo mogoče spodbijati zaradi zmote o vsebini pooblastitve. Tretja stranka ni zavarovana če ni dobroverna.

POOBLASTILO PRIZNANJA- zahteva tako zastopnikovo ravnanje, da je mogoče iz njega sklepati, da je bila pooblastitev podeljena.

NAVIDEZNA POOBLASTITEV- zastopani je ne pozna, pa bi jo pri odgovarjajočem dolžnostnem ravnanju moral vedeti ali sprejeti, tretji pa se zanaša na to, da zastopani trpi tako ravnanje.

NADALJNI OBSTOJ POOBLASTITVE- gre za pravno domnevo. Zunanje podeljeno pooblastilo ostane nasproti tistemu, kateremu je bilo podeljeno, tako dolgo na moči, dokler ga pooblastitelj ne obvesti o njegovi ugasnitvi. Zunanje podeljena pooblastitev ugasne na temelju preklica nasproti zastopniku.

ŠTETJE ČASA

ODZ loči roke, določene po dnevih ter roke, določene po tednih, letih, mesecih, letih.

Čas štejemo ali **NATURALNO** (od trenutka do trenutka) ali **CIVILNO** (po celih ali stalnih časovnih enotah). 1 leto = 365 dni, 1 mesec = 30 dni.

Pri naravnih dogodkih se civilno štetje ne obnese.

Največja *razlika* med obema vrstama štetja je v začetku in koncu roka. Pri civilnem štetju začetni dan ne šteje, zadnji dan pa mora poteči v celoti.

Pravica se pridobi z začetkom določenega dneva, izostala nespolnitev nastopi z koncem zadnjega dneva.

ZASTARANJE

Zastaranje (potek časa) pomeni izgubo pravice, ki se določeno dobo ni izvrševala.

Zastarajo samo premoženjske pravice, ki so naperjene zoper določeno osebo. To ne velja za lastninsko pravico, dedno pravico. Iz

absolutnih pravic izvirajoča upravičenja ne zastarajo, ker se ne izvršujejo na breme določene osebe.

Zastaralne roke določa zakon. Splošni zastaralni rok je 5 let, v primeru gospodarskih pogodb 3 leta. Za gospodinjske terjatve velja, da zastarajo po 1 ltu, za terjatve, ki so sodno ugotovljene, pa velja, da zastarajo v 10 letih. Rok prične teči, ko se pravica sama na sebi ne more uveljaviti. Zastaralni roki se štejejo koledarsko.

Učinki zastaranja so različni glede na tip pravice:

- pravice, ki so same po sebi časovno omejene
- oblastvene pravice
- terjatve, relativne pravice- s potekom določenega časa ugasne zahtevke, pravica ne ugasne.

Zastaranje se uveljavlja kot ugovor. Dolžnik ga mora sam uveljavljati.

ZADRŽANJE (ZASTANEK) ZASTARANJA- če rok ne začne teči, -če začasno preneha in začne po odstranitvi zadržka teči naprej, izgubljen čas pa se všteje in ni izgubljen, -če ne more preteči (podaljšanje roka). Če med rokom nastopijo zakonsko določeni dogodki, zastaranje ne teče.

Razlogi za zadržanje zastaranja:

- *osebna vez med upnikom in dolžnikom* - zastaranje ne teče med zakoncema do razveze, med starši in otroki pod roditeljsko pravico, varovancem in skrbnikom, osebama v zunajzakonski skupnosti
- *terjatve določenih oseb*
- *gre za terjatve, ki jih imajo v tujih gospodinjstvih zaposleni do delodajalca njegovih družinskih članov.*
- *če upnik zaradi nepremagljivih ovir ni mogel sodno uveljaviti terjatve.*

PREKINITEV ZASTARANJA imamo, kadar nastopijo taka dejstva, zaradi katerih gre že pretekli čas v izgubo in mora rok na novo začeti teči. Če gre za poslovno nesposobno osebo ali če oseba služi vojaški rok.

RAZLOG ZA PRETRGANJE ZASTARANJA- vložitev tožbe upnika pred sodiščem za izterjavo terjatve.

UGASNITEV PRAVICE = PREKLuzIJA

Zakon določa za nekatere pravice, da s pretekom časa ugasnejo (prekludirajo). S prekluzivnim rokom ugasne pravica sama. To sodišče upošteva po uradni dolžnosti. Prekludirajo v glavnem oblikovalne pravice, terjatve ne.

Zadržanje prekluzije ni mogoče.